

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÇOCUKLARA YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE
ÇOCUK YAZINI METİNLERİNİN KULLANIMINA YÖNELİK
UYGULAMALI BİR YAKLAŞIM

KÜBRA BAŞKAYA

2511150853

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Şükran DİLİDÜZGÜN

İSTANBUL- 2019

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : KÜBRA BASKAYA Numarası : 2501150853
Anabilim Dalı /
Anasanat Dalı / Programı : YABANCI DİL
OLARAK TÜRKÇE Danışmanı : DOÇ.DR ŞÜKRAN DİLİDÜZGÜN
Tez Savunma Tarihi : 10.09.2019 Saati : 15:00
Tez Başlığı : "ÇOCUKLARA YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE ÇOCUK
YAZINI METİNLERİNİN KULLANIMINA YÖNELİK UYGULAMALI BİR
YAKLAŞIM"

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış,
sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜ'NE OYBİRLİĞİ / ÖYÇÜKLÜĞÜYLE karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-DOÇ.DR ŞÜKRAN DİLİDÜZGÜN		Kabul
2- DOÇ.DR MEHMET GÜRLEK		Kabul
3-DR.ÖĞR.ÜYESİ EMRAH BOYLU		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-DOÇ.DR MURAT ELMALI		
2-DR.ÖĞR.ÜYESİ NURAY KÜÇÜKLER KUŞCU		

ÖZ

ÇOCUKLARA YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE ÇOCUK YAZINI METİNLERİNİN KULLANIMINA YÖNELİK UYGULAMALI BİR YAKLAŞIM

Kübra BAŞKAYA

Bu çalışmada, ilkökul çağındaki çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretilirken çocuk yazınından nasıl faydalanılabileceği araştırılmıştır. Bu bağlamda çocuk yazınından nasıl faydalanılabileceği konusuna açıklık getirebilmek için çalışmada ilk önce, çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde hedef kitle olan çocukların tanınması açısından gelişimsel özelliklerinin bilinmesinin elzem bir durum olması nedeni ile 7-12 yaş aralığındaki çocukların bilişsel, dilsel, kişilik ve sosyal gelişimi araştırılmıştır. Daha sonra çocuk yazınının özellikleri de çocuklara yabancı dil öğretiminde çocuk yazınından yararlanmanın sağlayacağı olanaklar açısından irdelenmiş; özellikle araştırmada, çocuk öyküsü ve şiiri üzerine uygulama çalışmaları geliştirildiğinden bu iki yazınsal türün özellikleri belirlenmiştir. Dil öğretiminde kullanılacak metinlerin seçimine dair ölçütler saptanarak çalışmada kullanılacak materyalleri belirleyebilmede yol gösterici olması açısından 7-12 yaş arasındaki ana dili Türkçe olmayan çocuklara Türkçe öğretilirken kullanılan ders kitaplarının içeriği tema, konu, kelime ve dil bilgisi bakımından incelenmiştir. Bunlara ek olarak çocuk yazınının özellikleri çocuğun dilsel, bilişsel ve sosyal- kişilik gelişimine göre gruplandırılarak kazanımlar için bir tablo oluşturulmuştur. Çalışmanın uygulama kısmında; bir çocuk şiiri ve öyküsü öncelikle çocuğun gelişim alanları, A1 ve A2 düzeyi yabancı dil öğretim kazanımları ve metinlerin yazınsal özellikleri bağlamında çözümlenmiş ve çocukların yabancı dil olarak Türkçe öğrenirken aynı zamanda gelişimsel özelliklerini desteklemeyi hedefleyen etkinlik önerileri sunulmuştur.

ANAHTAR KELİMELEER: Çocuklara Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi, Çocuk Yazını, Çocuğun Gelişimsel Özellikleri.

ABSTRACT

AN APPLIED APPROACH IN CONNECTION WITH THE CHILDREN'S LITERATURE IN THE TURKISH AS FOREIGN LANGUAGE TRAINING FOR CHILDREN

Kübra BAŞKAYA

In this study it has been researched how the children's literature can be used in the Turkish as foreign language training at children in primary-school-age. In this connection it was very essential to know the progressive traits of the children in accordance to know the children, who are the target group of the foreign language training in Turkish, so at the first step in this study the cognitive, linguistic, personal and social development of the children between 7-12 ages have been researched. Afterwards the peculiarities of the children's literature have been examined concerning the potentials of the children's literature in the foreign language training of children; because application studies for children's stories and poems have been developed, especially the peculiarities of these two literature types have been specified in this study. The criteria in connection with the selection of the texts to be used in the language training has been determined and the contents, the topics, the subjects of the textbooks, which are being used in the Turkish language training of children, whose native language isn't Turkish have been researched in relation to the vocabulary and grammar to be used as a pathfinder for the determination of the materials to be used in the study. Additionally the peculiarities of the children's literature have been grouped in accordance to the linguistic, cognitive and social-personal development of the children and a table has been created for the skill acquirements. On the application part; one children's poem and one children's story have been resolved in connection with especially the development fields of the child, the acquirements in the foreign language training on level A1 and A2 and the literary peculiarities of the texts and on the end activity proposals with the aim to support the

linguistic development of the children during their foreign language training in Turkish have been made.

KEY WORDS: Foreign language training of children in Turkish, Children's Literature, Development peculiarities of the child.

ÖNSÖZ

Dünyadaki siyasi ve ekonomik hareketlilikten dolayı ülkemizde ve dünyada Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen yetişkinlere ek olarak çocukların sayısı da gittikçe artmaktadır. Özellikle Suriye’de başlayan iç karışıklıklardan sonra Türkiye’ye sığınanların ciddi bir bölümünü de çocukların oluşturması, çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretimini daha da önemli kılmıştır. Bu durumun neticesi olarak da çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretilmesine yönelik çalışmalara ve materyallere de büyük bir ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır. Fakat bu alanda yapılmış olan çalışmalar oldukça sınırlıdır.

Çocuklara yabancı dil öğretmek yetişkinlere yabancı dil öğretmekten daha farklıdır. Çünkü en basit ifade ile çocuklara yabancı dil öğretilirken yöntem ve materyal seçiminde çocuğun gelişim alanlarının dikkate alınması kaçınılmazdır. Çocuk yazını bu bağlamda dilin en güzel kullanım olanaklarını örnekleyen, çocuk gerçekliği ve çocuğa görelilik ilkeleri doğrultusunda çocuğu toplumsal hayata alıştıran, farklı problem durumları yaratarak çocuğu düşünmeye iten ve yaratıcı çalışmalara ortam hazırlama olanağı sağlayan özellikleri ile yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde göz ardı edilmemesi gereken materyallerdir. Yazınsal metinler, okuyucuya farklı ortamlar ve tecrübeler sunmakta aynı zamanda dilin doğal yapısını ve konuşulduğu kültürü de bünyesinde barındırmaktadır. Bu nedenle çocuklara yabancı dil olarak Türkçenin öğretilmesinde çocuk yazınından faydalanılması dille beraber kültür öğretimi bakımından önem teşkil etmektedir. Bu çalışma ile çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretimine bu bağlamda bir katkı sunulması amaçlanmaktadır.

Araştırmam sürecinde düşünce geliştirmeme yardım eden, zamanını ve emeğini esirgemeyen, değerli danışman hocam Doç. Dr. Şükran Dilidüzgün’e desteklerinden ve yardımlarından dolayı teşekkürlerimi sunarım. Çocuklara İngilizce öğretimine yönelik

verdiği lisans derslerine misafir olarak katılmama müsaade eden ve kaynak desteği veren değerli hocam Dr. Dilek İnal'a teşekkür etmek isterim. Çalışmam sürecinde fikirleriyle yol gösteren değerli hocam Dr. Emrah Boylu'ya desteklerinden dolayı teşekkür ederim. Tez yazma sürecinde hep yanımda olan, motive eden sevgili arkadaşım Kevser Özyalçın'a bana olan inancı ve desteğinden dolayı teşekkür ederim.

Çocuklarını okutabilmek için gece gündüz demeden çalışan, her zaman destekçimiz olan annem Rüveyda Başkaya ve babam Arif Başkaya'ya sevgilerimi ve şükranlarımı sunarım. Bu çalışmamı onlara armağan etmek isterim.

Kübra BAŞKAYA

İstanbul, 2019

İÇİNDEKİLER

.....	I
ÖZ	iii
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ	xiv
ŞEKİLLER LİSTESİ	xv
KISALTMALAR LİSTESİ	xvi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Çocukların Gelişimsel Özellikleri	4
1.1.1. Çocukların zihinsel (bilişsel) gelişimi	6
1.1.1.1. Bilişsel gelişim kuramı	7
1.1.2. Çocukların dilsel gelişimi	14
1.1.2.1. Çocukta dil edinimi	14
1.1.3. Çocukların kişilik gelişimi	17
1.1.4. Çocukların sosyal gelişimi	19
1.2. Çocuklara Yabancı Dil Öğretimi	24
1.2.1. Çocuklara yabancı dil öğretiminde yaklaşımlar, teknikler, ilkeler	27

1.2.2. Çocuklara yabancı dil öğretimine yönelik uygulamalar, aktiviteler, etkinlikler.....	29
1.3. Çocuk Yazını ve Çocuklara Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi.....	33
1.3.1. Çocuklar için yazının temel işlevleri, hedefleri ve yararları.....	35
1.3.2. Çocuk yazını türlerinin sınıflandırılması	40
1.3.3 Çocuk kitaplarının özellikleri.....	40
1.3.3.1 Çocuk kitaplarının biçimsel özellikleri	40
1.3.3.2. Çocuk kitaplarının İçeriksel özellikleri	42
1.3.4. Yaş gruplarına göre çocuk yazını ve özellikleri.....	48
1.3.5 Çocuk yazınının özelliklerinin çocuğun gelişimsel özelliklerine göre sınıflandırılması	51
1.3.6. Çocuk yazını kullanılarak çocuklara yabancı dil olarak Türkçe dersinin yapılandırılması.....	57
1.4. Çocuklara Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Yazınsal Metinler	60
1.4.1. Çocuklara yabancı dil öğretiminde çocuk yazını	60
1.4.2 Çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yazınsal metinlerin kullanımına yönelik hedeflerin belirlenmesi.....	62
1.4.2.1. Çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde metin seçimi.....	62
1.4.2.1.1. Çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde metin seçim ölçütleri..	66
1.4.2.1.2 Çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılacak olan çocuk yazını metinlerinin sahip olması gereken özellikler:	68

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

2.1. Araştırma Modeli.....	69
2.2. Evren ve Örneklem:.....	69
2.3. Verilerin Toplanması ve Analizi	70

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMAYA YÖNELİK BULGULAR VE ÖRNEK UYGULAMALAR

3.1. Çocuklara Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Temalar, Konular ve Dil bilgisi Yapıları	72
3.1.1. Çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretmek amacıyla hazırlanmış ders kitapları (7-12 yaş arası).....	72
3.1.1.1. A1 seviyesindeki ders kitaplarının incelemesi	73
3.1.1.2. A2 seviyesindeki ders kitaplarının incelemesi	80
3.1.1.3. A1 ve A2 seviyesindeki ders kitaplarında bulunan temalar, konular ve dil bilgisi konularına ilişkin bulgular	83
3.2. Çocuklara Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Çocuk Yazını Kullanımına Yönelik Uygulamalar	87
3.2.1 Öykü üzerine çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretimi uygulamaları.....	87
3.2.1.1. Çocuk öyküsünün tür özellikleri	87
3.2.1.2. Öykü kullanılarak yabancı dil öğretimi.....	92
3.2.1.3. “Uçurtmam Bulut Şimdi” öyküsünün çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretimi açısından değerlendirilmesi	93
3.2.1.3.1. Çocuk yazını özellikleri açısından uygunluğu.....	93

3.2.1.3.2. Çocuğun gelişimsel özellikleri açısından uygunluğu	97
3.2.1.3.3. Yabancı dil öğretim hedefleri açısından uygunluğu.....	101
3.2.1.4. “Uçurtmam Bulut Şimdi” öyküsü üzerine çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretimi etkinlikleri.....	102
3.2.1.4.1. Öykü metnine hazırlık/ ön aşama (ÖMH)	102
3.2.1.4.2. Öykü metninin sunulması ve metin üzerine çalışmalar (ÖMS)	105
3.2.1.4.3 Öykü metninden yola çıkılarak üretmeye yönelik çalışmalar (ÖMÜ)	111
3.2.1.4.3. Öykü metni sonrası özgür ve yaratıcı çalışmalar (ÖMY).....	112
3.2.2. Çocuk şiiri üzerine çocuklara yabancı dil öğretimi uygulamaları	115
3.2.2.1. Çocuk şiirinin tür özellikleri	115
3.2.2.2. Şiir kullanılarak yabancı dil öğretimi.....	120
3.2.2.3. “Yaz Geldi” şiirinin çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretimi açısından değerlendirilmesi	123
3.2.2.3.1. Yazın özellikleri açısından uygunluğu	123
3.2.2.3.2. Çocuğun gelişimsel özellikleri açısından uygunluğu	126
3.2.2.3.3. Yabancı dil öğretim hedefleri açısından uygunluğu.....	127
3.2.2.4. “Yaz Geldi” şiiri üzerine çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretimi etkinlikleri	128
3.2.2.4.1. Şiir metnine hazırlık/ ön aşama (ŞMH)	128
3.2.2.4.2. Şiir metninin sunulması ve metin üzerine çalışmalar (ŞMS)	134
3.2.2.4.3. Şiir Metninden yola çıkılarak üretmeye yönelik çalışmalar (ŞMÜ)	137

3.2.2.4.4. Şiir metni sonrası özgür ve yaratıcı çalışmalar (ŞMY)	138
TARTIŞMA	141
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	145
KAYNAKLAR.....	147
EKLER.....	154

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo I: Çocuğun Bilişsel Gelişim Dönemleri.....	9
Tablo II: Psiko-Sosyal Gelişim Dönemleri ve Gelişimsel Karmaşalar.....	18
Tablo III: 7-12 Yaş Arasındaki Çocukların Gelişimsel Özellikleri.....	21
Tablo IV: Yazınsal Metinlerin Özelliklerinin Çocukların Gelişim Alanlarına Göre Sınıflandırılması.....	52
Tablo V: İncelenen Ders Kitapları.....	73
Tablo VI: A1 Seviyesindeki Ders Kitaplarının Üniteleri-Temaları.....	74
Tablo VII: A1 Seviyesindeki Ders Kitaplarında Bulunan Konu, İçerik ve Kavramlar.....	75
Tablo VIII: A1 Seviyesindeki Ders Kitaplarında Bulunan Dil Bilgisi Yapıları.....	77
Tablo IX: A1 Seviyesi Dil Bilgisi Yapıları Ve İçerik Kullanım Alanı.....	78
Tablo X: A2 Seviyesindeki Ders Kitaplarının Üniteleri-Temaları.....	80
Tablo XI: A2 Seviyesindeki Ders Kitaplarındaki Konular- İçerikler- Kavramlar.....	81
Tablo XII: A2 Seviyesindeki Ders Kitaplarındaki Dil Bilgisi Yapıları.....	82
Tablo XIII: 7-12 Yaş Çocuklara Yönelik Ders Kitaplarındaki Tema, Konu ve Dil Bilgisi Yapıları.....	73
Tablo XIV: Çocuk Öyküsünün İçeriksel Özellikleri.....	90
Tablo XV: Çocuk Şiirinin İçeriksel Özellikleri.....	118

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Çocuğun zihinsel gelişim şeması.....	9
---	---

KISALTMALAR LİSTESİ

akt.: aktaran

ÖMH: Öykü Metnine Hazırlık/ Ön Aşama

ÖMS: Öykü Metninden Yola Çıkılarak Üretmeye Yönelik Çalışmalar

ÖMY: Öykü Metni Sonrası Özgür ve Yaratıcı Çalışmalar

ÖMÜ: Öykü Metninden Yola Çıkılarak Üretmeye Yönelik Çalışmalar

ŞMH: Şiir Metnine Hazırlık/ Ön Çalışma

ŞMS: Şiir Metnin Sunulması ve Metin Üzerine Çalışmalar

ŞMY: Şiir Metni Sonrası Özgür ve Yaratıcı Çalışmalar

ŞMÜ: Şiir Metninden Yola Çıkılarak Üretmeye Yönelik Çalışmalar

GİRİŞ

Problem

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi son yıllarda önem kazanmıştır. Bugün yurt dışında aktif bir şekilde Türkçe öğretim faaliyetleri gerçekleştiren Yunus Emre Enstitüsü, Maarif Vakfı, üniversitelerin Türkoloji bölümleri ile Türkiye'deki üniversiteler bünyesinde kurulan TÖMER-DİLMER vb. merkezlerin sayısı dikkate alındığında Türkçenin yabancı dil olarak öğrenilmesine yönelik ciddi bir talebin olduğu söylenebilir. Bu bağlamda Türkçe yabancı dil olarak sadece yetişkinlere değil gerek ülkemizde bulunan Suriyeli mülteci çocuklara gerekse yurt dışında Yunus Emre Enstitüsünün faaliyet gösterdiği bazı ülkelerde ilkokullarda seçmeli ders olarak okutulmaktadır. Fakat günümüzde yetişkinlere nispeten çocuklara Türkçe öğretiminde materyal yetersizliği mevcuttur. Bu eksikliğin giderilmesi adına hem dil hem de kültür öğretimi için özgün metin türü olan yazınsal metinlerin çocuklara yabancı dil öğretiminde kullanılması çocukların adaptasyonlarını kolaylaştırıp gelişimlerine de katkı sağlayacaktır. Bu bağlamda çalışma çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretilirken çocuğun gelişim alanları da desteklenerek çocuk yazınından nasıl faydalanabileceği hususu üzerine odaklanmıştır. İlgili ana problem ise aşağıdaki alt problemler doğrultusunda açıklanmaya çalışılmıştır.

1. Çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretimi üzerine yazılmış ders kitaplarındaki tema, konu ve dil bilgisi yapıları nelerdir?
2. Çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde çocuk yazını kullanımına yönelik örnek uygulamalar nasıl olmalıdır?

Amaç

Bu çalışmanın amacı; çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde, yazınsal metinler kullanılarak çocuklara Türkçeyi öğretirken gelişim alanlarını geliştirmeye ortam hazırlayan bilimsel temelli materyaller oluşturabilmeleri için öğretmenlere, öğretmen adaylarına, ders kitabı yazarlarına ve araştırmacılara rehber olabilecek etkinlik önerileri sunarak bu alanda yapılacak çalışmalara bu bağlamda katkı sağlamak ve ışık tutmaktır.

Önem

Dil öğrencisi olan çocuğun yetişkin öğrencilerden en büyük farkı çeşitli alanlardaki gelişiminin hızla devam etmesidir. Çocuğun dilsel, bilişsel, sosyal ve kişilik gelişiminin her durumda ve ortamda desteklenmesi gerekmektedir. Buna yabancı dil öğretimi de dâhildir. Günümüzde, çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretimine yönelik uygulamaya dönük çalışmalar giderek artsa da azdır. Gerek ders kitaplarında gerekse derste kullanılmak üzere hazırlanan materyallerde bilimsel verilere dayanan etkinliklerin daha çok yer alması gerekmektedir. Çocuklara yabancı dil öğretmek amacıyla hazırlanan ders kitaplarındaki metinlerin kullanım durumuna yönelik bir çalışmanın bulunmaması da ayrı bir eksiklikler. Çocuk yazını metinleri çocuğun somut ve soyut düşünmesine imkân sunar, çocuğa eleştirel bakış açısı kazandırır, çocuğun anlama, yorumlama, sıralama, tasnif etme gibi bilişsel faaliyetleri yürütmesini destekler. Ana dili bilincine varmasını sağlayıp sözcük dağarcığını artırır, cümle bilgisini kuvvetlendirir dolayısıyla dilsel gelişimine de katkı sağlar. Çocuğu, hayatında görmesi muhtemel olan olaylarla, problemlerle, karakterlerle karşılaştırır, farklı kişilik özellikleriyle özdeşim kurmasını sağlar. Tüm bu sebeplerden dolayı çocuk yazını onun kişilik ve sosyal gelişiminde etkilidir.

Bu çalışma hem yazınsal metinlerin dil öğretiminde kullanılması bağlamında seçiminde dikkat edilmesi gereken unsurların belirlenmesi hem de yazınsal metinler kullanılarak hazırlanacak olan etkinliklerin çocuğun gelişimsel alanlarını destekler nitelikte olması bakımından yol gösterici olabileceği için önem taşımaktadır. Ayrıca çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan yazınsal metinlerin çocuğun gelişim alanlarına göre kullanılmasına yönelik bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Sayıtlar

Araştırmada,

- Çocukların ana dillerinde okuma yazmayı bildiği ve ana dili bilgisine sahip olduğu,
- Araştırmanın asıl konusu olmadığından uygulama için seçilen metinlerin çocuk gerçekliği ve çocuğa görelilik bağlamında yazınsal nitelik taşıdıkları var sayılmıştır.

Sınırlılıklar

Araştırma,

- Çocuğun gelişim alanları sosyal, dilsel bilişsel alan,
- Araştırmada bahsi geçen çocuklar, ilköğretim 1. kademe yaş grubu (7-12) yaş grubu,
- İncelenen 7- 12 yaş için kitaplar, Türkiye'deki üniversiteler ve Yunus Emre Enstitüsü bünyesinde oluşturulan çocuklara Türkçe öğretimi için hazırlanan kitaplar,
- Uygulama aşamasında ele alınan çocuk yazını türleri ise şiir ve öykü ile sınırlandırılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu çalışmada çocuk yazınından faydalanılarak Türkçenin çocuklara yabancı bir dil olarak öğretilmesine yönelik uygulamalar hazırlanması amaçlanmaktadır. Çocuk yazını ve çocuklara yabancı dil öğretimi ise araştırmanın konusunun oluşturan iki önemli noktadır. Çocuklara yabancı dil öğretiminin hedefine ulaşabilmesi için çocuğun merkeze koyulması gerekmektedir. Yazınsal bir metnin okuyucuya ulaşabilmesi için ise, öncelikle okuyucunun ilgisini çekmesi ve okuyucunun özelliklerine uygun olması gerekmektedir. Çocuk yazını metinleri çocuk gerçekliğinden yola çıkılarak kaleme alınmalıdır. Çocuklara yabancı dil öğretiminin ve çocuk yazınının ortak noktası “çocuk”tur. Bu nedenle en temelde çocuğun tanınması gerekli olduğundan çocuğun gelişimsel özelliklerinin bilinmesi gerekmektedir. Bu bölümde sırasıyla çocukların gelişimsel özellikleri, çocuklara yabancı dil öğretimi, çocuk yazını ve çocuklara yabancı dil öğretiminde çocuk yazını konuları ele alınacaktır.

1.1. Çocukların Gelişimsel Özellikleri

“Gelişim, döllenmeden ölüme kadar süren yaşam dönemi içinde organizmada gözlenen düzenli ve sürekli değişikliklerdir. Büyüme, olgunlaşma, öğrenme ve yaşantı sonucu kişide gözlenebilir nitelik ve nicelik boyutundaki değişiklikleri içerir” (Aydın:2017:32). Myres’e göre gelişimin 5 temel özelliği bulunmaktadır:

- Gelişim çok boyutludur.
- Gelişim bir bütündür.
- Gelişim süreklidir.
- Gelişim etkileşim sonucu oluşur.
- Gelişim örüntülüdür ancak kendine özgüdür (Myres:1990; akt. Atay:2005:14).

Gelişimin, üç temel ilkesi vardır bunlar gelişimin bir sırasının bulunması, gelişimde bireysel ayrılıkların olması ve yaşamın değişik dönemlerinde farklı türden gelişimlerin önem kazanmasıdır (Erden ve Akman:2011:39).

Pek çok bilim insanı bireyin gelişimini, yaşa, gelişimin özelliklerine, ilgili bulunduğu alana, vb. pek çok değişkene göre gruplama, adlandırma veya sınıflandırma yapmıştır.

Atay(2005:15-16), gelişim aşamalarını bireyin temel gelişimine göre aşağıdaki gibi gruplamıştır

Yaşam Çizgisinde Temel Gelişim Aşamaları

1. Doğum öncesi dönem
2. Bebeklik ve yürüyen çocuk dönemi doğum-3 yaş
3. Erken çocukluk dönemi 3-6 yaş
4. Orta çocukluk dönemi 6-11 yaş
5. Adölesan dönemi 11-20 yaş

Myres, gelişimin çok boyutlu olmasından dolayı gelişimin belirlenmesindeki temel değişimleri aşağıdaki gibi gruplamıştır.

- Fiziksel veya Hareket(Motor/Devinsel) Alan: Hareketler ve koordinasyon yeteneği
- Bilişsel (Zihinsel) alan: Düşünme, mantık yürütme ve problem çözme yeteneği, dili kullanma becerisi
- Duygusal alan: Hissetme yeteneği
- Sosyal alan: Başkaları ile iletişim kurma (Myres:1990 ;akt Atay:2005:14).

Çocuğun gelişim evreleri incelenirken çeşitli adlandırmalar ve sınıflandırmalar yapılmıştır. Çocuğun bebekliğinden ergenlik dönemine kadar olan süreç bilişsel, duyuşsal ve devinişsel gelişim olmak üzere üç bölümde incelenebilmektedir (Güleryüz:2003:6).

Bu çalışmada ise çocuğun gelişim alanları aşağıdaki başlıklar altında incelenmiştir.

- Çocuğun bilişsel gelişimi
- Çocuğun dilsel gelişimi
- Çocuğun kişilik gelişimi
- Çocuğun sosyal-toplumsal gelişimi

Bu çalışma, çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yazınsal metinlerin kullanımıyla ilgili olduğu için diğer gelişim alanlarına göre daha az önem arz eden çocuğun fiziksel gelişimi araştırmanın dışında tutulmuştur. Söz konusu çalışma ilkokul çağındaki çocuklarla sınırlandırıldığından dolayı Piaget'in bilişsel gelişim kuramı dışındaki araştırma ve kuramlar 7-12 yaş arasında sınırlandırılmış, diğer yaş gruplarına ait dilsel, duygusal ve sosyal gelişim alanlarına yer verilmemiştir.

1.1.1. Çocukların zihinsel (bilişsel) gelişimi

Çocukların gelişimsel özelliklerine yönelik pek çok araştırmacı ve bilim insanı çalışmalar yapmıştır. Vygotsky ve Piaget'in çocuğun bilişsel gelişimini inceleyen çalışmaları mevcuttur.

Vygotsky, “Yakınsak Gelişim Alanı” (YGA) kavramıyla çocuğun tek başına yapmakta zorlanacağı görevleri çevresinin desteği ve yönlendirmesiyle yapabileceğini ve bunun sonucunda da çocuğun dilsel ve bilişsel gelişiminin sağlanabileceğini savunmaktadır. Ona göre dil düşünce ayrı ayrı gelişip sonradan birleşir (Sever:2018:20). Vygotsky'e göre çocuklar çevresiyle etkileşimde kalarak öğrenirler dolayısıyla çevresindeki insanların çocuğun gelişimindeki rolü büyüktür. Çocuğun etrafındaki yetişkinler ve kendinden daha büyük olan çocuklar onun daha karmaşık olan düşünceler, kavramlar ve becerileri kazanabilmesinde yol gösterici konumdadırlar (Bayhan ve Artan:2011:65).

“Piaget’e göre en genel anlamda bilişsel gelişim, beyin ve sinir sisteminin olgunlaşması sonucunda bireyin çevresine uyum göstermesini sağlayan deneyimlerin bütünüdür. Piaget’e göre birey sürekli bir değişim içindedir ve bu değişimin amacı bireye soyut düşünme, akıl yürütme, varsayımları mantıksal düzeyde düşünebilme, kuralları ve sınırları daha karmaşık yapıda organize etme becerisi kazandırmaktır.” (Atay:2005:86).

Piaget, “Bilişsel Gelişim Kuramı” ile çocuk gelişimi özellikle de çocuğun bireysel gelişimi açısından çok önemli çalışmalar yapmış olmasına rağmen çalışmalarında sosyal etkileşimin rolüne ve dilin çocuk gelişimine etkisine çok fazla yer vermediği için eleştirilmiştir (Bekleyen, 2016:21). Ancak Sever de Piaget ve Vygotsky’nin kuramlarındaki ortak noktanın çocuğun anlama ve düşünme becerilerinin gelişiminde en etkili olan etmenin “etkileşim” olduğunu söylemektedir. (Sever, 2018:14). Her iki bilim insanı da keşfederek öğrenmeyi savunmaktadırlar (Bayhan ve Artan, 2011:66).

Piaget’in çocukların bilme ve anlama yetilerini kazanırken geçirdikleri aşamaları belirlemeyi amaçlayan Bilişsel Gelişim Kuramı günümüzde bu alandaki en kabul gören kuram olarak nitelendirilebilir.

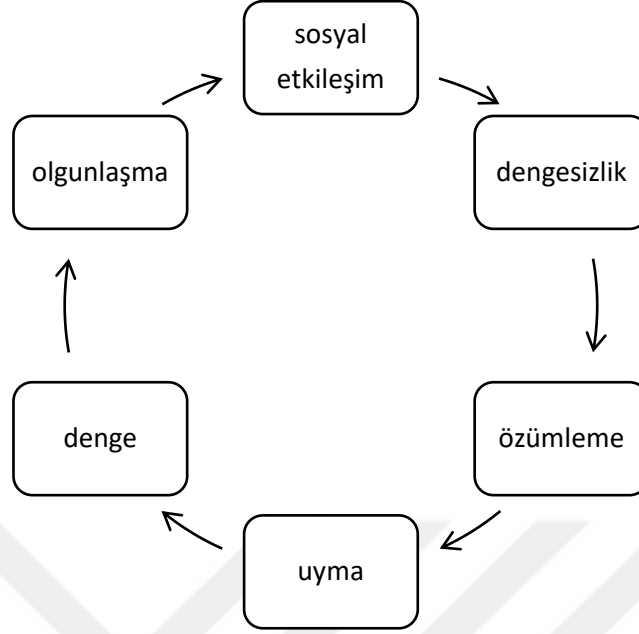
1.1.1.1. Bilişsel gelişim kuramı

Piaget, çocukların kendine özgü bir zihni olduğunu dolayısıyla onları “küçük yetişkinler” diye nitelendirmenin yanlış olduğunu savunmuştur. Ona göre çocukların zihin yapısı, algılama gücü ve düşünceleri büyüklerden nicelik bakımından değil nitelik bakımından farklılık göstermektedir (Keklik:2015:88).

Piaget’e göre zihnin gelişimi, iç ve dış faktörlere uyum sağlayarak bir “denge-dengesizlik” ten meydana gelen “denge ve etkileşim” sürecidir. Zihin gelişimi, çocuğun gelişimindeki en önemli gelişim alanını oluşturmaktadır. Zihin gelişimi üzerinde “olgunlaşma, deneyim, sosyal etkileşim ve dengeleme” olmak üzere 4 etmen rol oynamaktadır. Zihin

gördüklerini, duyduklarını, hissettiklerini, dışarıdan gelen uyarınları, kısaca karşılaştığı her şeyi kendince algılar ve kendince anlamlandırır. Bu işleme “özümleme”, özümleme sonucu zihindeki oluşan tabloya ise “şema” denir. Zihnın özümleme yapabilmesi için ise belli bir olgunluğa erişmesi gerekmektedir. Zihnın hazır olmadan yani olgunlaşmadan yaptığı bir özümleme sonucu ortaya çıkan öğrenme kalıcı olamaz.

Kişi, yaptığı özümleme sonucunda zihninde bir şema oluşturur ancak bu şema ile dış dünyadaki gerçeklik farklıdır. Zihnın bu iki dünya arasındaki dengeyi tutturmasına, oluşturulan şemanın yeniden düzenlenmesine de “uyuma” denir. Çocuk ana- baba, arkadaş, öğretmen, oyun, kitap, vb. sosyal çevresi vasıtasıyla var olan eski bilgilerine ters düşen pek çok yeni uyarınlara karşı karşıya kalır ve var olan dengesinden uzaklaşır. Çocuğun bu durumda yeni bir denge kurması gerekmektedir. “Sosyal etkileşim” ile sağlanan bu dengesizlik- denge döngüsü “dengeleme” kavramını ortaya koymaktadır. Dengeleme, sürekli değişen, dinamik bir süreçtir. Bu süreç çocuğun zihinsel gelişimini sürekli kılmaktadır (Keklik:2015:90). Dengeleme aşamasıyla çocuk eski ve yeni bilgi arasındaki dengeyi kurmuş dolayısıyla olgunlaşmış olur. Olgunlaşınca da yeni tecrübeler, sosyal etkileşimlere açık hale gelir. Ve yine bir uyumlanma süreci başlar. Piaget’in görüşlerinden yola çıkılarak hazırlanmış olan aşağıdaki şema, bu döngüyü açıklamaktadır.

Şekil 1. Çocuğun zihinsel gelişim şeması

Piaget'e göre çocuğun bilişsel gelişim dönemleri şöyledir (Bekleyen:2016:17):

Tablo I : Çocuğun Bilişsel Gelişim Dönemleri

1. Duyusal- Motor Dönemi	0-18 ay
2. İşlem Öncesi Dönem	18 ay- 7 yaş
- Sembolik dönem	2-4 yaş
- Sezgisel dönem	5-7 yaş
3. Somut İşlemler Dönemi	7-11 yaş
4. Soyut İşlemler Dönemi	12 yaş ve üstü

Bu dönemlere ait gelişimler çocuktan çocuğa göre değişiklik gösterebilmektedir.

Dönem ve yaş gruplaması ortalama olarak aşağıdaki gibi alınabilir (Keklik:2015:91).

Duyu – hareket döneminde (0-18/24 ay), bebek etrafını, duyu organlarıyla anlamlandırmaya çalışır. Kendisini ve çevresindekileri ayrı varlıklar olarak algılayamaz. 18. Aydan itibaren nesneleri ilkel biçimde sınıflandırabilir. Nesneleri sembolik, temsili olarak kullanmaya başlar. Bebek ilk başlarda gözünün önünden kaybolan nesnenin başka bir yerde varlığını sürdürdüğünü anlayamazken 18 ay civarında nesnenin sürekliliği onun zihninde yer etmeye başlar. Piaget, bebeğin taklit etmeye çalışmasını onun dış dünyayı anlama ve uyumlanma çabası olarak görmektedir. Taklit aşamasından sonra işlem öncesi dönem başlamaktadır (Keklik:2015:91-92). Piaget, bebeğin belli davranışları sürekli olarak tekrarladığını söylemiş ve bu tekrarları egzersiz olarak nitelendirmiştir (Bekleyen:2016:17).

İşlem öncesi dönem (2- 6/7 yaş), sembolik işlev ve sezgi aşaması olmak üzere ikiye ayrılmıştır:

Sembolik işlev aşaması bebeğin dört yaşına kadar sürmektedir. Duyu- hareket döneminin sonuna doğru bebek sembolik olarak düşünmeye başlar yani bir nesneyi başka bir nesnenin yerine koyabilir. Bebeğin zihnindeki semboller, nesnenin gerçek halinden ziyade bebeğin nesne hakkındaki bilgisi kadardır. Bebeğin zihnindeki semboller genelde sözsüzdür. Kelime olarak karşılığını bilmesede geçmiş olayları ve sembollerini zihnine kaydedebilir. Ona göre kelimeler değişkendir. 2-4 yaş arasındaki çocukların muhakeme yöntemi de farklılık gösterir. Genellikle geçmiş yaşantılarından yola çıkarak mantık yürütürler. İkinci yöntem olarak ise gerçekleri kendilerine göre değiştirirler, üçüncüsü ise tümdengelim ile tümevarım arasında kalan bir yöntemdir.

4-7 yaş arası sezgi aşaması olarak adlandırılmıştır. Bu aşamadaki çocukların en belirgin özelliği ben merkezci dil kullanması ve düşünmesidir. Çocuk bu dönemde ferdi düşünmektedir. Konuşurken hep kendinden bahseder, olaylara başka bir ferdin gözünden bakmaktan acizdir. Çocuk için başkası tarafından anlaşılmak veya başkalarını anlamak önemsizdir. Başkalarına bir şey anlatırken amacı karşı tarafa bir mesaj vermek değil,

konuşurken aldığı zevke bir oyun arkadaşı katmak olarak açıklanabilir. Çocuk aklındaki bir düşünceyi saklamaz ve hemen söyleme eğilimi gösterir. Çocuk başkalarını dinlerken söylenen her şeyi anladığını düşünür, bilmediği bir kelime varsa bildiği kelimeler arasında erir ve o kelimeyi anladığı anlama katar. Ancak sıraya göre grupta bir grupta ve sınıflama yapabilir bunun ilerisine gidemez. Çocuk herkesi kendi gibi düşünüyor zanneder. Dolayısıyla karşı tarafa bir şey anlatmak, anlattığına inandırmak gibi bir çaba içerisinde de bulunmaz (Keklik:2015:92-98).

Somut işlemler dönemi, çocuğun ilkokul çağını kapsamaktadır. Çocuk ilk zamanlarda algı ve sezgilerine göre düşünürken algı ve sezgi yerini mantığa bırakır. Çocukların çok boyutlu düşünme yeteneği bu dönemde gelişir. Büyük ölçüde abartılmış kelimeler kullanırlar. 5 duyu organıyla algılayabildiği duyumları, yaparak yaşayarak öğrenmeleri mümkündür.

Somut işlemler dönemi, çocuğun zihinsel işlem yapma yeteneğinin henüz gelişmediği işlem öncesi dönemle mantık yürütmeyi mümkün kılan soyut işlemler dönemi arasında bir geçiş evresi olarak adlandırılabilir (Erden ve Akman; akt. Gülerüz:9).

Çocuk somut olarak kendine sunulan bilgiyi mantıklı ve sistemli bir şekilde işleyebilir. Somut olan bir dönüşümü zihinsel olarak tersine çevirebilir veya zaman belirli olduğunda belirli bir olguyu, durumu birden fazla yönüyle ele alabilirler (Kıbrıs:2010:29). Çocuklar hem geriye hem ileriye yönelik düşünebilir buna “geriye dönebilirlik ilkesi” denmektedir. Maddenin geçirdiği fiziksel değişimlerin maddeyi özünde değiştirmedığını idrak edebilir. Buna da “korunum kazanması ilkesi” denilmektedir. Çocuklar, Sayı, madde, uzunluk, alan, ağırlık(9-10) ve hacim(11-12 yaş) değişmezliği becerisini yaşına göre sırayla kazanır. Çocuk işlem öncesi dönemde şekil değişimini hayal edemezken somut işlemler döneminde hayal edebilir duruma gelir, dönüştürme işlemleri yapabilir. Buna da “tersine dönüştürme ilkesi” denir.

Çocuğun bu dönemde anlama ve kavrama kapasitesi artar, çoklu sınıflandırma yapabilir yani birden fazla nesneyi farklı özelliklere göre gruplayabilmektedir (Bekleyen:2016:20). Verilen nesneleri büyükten küçüğe göre tek boyutlu veya hem büyüklük hem de renk açısından çoklu olarak sıralayabilmektedir. Çocuğun sıralamayı başarabilmesi için sıralanacak maddenin somut olarak verilmesi gerekmektedir.

Bu dönemde soyut kavramları algılayabilmeleri güçtür, örtük ve mecaz anlam ya da bir metnin ana fikrini anlama ancak dönemin sonlarında kısmen mümkün olabilir. Özgürlük, adalet gibi soyut olan kavramları kısmen anlayabilirler, bu kelimeleri dillerinde kullanmalarına rağmen manasına tam olarak hâkim değildirler, bu da yine somut işlemler döneminin bir geçiş evresi olma özelliğini bize göstermektedir. Büyük ölçüde abartılmış kelimeler kullanır.

Çocuk bir buçuk ile yedi yaş arasında zihninde sadece durgun hayalleri canlandırabilirken 7 yaşından itibaren hayal etme yetisinde büyük bir değişim yaşar. Artık hareketli ve değişkenlik gösteren nesnelerin hayallerini zihninde tutabilmektedir. Bunun yanı sıra nesnelerin ilk ve son hallerinin dışında geçirdikleri başkalaşimleri, kazandıkları ara biçimleri de tahayyül edebilir hale gelir (Günçe:akt; Keklik:2015:101). Yazınsal metinlerle karşılaştığında zaten değişim geçiren hayal gücü edebi metinlerin katkısıyla daha da gelişebilecektir.

7 yaşından itibaren çocuğun dikkat süresi genişler, dikkatini farklı yöne verebilir. 8-10 yaşlarında neden – sonuç ilişkisini kavramaya başlarlar. Zaman kavramı gelişmiştir, geleceğe yönelik planlar yapabilirler. Çözülmesi zor olmayan problemler karşısında mantıklı öneriler ileri sürebilirler. İki nesne arasındaki benzerlikleri görebilirler. 8- 10 yaşlarında konuşmak ve tartışmaktan hoşlandığı için fikir alışverişlerinde bulunur, argo kelimeler kullanmaya başlarlar (Şahin: 2010:14).

Sağ, sol, ön, arka, taraf, kardeş, aile, millet ve memleket gibi kavramlar kişiye, nesneye veya yere göre anlamı değişebilen izafi kavramlardır. Çocuk bu kavramları yaşına göre sırayla kavrayabilir. Özellikle aile ve memleket kavramlarının Bacanlı'nın araştırmasında 11- 12 yaşlarında tam olarak kavranabildiği görülmüştür (Bacanlı: akt;Keklik:2015:102).

Piaget'e göre çocuklar, 7-8 yaşına kadar öyle olmadığı halde her şeyi anladığını sanır, kendilerine yöneltilen anlayamadıkları soruları safça uydurarak cevaplayabilirler 7-8 yaşından itibaren ise kendilerini yöneltilen soruları oldukça ciddiye alır ve iyi derecede kavrarlar. 6-7 yaşından sonra çocuklarda iş birliği ve tartışma gelişmektedir (Keklik:2015:52-53).

Soyut işlemler dönemi, çocuğun yetişkinliğe hazırlık evresi olarak düşünülebilir çocuk dönemin başında somut işlemler dönemindeki özellikleri taşısa da dönemin sonuna doğru büyük oranda yetişkin bir birey gibi bilişsel işlemleri gerçekleştirebilir.

Çocuğun on bir- on iki yaşından 16 yaşına kadar olan dönemi kapsamaktadır. Çocuk bu aşamadan itibaren soyut düşünmeye başlar. Düşünürken tümevarım ve tümdengelim yöntemlerini kullanır. Olayların altındaki görünmeyen nedenler hakkında düşünmeye başlar. Bir olay- olgu hakkında mantık yürütebilmesi için ona birebir şahit olması gerekmez. Rahatlıkla varsayımda ve öneride bulunabilir. Yetişkinler gibi düşünmeye başlar ama yetişkin kadar yetkin düşünemez bu dönem bir başlangıç olarak düşünülmelidir. Çocuğun tam anlamıyla soyut düşünmesi, bir yetişkin gibi var sayımda bulunması, çözüm üretmesi 15 yaş civarında mümkün olabilir. Düşüncelerini ispatlara dayandırarak sunabilir. Dini, sosyal, siyasi meseleler hakkında düşünmeye başlar, bu konular onun için önem arz eder. Mecazi sözleri kullanmaktan hoşlanır, kendine özgü kurallar koyabilir, mizah yönü gelişmeye başlar (Keklik:2015:102-103).

Resim, müzik, Őir, dans gibi düŐüncelerin sembollerle aktarıldığı türlere ilgi duyarlar aynı zamanda bu alandaki etkinliklerde etkin rol almaya heveslidirler (Erden ve Akman; akt. Güleryüz:9-10).

1.1.2. Çocukların dilsel gelişimi

Dil, insanların duygu, düşünce, bilgi, tecrübe, kültürel değerler vb. her türlü paylaŐımda bulunabilmesini, birbirleriyle ve kendisiyle iletişim kurabilmesini sağlayan en önemli vasıttır. Dil edinimi insan hayatında doğumdan ölene kadar durmaksızın devam eden bir sreğtir. Dil, düŐüncenin ve belleğin gelişmesini sağlarken aynı zamanda problem çözme, plan yapma gibi bilişsel sreğlere de katkı sağlamaktadır (Şahin:2010:5).

1.1.2.1. Çocukta dil edinimi

Birey, anne karnından ölümüne kadar geçen sürede sürekli bir gelişim ve değişim içindedir. Bireyin gelişiminin en hızlı olduğu dönem ise bebeklik ve ilk çocukluk ağı olarak adlandırılan dönemdir. Pek çok alanda olduğu gibi bireyin dilsel gelişimi de gerçekleşmektedir. “Dil edinimi ve gelişimi doğumla birlikte başlayan ve hayat boyu devam eden bir sreğtir. Bebekler doğumdan itibaren çevrelerindeki sesleri algılamaya, sesler çıkarmaya ve içinde yaşadıkları dilin yapısını kazanmaya baŐlamaktadırlar” (Keklik:2015:16).

Çocukta anadili edinimi “dil öncesi evre”, “ilk çığlıklar veya bağırmalar”, “nlleşme veya bıcırdama dönemi” olmak üzere üç evreden oluşmaktadır (Kara: 2004:297-298).

Dil edinim yöntemleri doğallık ve uysallık, yansılama ve oyun olarak sıralanabilir. Doğallık, ocuğun içinde bulunduğu toplumdaki dili duyarak öğrenme durumudur. Rastlantısal olaylar çocuğun merakını arttırır, doğal olarak gelişen rastlantısal olayların çeŐitliliĐi ve zenginliği onun kendi kendine öğrenmesine ve yansılama(taklit) yapmasına yardımcı olur. evresinde gerçekleşen olayları, dış dünyadan gelen her hangi bir uyaranı olduğu gibi kabul etmesi bebeğin uysallık göstermesi olarak nitelendirilir. Doğallık ve

uysallık bebeğin dil edinmesinde çok önemli iki kavramdır. Yansılama, kendini veya kendi dışındaki birini taklit etmesidir. Bebek öncelikle kendini daha sonra ise kendi dışındaki kişileri yansılar. Yansılama, anlık olabildiği gibi uzun zaman aralıkları sonucu da gerçekleşebilir. Dil edinimindeki dördüncü aktör ise oyundur. Çocuk sessel organlar ve işitsel algılamalarıyla sanki bir oyuncakla oynuyormuşçasına oynar. Çocuğun öğrendiği birkaç sözcüğü oyun vasıtasıyla yineler ve pekiştirir. Farklı bağlamlarda ve anlamlar yaratarak öğrendiği sözcükleri kullanması yine oyun aracılığıyla olmaktadır (Baştürk:2004:5-6).

Çocuk dili ve düşünceleri üzerine araştırmalar yapan Jean Piaget, çocuk dilinin fonksiyonlarını benmerkezli dil ve toplumsallaşmış dil olmak üzere iki gruba ayırmıştır:

Piaget'e göre benmerkezli dil sırasıyla yineleme, monolog ve karşılıklı monolog aşamalarından oluşur. Yineleme, çocuğun kendini veya çevresindeki kişileri taklit etmesidir. Çocuk bu süreçte etrafını düşünmeden, anlaşılma kaygısı gütmekten sadece kendisi için konuşur. "Monolog" aşamasında çocuk dili, yaptığı eyleme eşlik ettirmek veya tam tersi yapmak istediği şeyi harekete geçirmek amacıyla kullanır. Dili kendisi için veya eşyayı harekete geçirmek için kullanır. Karşılıklı monologda ise Çocuk konuşurken her ne kadar karşısında biri bulunsun da çocuk yine sadece kendisi için konuşur. Karşısındakıyla iletişim kurma amacıyla konuşmaz.

Çocuğun toplumsallaşan dilindeki ilk özellik "Uygun bilgilendirme"dir. Çocuk, bu aşamada yalnızca düşünceyi dile getirir. Herhangi bir neden açıklama gayretinde olmaz. Çocuğun dili tartışma, kavga, kendini savunma gibi amaçlarla kullanması "eleştiri ve alay" olarak isimlendirilir. "Emirler ve ricalar" da toplumsallaşan dilin bir diğer özelliğidir. Bir çocuğun rica etmesi demek, kendi istediğinin gerçekleşmesi için bir başkasıyla dili kullanarak iletişime geçmesi bir nevi toplumsallaşması demektir. Çocuğun "Sorular ve yanıtlar" ı kullanmasını soru ve yanıt olarak ayrı ayrı değerlendirirsek, çocuk soruları ilk dönemlerde herhangi bir cevap beklemez, oyun amaçlı kullanırken daha sonraki aşamalarda özellikle

ilkokul çağında gerçekten yanıt almak için kullanır. Bir çocuğun soruya yanıt vermesi ise karşısındakini dinlediğinin ve söylediklerini değerlendirdiğinin bir göstergesidir.

7-12 yaş çocukların 7- 12 yaş arasındaki dönemi okul çağı olarak da adlandırılır. Çılgın(2007:22)'a göre 7 yaşlarında çocuk okumayı öğrendiği için okumak onun için zevkli bir hal almaya başlar. 8 yaşlarında yeni edatlar ve sıfatlar öğrenerek eski kelime bilgisini zenginleştirmeye başlar, dilini çevresiyle etkileşim için kullandığı görülür. 9 yaşındaki çocuk dilini kendine yönelik eleştiri yapmak ve duygularını ifade etmek için kullanmaya başlar. Sedat Sever de çocuğun dilsel gelişimini Çılgın'a benzer şekilde anlatmıştır. Sever'e (2003:43-46) göre ilköğretim döneminde 6-8 yaşındaki çocukların sözcük dağarcığı gelişmiştir ve çocuklar her yapıdaki cümleyi rahatlıkla kurabilmektedir. 8-10 yaşındaki çocukların dili etkin bir biçimde kullanıp kendilerini iyi ifade edebilmeleri arkadaşları içinde kabul görmelerini olumlu yönde etkilemektedir. Bu yaştaki çocuklar anlatımlarını benzetme ve deyimlerle zenginleştirebilir, 5-10 sözcük içeren tümceler oluşturabilir. 10-12 yaşına gelindiğinde ise girişik cümleler oluşturmada başarılı olmaya başlarlar. Tümcelerinde Olumlu- olumsuz yargılar içerebilen yan cümlelere yer verebilirler.

Akyol, dil gelişimin okuma becerisiyle ilişkilendirerek 8 yaşındaki çocuk okurken anlama daha hâkim olmaya başladığını, okuma esnasında durup düşünebileceğini veya bir materyal üretebileceğini söylemiştir. 9 yaşındaki çocukların bağımsız ve sessiz okumaya başlayacağını da eklemiştir (akt:Keklik:55).

Çocukların sosyal gelişiminde psikolojik, duygusal, toplumsal ve kişilik gelişiminin de etkisi vardır. Okul çağındaki çocukların bu alanlardaki gelişim özellikleri şöyledir:

1.1.3. Çocukların kişilik gelişimi

Bireyin kişilik gelişimi üzerinde de pek çok çalışma yapılmış ve kuram geliştirilmiştir. En çok bilinen ve kabul gören 2 kuram ise Freud'un Psikoseksüel kuramı ile Erickson'un psikososyal gelişim kuramıdır. Bu bölümde bu iki kuramdan genel olarak bahsedilecek olup 7- 12 yaşa denk gelen dönemler daha ayrıntılı anlatılacaktır.

Freud, çocuğun psikolojik ve cinsel gelişimini 5 dönemde incelemiştir. Bu dönemlerin isimleri oral dönem, anal dönem, fallik dönem, gizil/latent dönem ve genital dönemdir. Çocuğun her dönemde farklı ihtiyaçları bulunmaktadır ve bu ihtiyaçların gerektiği kadar karşılanması gerekmektedir. Bu ihtiyaçların karşılanmasında yetersiz kalınması ya da gereğinden fazlasının çocuğa verilmesi çocuğun ileri yaşantısında kişilik yapısını olumsuz bir şekilde etkileyecektir (Can:2002:114-115).

Gizil/ latent dönem 6 yaşında başlar ve çocuğun ergenliğine kadar devam eder. Çocuk bu dönemde daha önceki üç dönemde kazandıklarını pekiştirmeye başlar. Fallik dönemde kendi cinsiyle özdeşim yapmaya başlamıştır bu dönemde kendi cinsiyet rollerini öğrenmeye ve geliştirmeye başlar. Çocuk öğretmenini çevresindeki insanları rol model olarak almaya başlar ve onlar gibi davranış geliştirmeye çalışır. Çocuğun bu dönemde elde ettiği başarılar onun özerklik duygularını geliştirir (Can:2002:117-118). Bu dönemde çocuğa uygun bir rol model olunmalı ve olumlu davranışları pekiştirilerek başarısı takdir edilmelidir. Eleştiri yapılırken yapıcı olunmasında fayda vardır.

Erikson, bireyin kişilik gelişimini belirli dönemler içinde ele almıştır. Ona göre çocuğun gelişiminde sosyal çevresinin yani anne- babanın, arkadaşların, öğretmenlerin etkisi çok büyüktür. Sosyal çevrenin yanı sıra çocuğun gelişiminde doğuştan getirdiği bazı özelliklerin de etkili olduğunu söylemiştir (Erden ve Akman, 2012:84).

Birey gelişim dönemlerinde belirli olan çatışmalar yaşar ve bazı karmaşalarla yüz yüze gelir. Bu karmaşa sonucu alınan yol ve bu süreç bireyin yaşantısındaki önemli noktaları oluşturur (Odağ ve Kürşad:1979; akt. Erden ve Akman:2012:84).

Erikson’a göre bireyin gelişim dönemlerinde yaşadığı karmaşalar şöyle gösterilebilir:(Erden ve Akman:2012:85).

Tablo II: Psiko-Sosyal Gelişim Dönemleri ve Gelişimsel Karmaşalar

Gelişim Dönemi	Geçirilen Karmaşa
0-1 yaş	Temel güvene karşı güvensizlik
2- 3,5 yaş	Özerkliğe karşı kuşku ve utanç
4-6 yaş	Girişimciliğe karşı suçluluk
7-11 yaş	Çalışma ve başarılı olmaya karşı aşağılık duygusu
Ergenlik dönemi	Kimliğe karşı kimlik bocalaması
İlk Yetişkinlik Dönemi	Yakınlığa karşı uzaklık
Yetişkinlik Dönemi	Üreticiliğe karşı durgunluk
Olgunluk Dönemi	Benlik bütünlüğüne karşı umutsuzluk

7-11 Yaş aralığındaki “Çalışma ve Başarılı Olmaya Karşı Aşağılık Duygusu” karmaşasına denk gelen dönemde, çocuklarda oyun oynamaya olan ilgi azalmış yetişkinlerin dünyasına karşı merak duygusu oluşmaya başlamıştır. Çocuklar bu dönemde, yetişkinlerin yaptığı işleri öğrenmek ve yapmak isterler; fiziksel ve bilişsel olarak da gelişmiş olmaları onların bazı işlerde başarılı olmasını daha olanaklı kılar. Çocuklar bir işi başardıklarında kendilerine olan güveni artar. Özgüvenlerinin artmasıyla yaptıkları işte daha istekli olur, daha çok çalışmak isterler. Arkadaşlarından, ailesinden, öğretmeninden takdir görmek isterler

(Erden ve Akman, 2012:88). Ancak akranlarında görecekları takdir ve ilgi onlar için daha önemlidir. Çünkü bu dönemde akran iletişimine ihtiyaç duyarlar (Atay:2005:131).

Bu dönemde çocuğun “ben başarılıyım” duygusunu yaşaması çok önemlidir. Çocuğun çabası ve başarıları takdir görürse “çalışkanlık ve başarı” duyguları gelişir. Çocuğa kapasitesinin üstünden bir görev verilir çocuk bunun sonucunda başarısız olur ve eleştiri alırsa çocuğun kişiliğinde “aşağılık” duygusu gelişir (Atay:2005:131).

1.1.4. Çocukların sosyal gelişimi

İlköğretim çağındaki çocuklar işlem öncesi döneme göre çevresine karşı daha ilgili ve meraklı olmaya başlar. Onlar için yetişkinlerle iletişim kurmak da arkadaşlarıyla iletişim kurmak kadar önemlidir. Çocuklar için bu dönemde arkadaşlarının fikirleri ve bir arkadaş ortamına dahil olmak önem kazanmaya başlar. Kızlar ve erkekler arasındaki farklar artmaya başlar.

İlkokul çağındaki çocuklar sosyal çevreyle iletişim kurmaya isteklidirler. Öğretmenlerinin tutumları onlar için çok önemlidir. İşlem öncesi döneme göre daha İşbirlikçi, meraklı, ciddi olmaya başlarlar (Kıbrıs:2010:29). Çocuğun sosyal gelişimi aile, arkadaş ve okul olmak üzere üç ortamda ele alındığında, 8-10 yaş arası çocuklarda ailenin çocuğun okul başarısı, kişisel ve sosyal sorumluluk kazanma ve ilgilerinin ev dışına da kaymasında oldukça etkili olduğu söylenebilir. Bu yaş aralığında kızlar ve erkekler arasındaki farklar belirginleşir kızlarla kızlar, erkeklerle erkekler arkadaş grubu oluşturur. Kızların ve erkeklerin ilgi alanları farklılaşır bu farklılıklar tartışmalara neden olur. Cinsel konularda edindikleri bilgileri birbirleriyle paylaşırlar. Çocuklar kurallara ilgilidir ve yaşitlarının koyduğu kuralları benimserler, arkadaşlarının fikirlerinden, davranışlarından fazlasıyla etkilenirler. Yaşıtlarıyla oyun oynarken rekabet içerisinde oldukları ve oldukça hırslıdırlar. Kendileriyle gurur duyarlar. Okulda öğretmeninin fikirleri ve takdirini kazanmak çocuklar için önemlidir. Kendilerine

verilen sorumluluğu yerine getirebilirler. Hırslı olmaları okul yaşantılarında onlar için sorun yaratabilmektedir (Şahin:2010:10-11).

Vygotsky, çocuğun gelişiminde sosyal çevrenin öneminin ve çocuğun çevresiyle etkileşimi üzerinde durmuştur. Ona göre yetişkinler çocuğun çevresini düzenleyerek gelişimini destekleyebilirler, öğrenmesine zemin hazırlayabilmektedirler. Anne- baba veya öğretmen çocuğa gelişim sürecinde iyi bir rol model olarak ona rehberlik etmelidirler.

10 yaş çocuğu ben merkeziliği bir kenara bırakmıştır. Kurduğu ilişkilerde öğretmenin, arkadaşlarının, özellikle annesinin yeri çok önemlidir. Anne babasıyla beraber olmak onu güçlü hissettirir (Çılgın:2007:24-25). 8-10 yaş arasındaki çocuklar bazı konularda duygusal çatışmalar yaşayabilirler çünkü sosyal tutumları, inanç sistemlerini, davranış ve tutumları sorgulama söz konusudur. Yetişkinlerle ve yaşlılarıyla iletişim kurma çabası gösterirler. Pek çok işi tek başına yapabilme yetisi gelişmiştir bazı sorumluluklarının farkında olma ve bu sorumluluklarını yerine getirmeleri kendilerine olan güvenin artmasına sebep olur. Pek çok açıdan kendilerine güvenmelerine rağmen eleştirilmek ve alay edilmekten çekinirler. Kuralların sebeplerini anlayarak bu kurallara uyum göstermeleri yine sorumluluk bilincinin artmasında etkindir. Kendileriyle ve ailesiyle ilgili olan konularda endişe taşırlar. Karşısındaki kişilerin duygularını anlayabilirler onlara duygusal olarak tepki verebilirler (Şahin:2010:10-11).

11- 13 yaş arasında çocukların davranışlarında akranlarının etkisi çok artar. Grup olmanın önemi artar, grup oyunları popülerleşir ve grubun sunduğu rolleri kabul ederler(Şahin, 2010, s.10-11). Temel eğitim çağındaki çocuğun toplumsal gelişimi için akranlarının bulunduğu kümeye dahil olmak onun için mecburiyettir. Çocuk, bu kümelerin içinde, kurduğu ilişkiler sayesinde toplumsallaşır. Burada rekabeti, iş birliğini hakkını savunmayı, çalışmayı, özveriyi, sorumluluk yüklenmeyi öğrenir (Başaran:1994:135).

Dolayısıyla bu grupların çocuğun ileriki yaşantısının küçük bir provasası niteliğinde olduğu söyleyebiliriz.

11-13 yaş arasında cinsellik olgusu gelişir buna bağlı olarak karşı cinse olan ilgi de artar. Kızların erkeklere olan ilgisi erkeklerin kızlara olan ilgisinden daha fazladır. Bu dönemde çocuklar kahraman olmak isterler, arkadaş ortamının da etkisiyle alkol, sigara, hap kullanımına eğilim görülebilir. Kızlarla ve erkeklerin ilgilendikleri konular değişiklik gösterir. Okul çocukların tecrübe kazanmasında çok etkilidir, çocuklar okuldaki otoriteyi sorgularlar ve otoriteye, kurallara karşı çıkma eğilimindedirler. Ev ortamının dışında ailenin çocuğun davranışları üzerindeki etkisi azalmaya başlar (Şahin:2010:10-11).

İlköğretim çağındaki çocuk arkadaşlarının, ailesinin, ve öğretmenin kendisi hakkındaki görüşlerinin önemli hale gelmesiyle çocuklar, onların görüşlerinden yola çıkarak kendini değerlendirir. Aynı zamanda kendini kendi gözüyle de değerlendirir. Kendisinin ve toplumun değerlendirmesini karşılaştırır. Eğer kendi görüşü ve başkasının görüşü arasında paralellik varsa çocuğun özgüveni arar. Eğer bu iki görüş arasında bir çatışma varsa kendine olan güveni sarsılabilir. Fakat bu iki yönlü değerlendirme onun daha gerçekçi olmasını sağlar (Başaran:1994:134).

Bu bölümde yazılanlardan yola çıkarak 7- 12 yaş aralığındaki çocukların bilişsel, dilsel, kişilik ve sosyal gelişimin dair aşağıdaki tablo oluşturulabilir.

Tablo III: 7-12 Yaş Arasındaki Çocukların Gelişimsel Özellikleri

7-12 YAŞ ARASINDAKİ ÇOCUKLARIN GELİŞİMSEL ÖZELLİKLERİ
<u>BİLİŞSEL GELİŞİM</u> • Anlama ve düşünmenin gelişmesi için etkileşim çok önemlidir. • 6-7 yaşlarında ben merkezli düşünme devam ederken 8 yaşından itibaren mantıksal ve çok yönlü düşünmeye başlarlar. 11- 12 yaş civarında üst düzey düşünme başlar; analiz- sentez yapabilirler. • 6-7 yaşından sonra iş birliği ve tartışma yetileri gelişir.

- 5 duyu ile algıladıklarını yaparak yaşayarak öğrenmeleri mümkündür.
- 11-12 yaşına kadar mantık yürütemezler fakat basit problemler karşısında mantıklı çözüm önerileri sunabilir.
- Belirli bir olgu ve durumu birden fazla yönüyle ele alabilirler.
- Somut olan bir olguyu zihinsel olarak tersine çevirebilir. (Örneğin bir bardaktaki suyun farklı boyuttaki bir bardağa aktarıldığında su miktarının değişmediğini anlaması.)
- Zaman algısı gelişir; bulunduğu anın yanı sıra hem geriye hem ileriye dönük düşünebilirler.
- 7 yaşından itibaren hayal etme yetisinde büyük bir değişim yaşarlar.
- Hareketli ve değişkenlik gösteren nesnelerin hayallerini zihinlerinde tutabilirler.
- Aynı zamanda nesnelerin başkalaşımını ve ara biçimlerini de hayal edebilirler.
- Fiziksel değişimlerin maddenin özünü değiştirmede idrak edebilirler
- 7 yaşından itibaren dikkat süresi genişler.
- 7- 8 yaşından itibaren kendine yöneltilen soruları iyice kavrar ve ciddiyetle cevaplar.
- 8-10 yaşlarında neden-sonuç ilişkisini kavramaya başlar.
- 8-10 yaşlarında konuşmak ve tartışmaktan hoşlandığı için fikir alışverişinde bulunur.
- 8-10 yaş arası çocuklar hayal gücünün en seviyede olduğu dönemi yaşar.
- Sayı, madde, uzunluk, alan, ağırlık(9-10) ve hacim(11-12 yaş) değişmezliği becerisini yaşına göre sırayla kazanır.
- Sağ, sol, ön, arka, taraf, kardeş, aile, millet ve memleket gibi izafi kavramları yaşına göre sırayla kavrar.
- Özgürlük adalet gibi soyut kavramları kısmen algılayabilirler.
- Özellikle aile ve memleket kavramlarını 11- 12 yaşlarında tam olarak kavrayabilirler.
- 10-12 yaşlarında esnek düşünebilirler, bilimsel düşünme ve merak başlar.

DİLSEL GELİŞİM

- 6- 8 yaşında her yapıdaki cümleyi rahatlıkla kurabilir.
- Sözcük dağarcığı sürekli gelişir, sözcüklerin doğru sesletiminde daha başarılı hale gelirler.
- 6-8 yaşlarında resimli öyküleri tekrar anlatabilirler, 7 yaşında okumayı öğrendiği için okumaktan zevk alır. 8 yaşında bağımsız ve sessiz okumaya başlarlar, okurken anlama daha hakim olmaya başlarlar; okuma esnasında durup düşünüp bir materyal üretebilir.
- 8 yaşlarında yeni edatlar ve sıfatlar öğrenirler. Dilini çevresiyle etkileşim için kullanır.
- 9 yaşında dilini, kendine yönelik eleştiri yapmak ve duygularını ifade etmek için kullanır.
- 8- 10 yaşlarında dilleri gramer olarak gelişir. Hem içsel hem sosyal konuşma vardır.
- 8- 10 yaşında anlatımlarını benzetme ve deyimlerle zenginleştirebilir. 5-10 sözcük içeren tümceler kurabilir.
- 8-10 yaşlarında, arkadaşları tarafından kabul görmeleri ile dili etkin biçimde kullanmaları paralellik göstermektedir. Argo kelimeler kullanmaya başlar.
- 10- 12 yaşlarında girişik tümceler kurabilir, olumlu- olumsuz yargılar içeren yan

- cümlelere tümcelerinde yer verebilirler.
- Örtük ya da mecaz anlamlı ifadeleri ancak dönemin sonlarına doğru anlayabilirler.

SOSYAL-TOPLUMSAL GELİŞİM VE KİŞİLİK GELİŞİMİ

- Yetişkin dünyasına karşı ilgi ve merak söz konusudur.
- Yetişkinlerin yaptığı işleri öğrenmek ve yapmak isterler.
- Yetişkinlerle ve ailesiyle iletişim kurmaya çalışırlar.
- Bir işi başarıyla yapmaları sonucu özgüvenleri artar ve iş yapmada daha istekli olurlar.
- Arkadaş, aile ve öğretmenlerinden takdir görmek isterler.
- Arkadaş takdiri en önemlisidir.
- Akran iletişimine ihtiyaç duyarlar.
- Çocuğun bu dönemde elde ettiği başarı onun özerklik duygusunu geliştirir.
- Başarısı sonucu takdir görürse veya bu duyguyu yeterince yaşarsa başarı ve çalışkanlık; fazla eleştiriye maruz kalırsa ya da bu başarı duygusundan yoksun kalırsa aşağılık duygusu gelişebilir.
- 8- 10 yaşlarında sorumluluk kazanmalarında aile çok önemlidir.
- Kendi cinsiyet rollerini anlayıp geliştirmeye başlarlar.
- 8- 10 yaşlarında kızlarla erkekler arasında farklar belirginleşmeye başlar kızların ve erkeklerin ilgi alanları da farklılaşmaya başlar. Aralarında tartışmalar olur. Kızlar kızlarla erkekler erkeklerle arkadaşlık kurma eğilimindedirler.
- Kurallara ilgilidirler ve yaşitlarının koyduğu kurallara uyarlar.
- Arkadaşlarının fikirlerinden davranışlarından oldukça etkilenirler.
- Rekabet ve hırs duygusu gelişir.
- Kendileriyle gurur duyarlar.
- Eleştirilmek ve alay edilmekten çekinirler
- 8- 10 yaşlarında bazı konularda duygusal çatışmalar yaşayabilirler çünkü sosyal tutumları, inanç sistemlerini, davranış ve tutumları sorgularlar.
- Kendisini ve ailesini ilgilendiren konularda endişe yaşayabilirler
- Karşısındakinin duygusunu anlayıp duygusal olarak tepki verebilirler.
- Kendilerine verilen sorumluluğu yerine getirebilirler.
- 10 yaşında ben merkezilik azalır, öğretmeni, arkadaşları özellikle annesi önem kazanır.
- Anne babasıyla olması onu güçlü hissettirir.
- 11- 12 yaş arasında akranlarının etkisi daha da artar. Grup olmak önem kazanır. Çocuk dahil olduğu gruplar sayesinde sosyalleşir.
- Arkadaş grupları sayesinde rekabet, iş birliği, çalışmak, özveri, sorumluluk kavramları kendinde gelişir.
- 11 yaşından itibaren cinsellik olgusu gelişir, karşı cinse olan ilgi artar.
- Okuldaki otoriteyi sorgulayıp otoriteye karşı çıkma eğilimindedirler. Ev ortamı dışındayken ailenin etkisi azalır.

Bu tablo aşağıdaki kaynaklardan elde edilen veriler yardımı ile oluşturulmuştur:

Atay(2005), Başaran(1994), Bekleyen(2016),Çılgın(2007), Can(2002), Güder(2019), Güleriyüz(2003), Keklik(2015), Kıbrıs(2010), Piaget(Akt; Keklik:2015), Sever(2003), Şahin(2010).

1.2. Çocuklara Yabancı Dil Öğretimi

Anadili Türkçe olmayan çocukların Türkçe öğreniminden bahsederken “ikinci dil” ve “yabancı dil” kavramları üzerinde durmakta fayda vardır. Bekleyen, (2016:6) bireyin anadili dışındaki bir dili, o dilin konuşulduğu ortamda doğal yollarla veya bir sınıf ortamında öğrenilmesini “ikinci dil öğrenimi” olarak tanımlamaktadır. İkinci dil öğreniminde iletişimsel süreç ve hedef dile maruz kalma oldukça önemlidir. Yabancı dil ise, bireyin kendi anadilinin konuşulduğu ortamda, genellikle hedef dile sadece sınıf ortamında maruz kaldığı çok fazla iletişimsel süreci yaşayamadığı bir dil öğrenme süreci olarak tanımlanmaktadır. İkinci dil öğreniminde hem sınıf hem de sosyal ortamda hedef dilin kullanımı oldukça yüksekken yabancı dil öğreniminde sınıf ve sosyal ortamda hedef dilin kullanımı daha düşüktür. İkinci dil öğreniminde öğretmenin anadilinin hedef dil olma ihtimali yabancı dil öğreniminde öğretmenin anadilinin hedef dil olmasından daha yüksek bir olasılıktır.

Yabancı dil öğretiminin erken yaşlarda başlanmasının çokdillilik, kültürlerarası yeterlik ve bilişsel- gelişimsel yönden avantaj olmak üzere üç temel gerekçesinden bahsedilebilir. Küreselleşmenin doğurduğu yaşam şekli, çokdilliği gerekli kılan en önemli sebeptir. Ailelerin çocukları için besledikleri gelecek kaygısı, dil bilmenin gelecekte sağlayacağı avantajlar ve çocuklarının dünya vatandaşı olmalarını istemeleri dil öğrenmelerine erken yaşta başlatmalarının sebepleri arasındadır. Yabancı dil öğretimine erken yaşlarda başlanmasının bir başka sebebi de ikinci, üçüncü veya daha fazla yabancı dil öğrenimine daha fazla zaman kalabilmesidir. Teknolojinin gelişmesiyle farklı kültürdeki insanların etkileşimi de artmaktadır bu da farklı kültürleri tanımayı gerekli kılmaktadır. Yabancı dil öğrenimi de başka kültürleri anlayıp hoş görü sahibi olmayı mümkün kılmaktadır.

Bu gereksinimlerin yanı sıra çocukların yetişkinlere göre yabancı dili daha kolay öğrenebilmesi ve sesletim konusundaki başarısı yabancı dil eğitimine erken yaşta başlanmasına önemli bir sebep oluşturmaktadır.

Çocuk, sürekli olarak gelişen bir varlıktır. Dilsel, bilişsel, sosyal, psikolojik, kişilik gelişimi olmak üzere pek çok yönden gelişim göstermektedir. Dil öğretiminde de bu gelişim alanları göz önünde bulundurulmalıdır. Hanbay, çocuğun gelişimsel özelliklerine paralel olarak çocuklara yabancı dil öğretiminde üç temel alandan söz etmektedir. Bunlar duyuşsal öğrenme alanı, dilsel- iletişimsel öğrenme alanı ve bilişsel öğrenme alanıdır (Hanbay:2013:23). Duyuşsal alan çocuğun yabancı dile ilgisini çekmek, dil öğrenmedeki motivasyonunu arttırmaya yöneliktir. Aynı zamanda öğrenilen dilin konuşulduğu kültüre karşı da ilgi uyandırılması hedeflenir. Dilsel- iletişimsel alanda ise sırasıyla dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerini geliştirmek hedeflenmektedir. Bu alandaki ikincil hedef ise dil bilgisi, kelime ve telaffuz öğretimi ile geliştirilmesine yöneliktir. Bilişsel alanda ise çocuklarda dil bilinci ve kültürlerarası bilinç oluşturmak amaçlanmaktadır, bu alan aynı zamanda yabancı dili öğrenmeye yönelik yöntem bilgisine ilişkindir.

Çocuğun yabancı bir dili öğrenebilmesi için en temelde o dili sevmesi ve öğrenmeye istekli olması gerekir. Duyuşsal öğrenme alanındaki hedeflerin gerçekleşebilmesi yani çocuğu dil öğrenmeye karşı istekli hale getirebilmek için çocuğun ilgi, ihtiyaç ve isteklerine yönelik bir dil öğretme programı geliştirmek, ders içeriği hazırlamak gerekir. Bu da en temelde çocuğu tanımayı yani çocuğun bulunduğu yaşa göre gelişim dönemlerinden haberdar olmayı gerektirir. Derste kullanılacak olan yaklaşım, yöntem, materyal ve uygulamalar çocuğun yaşına, gelişimine, dil seviyesine göre seçilmeli ve oluşturulmalıdır. Bu da yetişkinlere yabancı dil öğretimi ile çocuklara yabancı dil öğretimi arasında farklılıklara sebep olmaktadır.

Gelişimsel özellikleri ve yaş faktörünün yanı sıra çocukların yabancı dil öğrenmesini etkileyen başka etkenler de bulunmaktadır. Anadilin gelişim düzeyi, çocukların tam olarak eğitilmemiş kişilikleri, doğal merakları, öykünme güdülerini, uyum sağlamaya hazır olmaları, yabancı dile karşı herhangi bir olumsuz tutumlarının olmaması, motivasyonu, kullanılan zaman ve enerji ve yabancı dil öğretmenin niteliği bu faktörler arasındadır (Aktaş ve İşigüzel:2013:60-72).

Nilüfer Bekleyen, çocukların yabancı dil öğrenicisi olarak yetişkinlerden pek çok açıdan farklı olduğunu söylemektedir:

- Çocuklar enerjik ve aktiftir.
- Çocukların ilgileri kısa süreli.
- Çocuklar yeniliklere açıktır.
- Çocukların hayal gücü çok kuvvetlidir.
- Çocuklar hata yapmaktan çekinmezler.
- Çocuklar renkli ortamlardan hoşlanırlar.
- Çocuklar davranışlarını kontrol etme konusunda henüz ustalaşmamışlardır.
- Çocuklar için neden dil öğrendiklerinin bir önemi yoktur.
- Grup çalışmaları belli bir yaştan sonra başlamalıdır.
- Çocuklarla yapılan derslerde sadece sözlü anlatım yeterli değildir.
- Çocuklar cümle yapılarına değil anlama önem verirler (Bekleyen: 2016:7-12).

Hata yapmaktan çekinmemeleri, yeniliklere açık olmaları, hayal güçleri, cümle yapısından ziyade anlama önem vermeleri çocukların dil öğrenmedeki avantajlı yönlerindendir. İlgilerinin kısa süreli olması, davranışlarını tam olarak kontrol edememeleri, grup çalışmalarına hemen uyum sağlayamamaları ve sözlü anlatımın yetersiz olması ise dezavantajlar arasında gösterilebilir. Çocukların enerjik ve aktif olması ise kimi zaman

avantaj kimi zaman dezavantaja dönüşebilir, bunun dengesini kurmak öğretmenin elindedir. Bir öğretmenin dersinin doğru planlayabilmesi için dil sınıflarında çocukların sahip olduğu özellikleri avantajlı ve dezavantajlı yönleriyle bilmesi gerekmektedir.

1.2.1. Çocuklara yabancı dil öğretiminde yaklaşımlar, teknikler, ilkeler

Yabancı dil öğretimine yönelik alanyazında pek çok yaklaşım, yöntem ve araç bulunmaktadır. Şüphesiz ki yabancı dil derslerinin bilimsel olarak temellendirilmesi ve derslerden mümkün olan en yüksek verimin alınabilmesi için de söz konusu yaklaşım, yöntem ve araçlar göz önünde bulundurulmalıdır. Çocuklara yabancı dil öğretiminde mevcut olan yöntem, teknik ve araçlar temel alınsa da çocuğun gelişimsel özellikleri göz önünde bulundurulması gerektiği için birtakım farklılıklar göstermektedir.

İletişimsel- bilişsel yaklaşıma göre erken yaşta yabancı dil eğitimi çocukta üç temel gereksinime yöneliktir. Bunlar oyun gereksinimi, ifade gereksinimi (bedensel, dilsel, yazıya ilişkin, ezgisel, vb.) ile kendinin ve dünyanın keşfi bilginin oluşturulması gereksinimidir (Dangalian, akt; Sevil:2003:187).

Aktaş ve İşigüzel'e (2013:47-55) göre erken yaşlara uygun yabancı dil öğretim yöntemleri seçmecî yöntem, sessizlik yöntemi, telkin yöntemi, grupla dil öğretim yöntemi, tüm fiziksel tepki yöntemi, drama ve rol oynama tekniği, benzetim tekniği, gösteri tekniği, soru-cevap tekniği, beyin fırtınası tekniği, eğitsel oyunlarla öğretim tekniği, ikili ve grup çalışmaları, tekrarlama ve grup tekrarları tekniği ile bireyselleştirilmiş öğretim tekniğidir.

Orhan Hanbay, çocuklara yabancı dil öğretilirken uyulması gereken 9 ilke belirlemiştir. Bu ilkeleri çocuğun bakış açısına uygunluk, gerçek yaşama uygunluk, bütün duyularla öğrenme, yaparak öğrenme, oyunla ve müzikle öğrenme, sezgisel öğrenme, dinlemenin önceliği, yabancı dille yoğun temas (dil havuzu), tam öğrenme yaklaşımının gözetilmesi olarak sıralamıştır (2003:65-67).

Bu ilkeleri ayrıntılı olarak açıklamak gerekirse;

Çocuklarla yapılan yabancı dil derslerinde öğrenci merkezdedir, ders çocuğun anlamlandırabileceği şekilde, onun bakış açısına uygun olarak şekillendirilmelidir. Öğretmen, öğretmen merkezli yaklaşım yerine çocuğa en uygun olan yöntem ve yaklaşımlarla derslerini işlemelidir. Bu yapılırken çocuğun ilgi alanı ve ihtiyaçları göz ardı edilmemelidir. Çevresel koşulları öğrenme sürecine katmak yaşayarak, tecrübe edinerek öğrenmeyi kolaylaştırır. Bu süreçte de çocuğun tüm duyularına hitap eden öğretim materyalleri hazırlamak çocuğun hem öğrenmesini kolaylaştıracak hem de kalıcılığı arttıracaktır. Gerçek yaşama uygunluk ilkesi gereği, yabancı dil öğretimindeki konular çocuğun okuldaki diğer dersleriyle paralellik göstermelidir. Örneğin anadilinde renkleri bilmeyen bir çocuğa hedef dilde renk isimlerini öğretmeye çalışmak anlamsızdır. Gerçek yaşamı sınıfa taşımak için drama yöntemine de başvurulabilir. Çocuk sokakta karşılaşabileceği olası durumları arkadaşlarıyla birlikte derste canlandırabilir. Yine yabancı dil öğretilirken metin seçiminde çocuğun sokakta karşılaşabileceği otantik metinlere (sinema bileti, el ilanı, broşür, vb.) ve çocuk yazını metinlerine başvurulmalıdır. Çocuğun öğrendiği dile maksimum ölçüde temas edebilmesi için öğretmenin öğrenme ortamını çok iyi düzenlemesi gerekmektedir. Mümkün olduğunca hedef dilden başka herhangi bir aracı dile başvurmaması, hedef dilin hem amaç hem de araç olmasını sağlaması gerekir. Çocukların anadillerini öğrenme sürecinde olduğu gibi konuşma becerisi dinleme becerisinden daha geç gelişir. Bu nedenle çocuk hedef dilde dinlemeye olabildiğince maruz kalmalıdır. Öğretmenin dinleme becerisini geliştirmeye yönelik uygun ortam hazırlaması oldukça önemlidir.

Tam öğrenme modeli, bireysel farklılıkları göz önünde bulundurarak bir sınıftaki öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun öğrenmesini ve başarıya ulaşmasını sağlamayı amaçlar. Sınıfta tam öğrenmenin sağlanması için de yaparak yaşayarak öğrenme, öğrenmede müzik, oyun ve dramaya başvurulması sürece katkı sağlayacaktır. Aynı zamanda işbirlikli öğrenme

ve akran öğretiminin sağlanmasına zemin oluşturulması öğrenciler arasındaki dayanışmayı geliştirecektir. Tam öğrenme modelinde ilerleme yavaş olsa da sağlamdır. Uzun vadede dil öğretiminde oldukça etkili olduğu söylenebilir.

1.2.2. Çocuklara yabancı dil öğretimine yönelik uygulamalar, aktiviteler, etkinlikler

Çocuklara yönelik yabancı dil derslerinde kullanılabilecek pek çok yöntem, teknik ve araç bulunmaktadır. Orhan Hanbay bunları oyun, öykü anlatımı, resim kartları, müzik ve ritim, rol oyunu, el kuklaları, tüm fiziksel tepki yöntemi ile internet ve bilgisayar yazılımları olarak sıralamıştır (Hanbay:2013: 33). Anşin ise erken yaşta yabancı dil öğretiminde kullanılan şarkılar, oyunlar, resimler, albümler, koleksiyonlar ve oyunlaştırma gibi tetikleyicilerden bahseder. Bu tetikleyiciler dil öğretiminde çocukları güdüleyici bir etkiye sahiptir (Anşin:2006:15). Oyunlar, şarkılar, el becerilene yönelik aktiviteler ve bunun gibi etkinliklerin kullanımı çocukların dikkatini derse vermesine ve motive olmasına katkı sağlar. Aynı zamanda öğrenmeyi de kalıcı hale getirir.

Krashen ve Terrel(1983, akt;Mirici:2001:43-44) dil edinimindeki grup etkinliklerini öğrencilerin sınıfta yer değiştirmesini ve birbirleriyle etkinliği gerçekleştirmesini gerektiren “yeniden yapılandırma”, temelde bir öğrencinin aktif rol aldığı ama tüm sınıfın katıldığı “bir öğrenci merkezli”, büyüklüğü önemli olmaksızın oluşturulan grupta tüm üyelerin aktif rol aldığı “birleşik grup”, oluşturulan ikililerin birbiriyle iletişimini ön gören “ikili grup”, problem çözme ve bilgi toplama gibi etkinlikler için tercih edilen “küçük gruplar”, 7- 15 arasında öğrencinin olabileceği ya da tüm sınıfın bir grup olarak düşünülebileceği “büyük gruplar” olarak sıralamaktadır.

Nilüfer Bekleyen (2016:25) yabancı dil sınıflarında kullanılan etkinlikleri farklı bir bakış açısıyla, 3 grupta ele almıştır. Bunlardan ilki sakinleştirici ve canlandırıcı etkinlikler,

ikincisi zihinsel olarak etkin katılım gerektiren ve gerektirmeyen etkinlikler, üçüncü ise farklı öğrenme stillerine hitap eden etkinliklerdir.

- Sakinleştirici Etkinlikler: okuma, boyama, çizim yapma, tahtadakileri, kitaptakileri deftere yazma, eşleştirme, boşluk doldurma, sözcükleri gruplandırma, kısa sınavlar, öykü veya kısa parçalar dinleme, bireysel yapılan etkinlikler.
- Canlandırıcı Etkinlikler: Yarışmalar, oyunlar, grup çalışmaları, drama etkinlikleri, sözlü etkinlikler, şarkılar, tekerlemeler, anket çalışmaları, internet kullanımını gerektiren etkinlikler.
- Zihinsel olarak etkin katılım gerektiren etkinlikler: tahmin, eşleştirme, problem çözme, soru- cevap, yarışma ve verilen ipuçları ile cümle kurma etkinlikleri.
- Zihinsel olarak etkin katılım gerektirmeyen etkinlikler: Yüksek sesle okuma, tekrar etme, boyama, bir yerden bakarak deftere yazı yazma.
- Farklı öğrenme stillerine hitap eden etkinlikler: Görsel öğrenme stiline sahip öğrenciler için görsel materyallerin kullanıldığı etkinlikler; işitsel stile sahip öğrenciler için şarkı ve ses kayıtları; kinestetik öğrenme stiline sahip öğrenciler için ise hareket etmeyi gerektiren oyunlar, videolardan yola çıkarak hareket etmek.

Hem öğrencilerin farklı özelliklere sahip olduğu düşünülerek hem de derste çeşitlilik ve devinim sağlamak aynı zamanda sınıf yönetiminde zorlanmamak için yukarıda belirtilen etkinlik türlerinin hepsi uygun zamanlarda yabancı dil derslerinde kullanılmalıdır.

Williams(1992: akt; Mirici:2001:44) çocuklara yabancı dil öğretirken hazırlanacak olan aktivitelerde olması gereken yedi kriter belirlemiştir:

- Öğrencinin ilgisi,
- Aktivitenin zorluğu,
- Aktivitenin amacı,

- Yabancı dilin kullanımı,
- Yabancı dil girdisi,
- Kavramsal uygunluk
- Öğrenmenin önemi

Bu kriterleri açıklamak gerekirse: Seçilen veya oluşturulan/tasarlanan aktiviteler öncelikle çocuğun kavramsal dünyasına ve ilgi alanına uygun olmalıdır. Bir aktivite ne kadar kusursuz tasarlanmış olursa olsun çocuğun ilgisini çekmezse beklenen kazanımı elde etmek mümkün olmayacaktır. Her aktivitenin kendi içinde öğretmen tarafından belirlenen kazanımları olmalıdır ancak çocuğa bu değil, aktivite esnasında neler yapması gerektiği sezdirilmelidir. Zorluk seviyesi ne çok düşük ne çok yüksek olmalı, çocuğun yapabileceğinden çok az yukarıda olmalıdır ki öğrenci kendini adım adım geliştirebilsin ve yaptığından zevk alsın. Aktivite esnasında öğretilmek istenen hedef dille alakalı girdiler verilmeli aynı zamanda çocukların her aşamada hedef dili aktif şekilde kullanmaları sağlanmalıdır. Hedef dille ilgili kazanımlar didaktik bir şekilde verilmemeli, öğrencinin hedef dili öğrenmeyi öğrenmesi sağlanmalıdır.

Mirici(2001:48), çocuklar için hazırlanan yabancı dil programlarında üç temel husustan bahsetmektedir. Bunlardan ilki, “öğrenme- öğretme yöntemleri” ile alakalıdır. Seçilen yöntemler bu alandaki yenilik ve gelişmeleri takip ederek sürekli güncelleştirilmelidir. Yöntemlerin uygulanmasında çocuk gerçekliği en ön planda tutulmalıdır. İkincisi “üst seviyeye hazırlama işlevi”dir, çocukları bir üst seviyedeki öğrenmeye hazır hale getirmelidir. “Motive edici” olması bir diğer önemli özelliktir. Klasik ders anlatma yöntemleri bir kenara bırakılıp çeşitli materyal, oyun, şarkı, aktiviteler yardımıyla öğrencilerin ders psikolojisinden uzaklaştırılarak eğlenerek öğrenmesi sağlanmalıdır. Öğrenciler ders için istekli hale getirilmelidir.

Çakır, Almanya'daki Türk çocuklarına Türkçe öğretirken istendik sonuçların alınabilmesi için yapılması gerekenlerden bahsetmiştir: Dersin amaçlarının öğretmen tarafından net ve açık bir şekilde belirlenmesi, ders içeriğinin belirlenen amaca göre düzenlenmesi, ders için ayrılan sürenin yetebilmesi ve derslerin düzenli olarak yapılması gerektiğini söylemiştir. Öğrencinin performans izlenmeli ve zamanında öğrenciye geribildirim verilmelidir. Geribildirimlerin öğrenciyi başarılı kılabilmesi için gerekli tedbirlerin de alınması gereklidir (Çakır:2016:91).

Sever, Aslan ve Kaya (2011) Türkçe öğretiminde kullanılmak üzere pek çok etkinlikten bahsetmiştir. Bu etkinlikler çocuklara ana dili olarak Türkçe öğretimine yönelik olarak tasarlansa da pek çoğunun çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde de kullanılması mümkündür. Önemli olan öğretmenin ders amacına yönelik etkinliği seçmesi ve planlamasıdır. Söz konusu olan etkinlikler şunlardır:

Öykü, masal, şiir tamamlama, öykü ve şiir resimleme, verilen sözcüklerle paragraf oluşturma, verilen sözcüğün son harfiyle başlayan sözcük bulma, verilen cümlelerle paragraf oluşturma, cümle ekleme, verilen resimlerden hareketle öykü ve masal oluşturma, öykü kişinin yerine kendini koyarak yeni öykü oluşturma, öykü yazma, anıyı öyküleştirme, oyunlaştırma, sözcüklerden şiir oluşturma, betimleme yazma, mektup yazma, çağrışımları yazma, karikatürlerin iletisini bulma/çözme, yazılı karikatürlerin iletisini yorumlama, karikatürde işlenen konuya/iletiye ilişkin söz yazma, sözcük, atasözü veya deyim tamamlama, müziği yorumlama kendini başka bir nesnenin, kavramın veya canlının yerine koyma, varlık tanıtmaya, duyguya uygun olay anlatma, dinlediğini anlatma, bulmaca hazırlama, gözlem yazma, düşleneni yazma, çağrışım balonları ya da kavram ağı oluşturma ve metin yazma, bilmece yanıtlama ve oluşturma, sözlü öykü oluşturma, atasözü ya da deyim bedeni dili ile anlatma, kişi, kent, bitki, hayvan, eşya bulma ya da tanıtmaya; bir yaşam durumunu canlandırma, geleceğe gitme, gazete ve dergi hazırlama, tekerleme söyleme, sözcük sözcük

içinde oyunu, sözcük ailesi oluşturma, sözlükten veya yazım kılavuzundan sözcük bulma, sözcük oluşturma ve sözcük dizme (Sever, Kaya ve Aslan: 2011:33-131).

1.3. Çocuk Yazını ve Çocuklara Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi

Erken yaşlarda yazınla tanışan, okuma kültürü edinen bireyler olaylara daha eleştirel bakabilmekte, yaratıcı çözümler üretebilmekte, olaylara ve insanlara daha duyarlı bir tavır takınabilmekte, değişimlere ve yeniliklere karşı esnek davranabilmekte ve daha kolay uyum sağlayabilmektedirler. Çocuklar, dünyayı yetişkinlerden daha dikkatli ve meraklı bir şekilde değerlendirirler; sözler, davranışlar ve olaylar karşısında daha hassastırlar. Çocukların dünyayı, olayları, ilişkileri, çevresini algılama ve anlamlandırma biçimleri farklı olduğu için yetişkinlerin duyamadıklarını duyarlar, göremediklerini görürler. Bu yönüyle yetişkin ve çocuk yazını eserleri arasında bazı farklılıklar bulunmaktadır. Çocuk yazını, pek çok araştırmacı tarafından farklı yönleri ele alınarak tanımlanmış ve tarif edilmiştir.

Dursunoğlu'na göre (2010:32) “Çocuklar için, çocuklara göre yaratılmış olan, çocuğun yazınsal ihtiyaçlarını karşılayıp aynı zamanda dil gelişimine katkı sunan edebiyata çocuk edebiyatı denir” Şimşek ise (2007:29) çocuk yazını için “Gelişme ve yetişme çağındaki çocukların dil düzeyine, duygu ve düşünce dünyasına, anlam ve kavrama becerilerine seslenen edebiyata çocuk edebiyatı diyoruz.” demiştir. Çılgın (2007:13), çocuk yazını için “Çocuğun duygu, düşünce, hayal, istek ve özlemlerine cevap vermek amacıyla oluşturulan bir edebiyattır.” demiştir. Yukarıda verilen tanımlardan çocuk yazını ürünlerinin çocuklara göre yaratılmış olduğunu yani onun duygu, düşünce dünyasına, anlam ve kavrama becerilerine seslendiğine, duygu, düşünce, hayal, istek ve özlemlerine cevap vermek amacıyla oluşturulduğunu anlıyoruz.

“Yetişkinler, çocuklar ve gençler tarafından yalnızca çocuk ve gençlere yönelik yazılıp basılmış ya da çocuk ve genç okuyucu kitlesi tarafından beğenilip tüketilen edebiyat,

çocuk ve gençlik edebiyatı” olarak kabul edilebilir” (Gültekin:2011:29) gibi bir tanımda ise çocuk ve genç okuyucu kitlesi tarafından beğenilen ve tüketilen tanımlaması eleştirilebilecek ve tartışılacak bir ifadedir. Çocuklar ya da gençler tarafından çok tüketilen her yayın yazınsal bir nitelik taşımakta mıdır ya da çocuğun gelişimine zarar verebilmekte midir sorularını akla getirmektedir. Gülyüz’ün (2003:37) “Çocuk edebiyatını üç yaşla ergenlik çağı arasındaki çocukların bilişsel ve duygusal dünyasını sözlü ve yazılı sanat ürünleriyle besleyen etkinlikler alanı olarak da tanımlayabiliriz.” tanımı çocuk yazınının bilişsel ve duygusal ana başlıkları altında değerlendirilmesi gerektiği konusunda yol gösterici özelliğe sahiptir. Bu tanımda çocuk yazınının çocukların düşünce ve yaratıcılıklarının gelişimi, duyarlı bireyler olarak yetişmesi, yani genel anlamda duyan ve düşünen bireyler oluşturulmasındaki önemli rolü vurgulanmıştır.

Şimşek, Yalçın ve Yakar, (2012:39) ise tanımlarında yaş aralığına da kesin bir ifade kazandırarak “Gelişim düzeyindeki çocuğun anlama ve kavrama düzeyini dikkate alarak duygu ve düşünce dünyasına seslenen edebiyata *çocuklar için edebiyat* ya da kısaca *çocuk edebiyatı* denir. Bu edebiyatın öncelikli hedef kitlesi, 2-15 yaş aralığındaki çocuklardır.” Demiştir.

Sever (2012:17), bu tanımların tümünü kapsayıcı bağlamda sanatsal niteliği olan görsel ve dilsel ileti ifadesi ile çocuğun karşılaşabileceği çocuk yazını ürünlerini çeşitleyerek en geniş tanımı vermiştir. “Çocuk edebiyatı (yazını), erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır.”

Şimşek de (2007:30) çocuk yazınının üreticisi ve hedef kitlesine odaklanan bir tanımlama yapmıştır: “Çocuk yazını, çocuk duyarlılığını hala taşıyan yetişkin yazar ve şairler tarafından oluşturulan bir yazındır. Bununla beraber Çocuk yazınının öncelikli alıcısının

çocuklar olmasına rağmen nitelikli olan bir çocuk yazını ürününden yetişkinler de zevk alır. Buna karşılık masallar, yetişkinler hedef alınarak yazılmalarına rağmen çocuklar tarafından da hayal dünyalarına uyum sağladığı için daha çok sahiplenilen ve beğenilen bir tür haline gelmiştir.”

“Çocuk edebiyatı, anlamadan, sorgulamadan karar veren insanlar yerine düşünerek, duyumsayarak karar verebilecek duyarlı insanların yetiştirilmesine dönük bir çabanın ürünü olarak adlandırılabilir” (Sever:2003:24).

Tüm bu tanımlardan anlıyoruz ki çocuk yazını,

- Belirli yaş aralıklarıyla sınırlandırılmış bir yazındır.
- Oluşturulurken çocuğun gelişimsel özellikleri dikkate alınmaktadır.
- Çocukların duygularına, düşüncelerine, dünyasına seslenmelidir.
- Çocuğun yazınsal ihtiyaçlarını karşılamalıdır.
- Çocuğun dil gelişimine, katkı sunmalıdır.
- Sanatsal nitelik taşımalıdır.
- Görsel ve işitsel iletilerle zenginleştirilir
- Alıcısı çocuklardır ama yetişkinler de okuduğunda zevk duyar.

1.3.1. Çocuklar için yazının temel işlevleri, hedefleri ve yararları

“Birey, temel dil becerilerini edinip geliştirirken, okur kimliği edinirken, toplumsal bilinç kazanırken, temel değerleri öğrenirken doğrudan doğruya çocuk yazınından istifade eder.” (Baş:2012:7) Diğer yandan “Nitelikli bir çocuk ve gençlik yazınının temel işlevi küçük yaşlardan başlayarak çocuk ve genç okurlara okuma sevgisini ve alışkanlığını kazandırarak onlarda okuma kültürünün oluşmasını sağlamaktır.” (Gültekin:2011:104). Bu iki görüşe bakıldığında çocukların gerek okuma alışkanlığı kazanmalarında gerekse kültürel değerleri öğrenmelerinde çocuk yazınının önemli bir yeri bulunmaktadır. Çocukların okuma yetilerinin

gelişmesi ve devamlılık kazanması için onları, yaşlarına uygun ve en önemlisi ilgilerini çekecek yazınsal materyalleri okumaya sevk etmek gerekmektedir.

Çocuğun hayal gücü uçsuz bucaksızdır. Onun hayallerini genişletecek başkalarının, başka dünyaların hayalleriyle karşı karşıya getirecek olan araç da şüphesiz yazındır. “Çocuk edebiyat sayesinde bilgisini, görgüsünü, sezgisini diğer bir deyişle bilişsel gelişimini de gerçekleştirmiş olur” (Dursunoğlu:2010:31).

Dilidüzgün (2003:97), çocuk yazınının işlevleri hakkında “Çocuk yazınının yetişkin yazınına geçişte, daha doğrusu çocukların okuma alışkanlığı kazanmasında ve sanatsal içerikli kitapları okuyabilmesinde bir köprü görevini üstlendiğini söyleyebiliriz. Bu özellik çocuk ve gençlik yazınının tek işlevi olarak görülemez. Çünkü nitelikli çocuk kitaplarının eğlendiren, düşündürten yazın eğitimi veren özelliklerinin yanı sıra aynı zamanda bir sanat yapıtı olduklarını unutmamak gerekir. Bu nedenle çağdaş çocuk ve gençlik kitapları büyük oranda yetişkinler tarafından da okunmaktadır” demiştir.

“Çocuğun kendi ilgi alanlarını ve yeteneklerini fark etmesi, bir birey olduğunu idrak etmesi, karşılaşacağı yeni durumlara göre nasıl bir tavır sergileyeceğini öğrenmesi kişilik gelişimi için son derece önemlidir. İşte bu gelişimin gerçekleşmesi için kitaplar çocuğa değişik modeller sunar, değişik hayat hikayeleri anlatır ve çocuk bu modeller içinde kendine uygun olanları seçerek özümser. Edebiyat vasıtasıyla çocuk kendi yeterliliklerini keşfederken bazı becerileri elde etmenin zaman aldığını da anlamaya başlar” (Çılgın:2007:15-16).

Çocuklara okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmak çocuk yazınının birinci derecedeki işlevi olarak gösterilebilir. Bu işlev de çocuk gerçekliğinin farkında olan nitelikli yazınsal eserlerin varlığıyla mümkün olabilir. Bir diğer önemli işlevi ise çocukların bilişsel ve duyuşsal boyutlu davranışlarını uygulayabilmeleri için yazınsal metinlerdeki ve bu metinler

için kullanılan görsellerdeki verilmek istenen mesajların tanınması ve anlaşılmasını sağlamaktır (Sever:2012:19).

ocuk yazınına ait olan eserler de çocuğun dünyasına seslenebilmelidir. Yani onun hayallerine ilgili olduğu konulara, duygularına hitap etmelidir. Bu eserler hem onların meraklarını giderici nitelikte olmalı hem de bağka konuları merak etmelerini sağlamalıdır. Dğinsel, duygusal yönden çocuklara yeni şeyler katmalıdır (Dursunoğlu:2010:32).

Şimşek, Yalçın ve Yakar (2012:39) “Edebiyattaki semboller, kimi zaman hayatta var olan somut ögelere karşılık olmak üzere üretilmiőlerdir. Bu karőılıkları ve ilişkileri kavramaya çalışmak çocukta bilişsel gelişimi hızlandırır.” İfadesiyle yazınsal metinlerdeki sembollerin çocuğun bilişsel gelişimine katkı sağlayacağını belirtirken Celepoğlu da hem bu dőinceyi desteklemekte hem de çocuğun soyut düşünmeye baőlamasına katkı sunduğunu ifade etmektedir. “Edebiyat ocuğun zekâ, hayal gücü, muhakeme yeteneği, problem çözme becerisi gibi beyin faaliyetlerini geliştirecek bir unsurdur. Çocuğun zihinsel gelişimini hızlandıran edebiyat, çocuğun somut düőünceden soyut düşünceye geçiőinde anlattığı sembollerle ona yardımcı olur” (Celepoğlu:2010:30).

Yazın, ocuğun çevresini, insanı hayatı tanımasına fırsat sunarak çocuğun kendi yaşantısıyla ilgili karşılaştırma yapmasına ve çıkarımda bulunmasına imkan verirken duygu ve düşünce dünyasını da zenginleştirir. Aynı zamanda çocuğu eğlendirirken hem oyalar hem de eğitir. ocukta estetik bir güzellik duygusu geliştirir (Şimşek,Yalçın ve Yakar: 2011:40).

ocuk yazınının amacı işlevi üzerine, birçok açıklama ve yorum yapılmıştır. şimşek(2007:31), ocuk yazınının hedeflerinden bahsetmektedir. Ona göre ocuk yazını çocuğun kendine güven duygusunu geliőtirmeli, çocukta baőarma iőteėi ve çabası uyandırmalıdır. Çocuğun dil gelişimi, zihinsel gelişimi ve kişilik gelişimine katkı sağlamalıdır. Bu bağlamda da sosyalleşmesini sağlamalı, hayal gücünü beslemeli, dikkatlerini

ve düşünme kabiliyetini geliştirmeli, düşüncelerini yazıya aktarmasına dair bir istek uyandırmalıdır. Çocuğun duygusal olarak da gelişimine katkı sağlamalı, duygu ve algı gelişimine zemin hazırlamalıdır. İnsana ve çevreye karşı duyarlı olma bilincini kazandırmalı, içinde doğup büyüdüğü toplumun kültür ve bilgi birikiminden haberdar etmelidir. Çocuğu şiir, hikaye, roman, masal, fabl, çizgi roman, bilimsel kitap, biyografi gibi türlerde nitelikli eserlerle buluşturup kitap sevgisi aşılmalı ve kitabı vaz geçilmez kılmalıdır. Aynı zamanda güzellik duygusunu geliştirmeli çocuğun oyun ve eğlence ihtiyacını da karşılamalıdır.

Baş'a (2012:8-9) göre çocuk yazını eserleri edebiyat hazzını ve estetiğini taşıyabilecek ve aktarabilecek hüviyete sahip olmalıdır. Yazının hem yazılı hem sözlü ürünlerini kullanmalıdır. Sadece edebiyatla yetinmemeli disiplinler arası bir misyona sahip olmalıdır. Toplumun ve bireyin hafızasını, deneyimini aktarmalıdır. Kültürlerarası özelliğe sahip olmalı ve çocuğa evrensel değerleri de kazandıracak nitelikte olmalıdır. Çocuğun duygu ve düşünce dünyasına hitap ederken çocuğun kendi yeteneklerini keşfetmesine olanak sağlamalı, ona anadili bilinci kazandırmalıdır. Çocuğa seçicilik ve eleyicilik vasıflarını kazandırırken onu iyi bir okur olarak da yetiştirmelidir. Onu gençlik yazınına daha sonra da yetişkin yazınına hazırlamalıdır.

Çocuk yazınının işlevlerinden ve sahip olması gereken özelliklerinden genel olarak bahsedilecek olursa, öncelikle çocuk yazınının temelini çocuğu tanımaktan geçtiği söylenebilir. Bunun için çocuk kitaplarının çocuk gerçekliğinin farkında olunarak ve çocuğa görelilik ilkesi dikkate alınarak kaleme alınması gerekmektedir. Yani çocuk yazını ürünleri çocuğun dilsel, bilişsel, sosyal ve kişilik gelişimini desteklemelidir. Çocuğun dünyasına, düşüncesine, duygularına hitap etmelidir. Hayal gücünü estetik zevkini geliştirmelidir. Ona farklı deneyimler ve karakterler sunarak kendi yaşantısıyla bağlantı kurmasını sağlamalı ve dış dünyaya onu hazırlamalıdır. Çocuğa evrensel değerleri kazandırabilecek bir misyona sahip olmalıdır hem kendi kültürünü hem de başka kültürleri tanıtmalı, farklılıklara hoşgörü ile

yaklaşmayı öğretmelidir. Çocukta estetik zevk uyandırarak onun okuma alışkanlığı kazanmasına zemin hazırlamalıdır. Çocuk yazını, çocuklara farklı türlerde nitelikli ürünler sunmalıdır.

Çocuk yazınının sahip olması gereken iki temel unsur olan çocuk gerçekliği ve çocuğa görelilik ilkesinden daha ayrıntılı bahsetmek gerekirse, çocuk gerçekliği çocuğun duygularını, olay ve olgulara bakış açısını, düşünme tarzını, ilgilerini, isteklerini problemlerini bilmeyi gerektirir. Sever çocuk gerçekliğini anlamayabilmek için bir takım soruya cevap verilmesi gerektiğini söylemektedir. Bu sorular şunlardır (Sever:2012:29):

- Çocuklar nelerden hoşlanır, nelere güler?
- Heyecanları nelerdir? Nelere üzülür?
- Arkadaşları ve çevresiyle neleri paylaşmak ister?
- Neleri, nasıl paylaşırsa sevinç ve mutluluğu artar, onun coşkısına yenileri eklenir?
- Onu örseleyen onun yeteneklerini, gizli güçlerini körelten olaylar nelerdir?
- Çocuklar hangi ortamlarda yeti ve yeteneklerini bütün doğallığı ile yaşama geçirir?
- Onun yaşama sevgisi nasıl beslenir?
- Çocuklarla yaşamın hangi sorunları paylaşılmalıdır?
- Onlar, sorunların çözümüne nasıl ortak edilmelidir?
- Çocuk gerçekliğinin, yetişkin gerçekliğinden ayrılan yanları nelerdir?
- Farklı toplumsal ve ekonomik koşullarda yaşayan çocukları ortak duygularda buluşturan temel ögeler nelerdir?
- Çocuk duyarlılığının evrensel boyutları nelerdir?

Dursunoğlu (2010:32) çocuğa görelilik ilkesini taşıyan metinlerin çocuğun ilgi duyabileceği konulara sahip, hayal gücüne seslenen, duygu ve düşüncesini besleyen özellikte olması gerektiğini söylemektedir. Ona göre bu metinler olay örgüsü bakımından karmaşık

olmayıp dil ve anlatım yönünden çocuğun zorlanmadan anlayabileceği nitelikte olmalıdır. Aynı zamanda Dursunoğlu'na göre çocuksulukla çocuğa göreliği karıştırmamak gerekir. Çocuğa hitap eden eserlerde çocukları küçümseyici, küçük düşürücü bütün tutumlardan uzak durulmalı, yetişkinlerin edebiyattan beklentileri ile çocukların beklentilerinin farklı olduğu düşünülmemelidir.

1.3.2. Çocuk yazını türlerinin sınıflandırılması

Edebi türler yetişkin yazınında da çocuk yazınında da farklı şekillerde sınıflandırılmaktadır. Çılgın(2007:87), Erdal, Celepoğlu, Kılıç, Arıcı ve Kara (2010:67-200), Hasan Güleriyüz (2003:182)'ün yaptığı sınıflandırmalardan hareketle, çocuk yazınındaki tüm türler şöyle sıralanabilir: Resimli kitaplar, tekerleme, gülmece, bilmece, masal, fabl, destan, efsane, öykü, roman, yaşam ve öz yaşam öyküsü, anı, mektup, gezi yazısı, şiir, dramatizasyon ve tiyatro, dergi ve gazete, başvuru kitapları, fen ve tabiat olaylarını anlatan metinler, çizgi kitaplar, halk bilgisi (folklor), türküler ve parmak oyunları.

1.3.3 Çocuk kitaplarının özellikleri

Çocuk kitaplarının özellikleri genel olarak dış yapı ile alakalı özellikler (biçimsel özellikler) ve iç yapı ile ilgili özellikler (içeriksel özellikler) olmak üzere iki başlık altında ele alınmaktadır.

1.3.3.1 Çocuk kitaplarının biçimsel özellikleri

Çocuk kitaplarının biçimsel yapısı, çocuk kitabının uygunluğu açısından oldukça önemlidir. Kitabın büyüklüğü, kapağı, tasarımına dikkat edilmelidir. Bunların yanı sıra çizimler, yazıların puntosu, kullanılan kâğıdın sağlamlığı, yazın kurallarına dikkat edilmesi de önemli unsurlardandır. Çılgın, Kıbrıs, Güleriyüz ile Yılar ve Celepoğlu'na göre çocuk kitaplarının biçimsel özellikleri şöyle olmalıdır:

- Çocuk kitaplarının boyutları çocuğun yaşına ve gittiği sınıfa göre değişkenlik göstermektedir. Okul öncesi çocuklarda A4(21x29) veya B4 (14x21); ilk üç sınıfta değişik boyutlarda 4. Sınıftan itibaren A5 (14x21) boyutunda olabilir. Dikkat edilmesi gereken husus çocuğun kitabı taşımada, fiziksel olarak kavramasında ağırlık ve hacim yönünden rahatlık yaşamasıdır.
- Kitabın kapağı kalın ve dayanıklı malzemeden yapılmış olmalıdır. Kapağı muhakkak çocuğun ilgisini çekecek, hitap ettiği yaş grubuna uygun tasarım ve görsellerden oluşmalıdır. Kapak resmi içeriği özetler nitelikte olmalıdır. Kapakta sırt yazısı da bulunmalıdır. Kapak ciltli veya dikişli olursa daha dayanıklı olacaktır.
- Kitabın dayanıklılığı için ciltleme de çok önemlidir. Dikişle tutturulup tutkalla desteklenmelidir.
- Kullanılacak olan kağıtlar mat ve 1. veya 2. hamur olmalıdır. Kuşe kağıt veya saman kağıdı kullanılmamalıdır.
- Kullanılan harfler çocuklar için kolay okunabilmelidir. Yazı karakteri ve büyüklüğü öğrencinin gittiği sınıfa göre değişebilmektedir.1. sınıflar için 20-24; 2. Sınıflar için 18; 3 sınıflar için 14; 4. Sınıflar için 12; 5. Sınıflar için de 11 punto olmalıdır.
- Satır aralıkları ilk sınıflarda 1 buçuk dize aralığında diğer sınıflarda normal aralıkta olmalıdır. Sayfa kenarlarındaki boşluklar geniş olmalıdır. Paragrafların uzunluğu yaşa dikkat edilerek ayarlanmalıdır. 1. 2. 3. Sınıflarda 3 cümleyi geçmeyecek kısa paragraflara, 4. ve 5. sınıflarda 6-7 cümlelik daha uzun paragraflara yer verilmelidir. Genellikle tek sütun yazılar tercih edilmelidir.
- Yazım ve imla kurallarına çok dikkat edilmelidir. Aksi takdirde çocuğun yazım ve imlasında kalıcı hatalara sebep olunabilir.

- Kitabın sayfa düzenlemesi yapılırken boğucu olmamasına dikkat edilmelidir. Resimler anlamı destekleyici şekilde uygun alanlara yerleştirilmelidir.
- “Çocuk kitaplarındaki resimler, çocuklara görsel dünyanın zenginliğini sezdirirken, bu dünyayı yaratan sanatçının kendilerine ne denli yakın olduğunu da duyumsamalıdır. ... resimlerin önemli bir işlevi de çocukların dağınık olan ilgilerini bir noktada yoğunlaştırabilmek, onlarda öykü masal dinleme isteği uyandırabilmektir” (Sever:2012:174-175). Kitaplardaki resimler de çocuğun yaşına ve gelişimsel özelliklerine uygun olarak oluşturulmalıdır. Aynı zamanda sanatsal, estetik özellikler taşınmalıdır. Çocuk kitaplarında resme yer verme oranı da yaşa ve sınıfa göre değişmektedir. 1. sınıfta resmin yazıya oranı 1/4’tür. 2. Sınıfta 2/4, 3. Sınıfta 1/4 oranındadır. 4. Sınıftan itibaren resim oranı giderek düşer. 7. Ve 8. Sınıflardan itibaren gerekli olmadıkça resme yer verilmez.

1.3.3.2. Çocuk kitaplarının İçeriksel özellikleri

Kitapların içeriksel özellikleri kendi içerisinde farklı alanlara ayrılmaktadır. Sedat Sever, çocuk edebiyatını yapılandıran temel öğeleri karakterler, konu, ileti, dil, anlatım ve resimler olarak sıralamıştır (2012:75).

İleti(ana düşünce), yazarın okurla paylaşmak istediği asıl düşüncedir. Edebiyat yapıtlarında ileti sanatçının okurlarda yaratmak ya da oluşturmak istediği duygu ve düşünce ortaklığıdır. Yazınsal nitelikli bir kitabın amacı çocukların sezme, duyma, düşünme yetilerini geliştirmek, onlara insana özgü duyarlılıklar kazandırmaktır (Sever:2012:140).

“Okulöncesi dönemden gençlik dönemine değin masal, şiir, öykü, roman ve anlatıların iletileri, doğrudan öğretme amacı güden kesin yargılar içermez. Başka bir söyleyişle, sunulan örtük iletiler anlamın oluşması için çocuklardan da katkı bekler. Bu bağlamda düşünüldüğünde çocuklar, edebiyat yapıtlarıyla kurdukları iletişimde özne konumundadır. Bu

metinlerde, sanatçıların sunduğu iletilerden anlam ya da anlamlar oluşturma sorumluluğu çocuğa bırakılmıştır. Çocuk, yazar ve çizerlerle birlikte anlam oluşturan, bunun için de düş, düşünce ve imgeleme yetisine sürekli gereksinim duyan bir alımlayıcı konumundadır” (Sever:2012:143).

“Edebi eserdeki ana fikrin çocuğun aklında soru işareti uyandırmaması, hiçbir şüpheyi yer vermeksizin açık seçik belli olması gerekmektedir aksi taktirde çocuklarda tereddütlere ve yanlış anlamalara sebebiyet verebilirler. Hareketli olaylara ve semboller vasıtasıyla çocuğa mesajlar verilmesine dikkat edilmelidir. Çocuk kitabı herhangi bir ideolojiden uzak tutulmalıdır”(Çılgın:2007:79-80). Ana düşünce, çocuğu saplantılı hale getirmemeli, onun farklı olaylar arasında neden- sonuç ilişkisi kurmasına olanak sağlamalı, çocukların esnek düşünmesine imkân vererek yaratıcılıklarını desteklemeli, çocuğu öğrenmeye karşı istekli hale getirmelidir (Güleryüz:2003:166).

Sever, Çılgın ve Güleryüz’ün düşüncelerini birleştirirsek ana düşünce ne doğrudan mesaj verme eğiliminde olmalı ne de çocuğu bir nesne konumunda tutacak kadar ortada olmalı. İletiler yanlış anlamalara sebebiyet vermemeli fakat okur da anlamın oluşması için sürece katılabilmeli, olaylar arasında neden sonuç ilişkileri kurup esnek düşünerek ana düşünceye ulaşabilmeli. Yani bir takım bilişsel faaliyetleri gerçekleştirebilmelidir.

Çocuk kitaplarının konusu hakkında çeşitli görüşler bulunmaktadır. Çılgın’a (2007:14) göre çocuğun anlayabileceği her olay, çocuğa uygun olan her duygu çocuklar için yazılan eserlerin konusu olabilir. Dilidüzgün’e göre ise “Çocuk kitaplarında konular, çocuk gerçekleri ve çocukların gereksinimleri dikkate alınarak seçilmeli”dir (Dilidüzgün:2003).

Pek çok uzmana göre çocuk kitaplarının konusu, çocuk gerçekliğinden yola çıkılarak, çocuğun gelişimsel özelliklerine, ilgi ve ihtiyaçlarına uygun olarak seçilmelidir. Sever’e göre ele alınacak konular çocukları okul öncesi dönemden başlayarak farklılaşan bireysel ilgi ve

gereksinimlerine yanıt vermeli aynı zamanda çocukların yüreklerinde ve belleklerinde sevgi, dostluk, barış gibi kavramlarının gelişmesine katkı sağlamalıdır (2012:121). Çocuk yazınının konusu çocuğun yaşına, ilgi alanlarına dönük olmalı, onu sürüklemeli onda merak ve heyecan uyandırmalıdır (Güleryüz:2003:165).

Sever konuların zamanla değişiklik gösterdiğini söylemektedir. Çocuk yazınında konu çocukların gelişim düzeylerine göre değişmektedir. Gelişim seviyesi arttıkça konu da zenginleşmektedir. (Sever, 2012:120). Yıllar, çocuk kitaplarında cinsiyet ayrımcılığı yapılmaması ve kadın erkek eşitliğinin vurgulanması gerektiğini söylemektedir ayrıca engelli insanları küçük düşürebilecek ifadelerden de kaçınılmalıdır. (2010:54)

Güleryüz(2003:166), Kıbrıs (2010:41) ve Çılgın(2007:79)'a göre çocuk yazını ürünlerinin konusu şunlar olabilir:

Yurt, hayvan, orman sevgisi, doğa olayları, gezegenler, yıldızlar, uzay, yaşama sevinci, arkadaşlık, dostluk, aile, aile fertleri olabileceği gibi yardımlaşma, işbirliği, bilimsel çalışmalar, zorlukların üstesinden gelme, problem çözme, iyi bir Türk yurttaşı olmak, Atatürk ilke ve devrimlerine bağlı olarak yaşamak, demokratik toplum yaşayışıyla ilgili davranışları yaşama, güzelliğe karşı bağlılık ve sempati; başkalarına karşı nazik, saygılı, dürüst ve hoşgörülü olmak gerekliliği; cesurluğun, kahramanlığın, özverinin değeri; şahsi teşebbüsün önemi; çevre bilinci; gelenek ve göreneklere karşı bağlılık ve duyarlılık; sorumluluk duygusu.

Çocuklar, iyi plana sahip olan kitapları okumak isterler. Olay örgüsünün iyi olması çocukların kendilerini olayların içinde bulmalarına imkân verir olayın heyecanını, duygusunu en yüksek seviyede yaşamasını mümkün kılar. Çocukların yaşına ve gelişim özelliklerine göre olay örgüsünün sahip olduğu özellikler de değişiklik gösterir. Örneğin yaşı küçük çocuklar için günlük olayların basit ve kronolojik bir planla işlenmesi gerekirken, çocuğun yaşının büyümesiyle olay örgüsünün daha kompleks bir yapıya sahip olması gerekir. Yaşı büyük

çocuklar için kronolojik düzen bozularak geçmişe gitme tekniği kullanılabilir (Çılgın:2007:82- 83).

“Çocuklara seslenen edebiyat yapıtlarında yazarlar konuyu oluşturabilmek için yaratıcı güçlerini kullanarak bir olay kurgular. Kurgulanan her olayda bir çatışmanın yaşanması kaçınılmazdır. Çocuk yazınında, okurun metnin çekim alanına girmesinde kurgulanan olay ve olaylara yol açan çatışmaların niteliği belirleyici bir etken konumundadır” (Sever: 2012:127).

Çocuk yazını içinde yer bulan çatışmalar kendini aşağıdaki şekillerde göstermektedir (Sever:2012:128):

- Kişi- kişi çatışması
- Kişinin kendisiyle olan çatışması
- Kişi- doğa çatışması
- Kişi- toplum çatışması

İnsanın kendi içinde yaşadığı çatışma pek çok çocuk yazını eserinde sıklıkla görülmektedir. Pek çok çocuk kitabı karışık aile meseleleriyle karşı karşıya kalıp bu durumların üstesinden gelen çocuklar etrafında gelişmektedir. Benzer pek çok çatışmayı kendi hayatlarında yaşadıkları için bu konu onlar için çekici gelmektedir. 9-10 yaşına kadar olan çocuklar için hazırlanan kitaplar kısa, iyimser olmalı; harekete, diyaloga, tekrara, merak uyandıracak derecede bir gizeme, çocuk kahramanlara ve mutlu sona sahip olmalıdır (Çılgın:2007:83).

“Çocuk yazınında yazarı yarattığı kahramanlar ve onların insan doğasını anlatabilme başarısı ile çocukların edebiyattan yararlanmaları arasında bir koşutluktan söz edilebilir. ... Edebiyat eserleri, yarattığı kahramanlarla yaşamdan değişik kesitler sunarak okuru, çok sayıda kişilik özelliğiyle karşılaştırır” (Sever, 2012:104).

Her yapıtta, başından olay geçen kahramanlar, çeşitli karakterleri canlandırır. Karakter, sanatçının yarattığı; duygu düşünce ve tutku yönleriyle geliştirdiği, gerçek yaşamdan da esinlenerek deneyimiyle, birikimiyle, kendine özgü duyarlılığı ile biçimlendirdiği bir kişiliktir. Yazınsal metinlerde olayı sürükleyen, yaşayan en önemli kişiye baş kişi, temel kişi ya da kahraman denir. Olaylar kahramanın çevresinde döner.

Yazarlar geçmişleriyle, gelecekleriyle, aileleriyle, umutlarıyla, korkularıyla, üzüntüleriyle, mutluluklarıyla okuyucunun kendini özdeşleştirebileceği kahramanlar yaratmalıdır. Çocuğun kendini özdeşleştirebileceği kahramanların yanı sıra arkadaşlık kurabileceği kahramanlara yer verilmesi de oldukça önemlidir. Çocuğun sürekli kendine veya birbirine benzeyen kahramanlarla karşılaşması bir süre sonra ilgisini kaybetmesine sebep olacağı için orijinal kahramanlar yaratılmasına özen gösterilmelidir. Yaratılan ana kahramanların kitap boyunca gelişmesi gerekmektedir. Kahramanların kişilik özellikleri de çocuğun gelişim seviyesine göre belirlenmelidir. Örneğin masal çağındaki çocuklar için ya iyi ya kötü özelliğe sahipken ilerleyen dönemlerde bir kahramanın hem iyi hem kötü özelliklere sahip olması gerekir (Çılgın: 2007: 81-90).

“Yapıtlarda yer alan kişiler (roman, öykü, masal vb) masal ve masalımsı eserler bir yana, gerçek ya da gerçeğe uygun kişilerden seçilmeli ve az sayıda olmalı, daha çok çocuğun dünyasında olabilecek varlıklar arasından seçilmelidir. Örneğin mahalle bekçisi, manav, avcı ile köpeği, inatçı keçi, karabaş gibi” (Kıbrıs: 2010:42).

Sever, çocuk yazınındaki karakterlerin kapalı(geliştirilmemiş) ve açık(geliştirilmiş) olmak üzere iki grupta incelenebileceğini söylemektedir: Kapalı karakterin özellikleri tam olarak verilmez, yüzeysel bir şekilde hakkında bilgi verilir. Çocuğa insan doğasını anlatma konusundaki katkıları da oldukça sınırlıdır. Açık karakterler ise pek çok yönüyle özellikleri ayrıntılı biçimde verilen karakterlerdir. Yazarın iletilerinin ulaşmasında sorumluluk

yüklenmektedirler. Açık karakter genellikle yazınsal eserin kahramanı olan karakterdir. Çocuk bu karakterle özdeşim kurar. Çocuğa kazandırılmak istenen davranışlar bu karakter aracılığıyla verilir. Kapalı karakterler ise genellikle sadece bir özelliği ile var olan karakterlerdir. Yazınsal bir eserde bulunmasının sebebi ana karakterin özelliklerinin anlaşılmasına katkı sağlamaktır. Kapalı karakterler ana karakterle zıt özelliklere sahip olabileceği gibi benzer bir özelliğe ya da ana karaktere yardımcı bir özelliğe sahip olabilir.

Çocuk yazınında devingen ve durağan özellikteki iki karakter türünden de bahsedilmektedir. Devingen karakter, öykünün başından sonuna aynı kalmayan bir değişim, gelişim, dönüşüm gösteren karakterdir. Çocukların gelişimi açısından devingen karakterlerin varlığı oldukça önemlidir. Ancak bu karakterler hikayelerde geliştirilirken inandırıcı olunmasına, olaylar ve olgular arasında bir neden- sonuç ilişkisi bulundurulmasına dikkat edilmelidir. Durağan karakter ise öykünün başından sonuna kadar kendi özelliklerini tanıyan hiç değişim göstermeyen karakterdir.

Çocuğa pek çok özelliğin kazandırılması ve okuma kültürü edinmesinde iyi geliştirilmiş devingen karakterlerin etkisi çok büyüktür.

Dil ve anlatım, çocuk yazınındaki en önemli unsurlardandır. Çocuk yazını eserlerinin dili çocuğun anlamasını kolaylaştıracak şekilde yalın bir dile sahip olmalıdır. Aynı zamanda estetik özellik de taşınmalıdır. Yazınsal ürünlerde sanatsallık benzetmelerle, yansıma sözcülerle, ikilemelerle, komik unsurlar vasıtasıyla sağlanabilir.

“Anlatım açık, akıcı, süsten ve gösterişten uzak ve yalın olmalıdır. Cümleler kısa, gereksiz sözcüklerden arındırılmış olmalıdır. Bir cümlede bir yargı işlenmeli, cümle tek yüklemlili, tek öznelili olmalıdır. Ancak 5. Sınıftan sonra birleşik ve girişik cümlelere aşırıya kaçmamak koşuluyla izin verilebilir. ...Konuşma dili ölçü alınmalı, yapıtın diliyle konuşma dili arasında bir uçurum bulunmamalıdır” (Kıbrıs:2010:42). Tabiat taklidi ve tekrar eden

kelimeler çocukların hoşuna gider bu kelimeler yer verilmelidir. Çocukların beş duyusunu harekete geçiren unsurlara da edebi türlerde yer verilmelidir bu edebi esere canlılık katar. Argo ve hakaret ifadelerinden kaçınılmalıdır (Çılgın: 2007:85).

Karşıt ve zıt anlamlı sözcüklerin bir arada kullanılması, ikilemelere, yansıma sözcüklere, kalıp ifadelerle yer verilmesi, çocuğun bilişsel özelliklerine uygun olarak mecaz, atasözü, deyim ve benzetmelere yer verilmesi anlatımı zenginleştiren ve güçlendiren etmenlerdir. Çocuğun dilsel gelişimine paralel olarak tekdüzelikten kaçmak amacıyla anlatımda devrik cümlelere de yer verilebilir.

Çocuğun günlük hayatında yer alan sözcükler tercih edilmeli fakat belli bir oranda bilemeyeceği sözcüklere de yer verilmelidir. Bilinmeyen kelimeler için kitabın arkasında sözlük bölümü koyulabilir (Yılar ve Celepoğlu:2010:55). Çocuğa kazandırılması hedeflenen yeni sözcükler kitabın 4-5 yerinde tekrarlanmalı, sözcüklerin anlamı öncesindeki veya sonrasındaki cümleler vasıtasıyla tahmin edilebilir olmalıdır (Güteryüz:2003:167). Çocuk kitaplarında yer alacak cümleler yaş gruplarına uygun olarak oluşturulmalıdır. MEB Talim Terbiye Kurulunun kitap inceleme ve değerlendirme ölçütlerinde yer alan cümlelerdeki sözcük sayısı 1. sınıflarda 6-7; 2. sınıflarda 8-9; 3. sınıflarda 10; 4 sınıflarda 12; 5. sınıflarda 14 olarak belirlenmiştir (Yılar ve Celepoğlu:2010:55).

1.3.4. Yaş gruplarına göre çocuk yazını ve özellikleri

Çocuğun okula başlamadan 2-3 yıl öncesiyle başlayıp 8-9 yaşlarına kadar sürebilen döneme masal çağı denir. Çocuklar bu dönemde kişileri çocuk ve hayvan olan öykülere doğru yönelir. Bu yaş grubundaki çocuklar kendilerine sunulan masal ve öykü metnindeki olayları yaşama geçirme eğilimindedir. Bu yüzden konu seçilirken dikkat edilmelidir. Çocuklarda oluşması istenilen kazanımları destekleyen temaları işleyen masal ve öykü kitapları çocuklara sunulmalıdır (Kıbrıs:2010:37-39).

6-8 yaş grubu için yazılacak eserlerdeki kelime sayısının çocukların anlamını bildiği 100 kelimeyi geçmemesine dikkat edilmeli, cümlelerdeki sözcük sayısı ise 3-5 sözcük arasında olmalıdır. Bir sözcüğün yazılış şeklinin diğer bir sözcükle ile benzeşmesinden uzak durulmalıdır. 0-5 yaş grubunda olduğu gibi mecazlı söyleyişlerden ve birleşik zamanlı fiillerin kullanımından kaçınılmalıdır. Açık ve düz bir anlatıma yer verilirken anlatımda üslup farklılıklarında uzak durulmalıdır. Betimlemeler çocukların ilgi alanlarına uygun bir şekilde yapılmalı, konu seçiminde de yine çocukların ilgi alanları ve duygu değerleri gözetilmelidir. Anlatımda diyaloglara ve tekerlemelere yer verilmesi çocukların ilgisini çekecektir. Bu yaş grubundaki çocuklar kahramanları çocuk ve hayvan olan öykülerden, destan ve masal unsurlarının yer verildiği resimli kitaplardan, söylencelerden ve fabllardan hoşlanmaktadır. Yoruma açık ve tamamlanmamış öykülerin anlatımı tercih edilebilir (Yalçın ve Aytaş:2002:25-26).

“8-9 yaş çocukları olağanüstü öyküler yanında gerçek öykülerden hoşlanırlar. 9-10 yaş çocukları, olağanüstü kahramanlık hikayelerine ilgi duyar. Halk masalları, gerçekçi hikayeler ilgi alanlarına girer” (Şimşek:2007:29). Çocuklar 8 yaşından itibaren serüven çağını yaşamaya başlarlar. Kıbrıs’a göre bu dönemde çocuklar bilimsel buluş ve doğa olaylarıyla ilgili kitaplara da ilgi duymaya başlar ancak geçiş döneminde macera türündeki kitaplara ilgi duyacaktır. Çocuk doğruluk, cesaret, hoşgörü, yardımseverlik gibi konuların işlendiği kitaplarla da yavaş yavaş tanıştırılmalıdır. Kızlar ve erkeklerin seçtiği kitaplar arasında farklılıklar oluşur. Erkekler macera, kahramanlık, gezi, tarih konulu öykülerden hoşlanır. Kızlar ise ev ve okul hayatıyla ilgili öykülerden hoşlanır. Biyografiler, gezi yazıları ve anılar kızlar ve erkeklerin ilgi göstereceği ortak türlerdendir (Kıbrıs:2010:37-39).

Hasan Güleryüz (2003:9), 7- 11 yaş aralığındaki çocuk edebiyatı eserlerinin özelliklerinden bahsederken bu döneme ait eserlerde soyut kelimelere pek fazla yer

verilmemesi gerektiğini ve konularının çocukların çevresinden öğrendiklerinden seçilmesi gerektiğini dile getirmiştir. Çocukların gülmece türünden hoşlanacağını da belirtmiştir.

9- 12 yaş grubu için yazılan eserlerde tündengelim yöntemi hâkim olmalıdır. Örneğin önce aile daha sonra ailenin fertlerinden bahsedilmelidir. Hayal ve imgeler onlar için önemlidir, hayatlarında bu ikisi olmazsa ileriki yaşlarda hayal etmede eksiklik yaşarlar. Dolayısıyla edebi metinlerde de hayal ve imgelere yer verilmelidir. Cezalardan çok özendirme etkilidir. Olumlu konularda özendiriciliği bulun yazınsal metinler olumlu yönde davranış geliştirmelerini etkileyebilir. Olağanüstü konulardan çok gerçekçi konular ilgilerini çeker. Yazılan eserlerdeki sözcük sayısı, çocukların bildikleri 300 kelimeyi geçmemelidir (Yalçın ve Aytaş:2002:25).

10-15 yaş aralığındaki kız çocukları için ev ve aile temalı yazınsal metinler, erkek çocuklar için kahramanlık temalı macera türündeki yazınsal metinler ilgi çekicidir (Şimşek:2007:29). Erkek çocuklar genellikle spor, gezi, macera, bilim, biyografi içerikli eserleri; kızlar romantik, kendilerine yönelik konuları içeren ve şiir türündeki metinleri okumayı tercih etmektedirler (Yavuzer:1972, akt.; Şimşek:2007:29).

Şimşek (2007:29), sınıflara göre şöyle bir sıralama yapmıştır:

- 1.ve 2 sınıflarda basit masallar, hayvan öyküleri, büyük boyda bol resimli az yazılı kitaplar, boyanacak resimli kitaplar, albümler, oyun kitapları vb.
- 3.sınıfta efsaneler, masallar, gerçeğe yakın öyküler, başvuru kitapları, çocuk dergileri vb.
- 4. ve 5. sınıflarda çocuk romanları, tarih öyküleri, gezi yazıları, biyografiler, anılar, büyükler için yazılmış ünlü eserlerin bu yaş çocuğuna göre uyarlanmış baskıları, şiir kitapları, piyesler, vb.

1.3.5 Çocuk yazınının özelliklerinin çocuğun gelişimsel özelliklerine göre sınıflandırılması

Çocukların gelişim özellikleri genel olarak dilsel, bilişsel, sosyal ve kişilik gelişimi olarak sınıflandırılmaktadır. Dil öğretiminde yazınsal metinlerin kullanılmasının bu metinlerin özelliklerinden dolayı çocuklara yabancı dil öğretiminde çocuğun gelişim alanlarına katkı sunacağı açıktır. Yazınsal metinler dil kullanımının en üst düzeyde görüldüğü ve dilin bütün imkanlarından yararlanan bir metin türüdür. Deyimler, benzetmeler, ikilemeler ve pek çok söz sanatı içeren bu metinler özgün bağlamlarda bu yapıları öğretme ortamı yaratırlar. Hedef dilin dünyaya bakış açısı yine bu metinlerle zengin bir kaynak yaratır. Dil öğretimi ile düşünce gelişimi de sağlanır. Dil öğrenenler farklı bir dilin sunduğu kültürle beraber farklı bir kavramlaştırma içine girerek bu kavramlarla düşünce geliştirme durumunda kaldıklarından dil öğrenenler dilsel gelişimle birlikte bilişsel olarak da gelişim kaydederler.

Bir yabancı dili öğrenirken ana dili başka bir tarafa koymak gerekir. Dil öğretimi nesneleri, olayları, başka sözcüklerle ya da yapılarla karşılaştırma değildir. Başka bir dilde düşünmeyi, yeniden sosyalleşmeyi gerektirir. Ortak Avrupa Çerçeve Metni'nde iletişimsel dil yetisi dilsel, toplum dilbilimsel ve edimsel yetiler olarak sınıflandırılmaktadır. Sadece dilsel yetileri sınıflandırmak toplumsal iletişim için yeterli değildir. İletişimsel yetinin toplum dilbilimsel ayağında selamlaşma, nezaket kuralları, kalıp ifadeler gibi toplumsal durumlardaki dil kullanımları da önemlidir.

Öykü, roman, masal gibi türler okuru başka yaşam tarzlarına, iletişim ortamlarına, farklı karakterlere ve yaşam boyunca karşılaşılabilecekleri problemlere hazırlar. Çocuklar okuma sürecinde bu problemlere çözüm üreterek yaratıcılıklarını geliştirirler. Aynı zamanda yazınsal metinler çocukların oyun oynamasına, düş kurmasına, farklı iletişim yollarını keşfetmesine ortam hazırlar. Bu da çocuğun dili öğrenirken sosyal gelişimine katkı sağlayacaktır.

Çocukların dil öğretiminde, yazınsal metinlerin kullanılması önemli bir yere sahiptir çünkü çocukların dilsel, bilişsel, kişilik ve toplumsal gelişimi anadili öğretimiyle de devam etmektedir. Bu ihtiyaçtan dolayı çocuklara yabancı dil öğretimi ayrı bir alan olarak gelişmiştir. Çocuk yabancı dil öğrenirken aynı zamanda bu alanlarda gelişim kat etmektedir. Tüm bu nedenlerden dolayı yabancı dil öğretiminde çocuğun gelişim alanlarının göz ardı edilmesi düşünülemez.

Farklı kültürlerden insanlarla kamu, mesleki, eğitim ya da bireysel alanlarda (CEFR: 2011) iletişime girmek için yabancı dil öğrenilir. Sosyal iletişimle insanlar belli durumlara maruz kalırlar. Bu durumlar genel temalarla tanımlanır. Bu nedenle dil öğretimi farklı temalar üzerine yapılandırılır. Amaç, dil öğrenenleri hedef dilin konuşulduğu toplumsal yaşamda karşılaşacakları iletişimsel gereksinimleri yerine getirebilecekleri yetiyi kazandırmaktır. Bu nedenle tema bireyin sosyal gelişimi içinde ele alınabilir. Kullanılacak dil bilgisi yapıları ve sözcükler bu ortam ve temalar tarafından yönlendirilir.

Norton'a göre de çocukların gelişim özelliklerine uygun olan edebiyat yapıtlarıyla desteklenen etkinlikler çocukların dilsel, bilişsel, kişilik ve sosyal gelişiminin yapılandırılmasında önemli bir işlev üstlenir (Norton:1999 akt; Sever:2012:37). Aşağıdaki tablo vasıtasıyla çocuk yazınının sahip olduğu özellikler ile çocuğun gelişimsel özellikleri arasındaki bağlantı görülebilir.

Tablo IV: Yazınsal Metinlerin Özelliklerinin Çocukların Gelişim Alanlarına Göre Sınıflandırılması

Çocuğun Gelişim Evreleri	Çocuk Yazınının Özellikleri
---	------------------------------------

Bilişsel Gelişim	• Algı yeteneğinin ve anlayışının beslenmesine katkıda bulunur. • Yazınsal ürünlerdeki semboller bilişsel gelişimine yardımcı olur. • Somut ve soyut kavramları anlamasına yardımcı olur. • Düşünmenin temel işlevlerinden olan gözlemlleme, karşılaştırma, sınıflandırma uygulama ve eleştiri yapma olanaklarını sağlar. • Çocukların kendi yeteneklerinin farkına varmalarına yardımcı olur. • Akıl yürütme ve dikkat yoğunlaştırma konusunda yardımcı olurlar. • Farklı olaylar arasında neden-sonuç ilişkisi kurmalarına ortam sağlar. • Somut düşünmeden soyut düşünceye geçişte bir köprü işlevi görür. • Belleğinin gelişmesine katkıda bulunur. • Metinlerdeki bilgiyi tartışmasını sağlayarak çocukların eleştirel bakış açısı kazanmasına yardımcı olur. • Çocukların duyma, dokunma, görme, koklama ve tatma duyularını devindirir. • Çocukta algı gelişimine zemin hazırlar. • Şiir, tekerleme, bilmece gibi türler çocukta ritim duygusunu geliştirir. • Çocukların hayal gücünü destekler, düş kurmalarına ortam sağlar. • Muhakeme yeteneği, problem çözme becerisini geliştirir. • Çocuğa sanatçı bakış açısı kazandırır. • Çocuğa seçici ve eleyici olabilme özelliğini kazandırır.
Dilsel Gelişim	• Çocuklara “zenginleştirilmiş bir dil çevresi” sunarlar. • Dil bilinci ve duyarlılığı kazanmalarına yardım ederler. • Sözcük dağarcıklarını geliştirir. • Çocuklara yazınsal eserlerin doğru bir telaffuzla okunması

	durumunda çocuklar kelime ve cümleleri doğru anlama ve telaffuz etmeyi öğrenirler. • Cümlelerin öğelerinin dizilimi hakkında ipucu verir, doğru dizilimi sezgisel olarak anlamaya ortam yaratır. • Çocukların farklı dil bilgisi yapılarıyla karşılaşmalarını sağlar. • Dinleme, okuma, yazma ve konuşma becerilerinin gelişmesine yardımcı olurlar. • Çocukta düşünce ve hislerini sözel veya yazı yoluyla paylaşma isteği uyandırır. • Çocuğun anlatım gücünü artırır. • Çocuk imla ve noktalama işaretlerinin doğru kullanımını görür ve öğrenir. • Çocukları hem ölçünlü dille hem de konuşma diliyle karşı karşıya getirir. Konuşma kültürünü yansıtır. • Şiir çocuğa dili özgürce kullanma imkânı verir.
Kişilik Gelişimi ve Sosyal Gelişim	• İnsan, doğa ve yaşam gerçekliğini tanımalarına ortam yaratır. • Çocuk yazını ürünleri seçilen konu, sahip olduğu ileti ve karakterlerin özellikleri vasıtası ile çocukta istendik yönde davranış gelişimine katkı sağlarken istenmedik davranışların oluşmasına da engel olabilir. • Çocuğun duygularını tanımasına ve göstermesine yardımcı olur. • Çocuklar kitaplardaki farklı kişilikler vasıtasıyla kendi kişiliğini ve çevresindeki kişilikleri karşılaştırma ve anlamlandırma sürecini yaşarlar.

	• Çocuğun bir birey olduğunu idrak etmesini sağlar. • Çocuğun duygu gelişimine zemin hazırlar. • Okudukları kitaplardaki kahramanlarla benzer problemleri yaşadıklarını görmek çocukları rahatlatır ve onlarda güven duygusunun gelişmesine katkı sunar. • Edebi eserleri tek başlarına okuyup anlamlandırabilmek, çocukta kendine güvenin gelişmesine de sebep olur. • Çocuklar karşılaştığı ya da karşılaşması muhtemel olan sorunlarla yazınsal metinler vasıtasıyla yüz yüze gelip çözüm üretebilir. • Çocuklar duygularını denetlemeyi ve korkularıyla, endişeleriyle başa çıkmayı öğrenirler. • Bir yazınsal metni sonuna kadar okuma becerisini kazanmak çocuğa sabretmeyi öğretir. • Çocukta başarıma isteği ve çabası uyandırır. • Çocuğun kendine olan güvenini geliştirir. • Kitaplarda tanıdıkları kahramanları arkadaşları olarak görebildikleri için çocukları yalnızlık duygusundan uzaklaştırır. • Çocuklar karar verme, iç denetimi geliştirme gibi yetileri kazanabilirler. • Roman, öykü, masal gibi türlerdeki çatışma türleri çocuğu gerçek hayattaki olası çatışmalara hazırlar. • Çevresindeki bireyler dışında öykünülebilecek rol modeller sunar. • Farklı ilgi alanlarıyla karşılaşmasını sağlayarak çocuğun da bu alanlara ilgi duymasını sağlayabilir bu da onun kişilik ve sosyal
--	--

	gelişimine katkı sunar. • Farklı kültürleri tanır. Farklılıklara hoşgörü ile yaklaşmayı öğrenir. • Çocuğun içinde yaşadığı toplumu tanımasına dolayısıyla topluma adapte olmasına yardımcı olur. • Okuma sürecinde arkadaşlarıyla birlikte yapılan aktiviteler onlarda sorumluluk, iş birliği gibi davranışları geliştirir.
--	--

Yukarıdaki tablo, Baş(2012), Celepoğlu(2010), Çılgın (2007), Dilidüzgün(2003), Dursunoğlu(2010), Güteryüz(2003) Kıbrıs(2010), Sever(2012) ve Şimşek(2007)'ten alınan veriler ile oluşturulmuştur.

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere, yazınsal metinlerin özellikleri çocukların dilsel, bilişsel ile kişilik ve sosyal gelişimini destekleyen niteliktedir. Yazınsal metinler çocukların algısını geliştirir; onun somut, soyut ve eleştirel düşünmesine katkı sağlar. Olaylar arasında neden- sonuç ilişkisi kurmasına, mantık yürütmesine ve farklı bakış açıları kazanmasına yardımcı olur. 5 duyusunu harekete geçirip düş kurmasına imkân vererek hayal gücünü zenginleştirir. Gözlemleme, karşılaştırma, sınıflandırma uygulama ve eleştiri yapma olanakları sağlar. Tüm bu özellikleri sayesinde çocuk yazınının çocuğun bilişsel gelişimine katkı sağladığını görmekteyiz.

Aynı zamanda çocuğa dil bilinci kazandırarak yeni kelimeler öğrenmesine, kelimelerin doğru yerde kullanımı ve cümle kurma yetisine, dilin doğru şekilde telaffuzuna yardımcı olur. Çocuk yazını, çocuğu daha önce karşılaşmadığı bağlamlarla ve dil bilgisel yapılarla karşılaştırabilir, dört temel dil becerisini geliştirir. Dili kullanarak üretme isteği yaratır doğal olarak çocuğun anlatım gücünü artırır, dilin imla ve noktalama yönünden doğru

kullanılmasını sağlar bu katkılarıyla çocuk yazını çocuğun dil gelişiminde de önemli bir role sahiptir.

Çocuk yazını çocuğun farklı olaylar, durumlar ve karakterlerle karşı karşıya gelmesine sebep olur. Özdeşim yapması vasıtasıyla olumlu yönde karakter özellikleri ve değerleri kazanabilir. Problemler karşısında çözüm üretmeyi öğrenir, kendini, duygularını tanır. Duygularını belli etmeyi ve denetlemeyi öğrenir. İçinde bulunduğu ya da bulunmadığı ortamı ve kültürü tanır. Yaşadığı topluma uyumlanmayı öğrenir. Farklılıklara hoş görü ile yaklaşabilir. Kısacası, yazınsal ürünler sayesinde çocuğun hem kişilik hem de toplumsal özellikleri gelişir.

Çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretmek amacıyla çocuğun gelişimsel özellikleri desteklenip çocuk yazınından faydalanılarak etkinlikler hazırlanmak istenirse, yukarıdaki tablodan yararlanılabilir.

1.3.6. Çocuk yazını kullanılarak çocuklara yabancı dil olarak Türkçe dersinin yapılandırılması

Çocuk yazını ile çalışılırken bazı basamaklardan ve bakış açılarından bahsedilmektedir. Songören (2011:1729), hazırlanacak olan etkinliklerin “metne hazırlık, tanıtım, metin çalışması ve konuyu geliştirmek” olmak üzere dört aşamadan söz eder. Ona göre etkinlik hazırlanırken bu dört basamaktan faydalanılabilir ancak hepsinin kullanılması veya etkinliklerin bu sıralamaya göre hazırlanması şart değildir. Dilidüzgün (1995:84) de yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yazınsal metinlerin kullanılmasına yönelik yaptığı çalışmada hazırladığı etkinlikleri “ön çalışma/hazırlık, metnin sunulması ve metin üzerinde çalışmalar, metinden yola çıkarak üretmeye yönelik çalışmalar, özgür ve yaratıcı çalışmalar” olmak üzere dört aşama üzerinden temellendirmiştir.

Metne hazırlık aşamasında konu hakkında bilgi verilmektedir. Eğer dil problemi varsa bu problemler çözülür. Metnin konusuna ve anlamına yönelik hazırlık çalışmaları yapılabilir.

Tanıtım aşamasında öğrencilerin ilgisini metne çekmek önemlidir. Öğrenciler metni dinleyerek, okuyarak ya da izleyerek metni kabaca tanırlar. Dilidüzgün(1995:84) bu aşamada ön-bilgi çalışmaları, anahtar bilgilerin seçilip düzenlenmesine ilişkin alıştırmalar, metni bölümleme, kısaltma, yalınlaştırma; karışık olarak verilmiş olan metnin düzenlenmesi, metinle alakalı tablo ve çizelgelerin oluşturulması, metne yönelik soru cevap etkinliklerinden faydalanılabileceğini söylemiştir

Metin çalışmasında öğrenciler aktif rol oynar, kendi ilgi ve yeteneklerini ortaya koyarlar. Bu çalışmalar eşli veya grup halinde olabilir. Kompozisyon, poster hazırlama gibi yazılı çalışmalar ya da metni farklı biçimde değiştirme çalışmaları yapılabilir (Songören:2011:1729). Bu aşamada öğrenci bağımlı dil kullanımından bağımsız dil kullanımına yönlendirilmelidir. Metin üzerinde not tutma, özet çıkarma, bazı bölümleri çıkarma, metni bölümlere ayırıp üst başlıklar hazırlama, metin türü hakkında çalışmalar yapma, sözcük ve dil bilgisi öğretimi konusunda çalışmalar yapma, metni tamamlama gibi etkinlikler yapılabilir (Dilidüzgün:1995:85).

Konuyu genişletme evresinde metin farklı açılardan ele alınabilir ya da başka metinlerle bağlantı kurularak işlenebilir, disiplinler arası çalışmalar yapılabilir. Dilidüzgün'e (1995:85) göre bu evrede metinden yola çıkılarak üretmeye yönelik çalışmalar yapılabilir. Metinden yola çıkarak öğrencilerin farklı roller üstlenmesini sağlayan drama etkinlikleri gerçekleştirilebilir, metin türünün değiştirilmesine yönelik etkinlikler yapılabilir. Açık bırakılmış bir öykü ya da şiir tamamlanabilir, verilere ya da bir örneğe göre metin oluşturulabilir, boşluklu çalışmalar, eşleştirme tablosu kullanılabilir. Önemli olan tasarlanan etkinliklerin öğrenciye seçme, düşünme, üretme özgürlüğü vermesidir.

Özgür ve yaratıcı çalışmalar aşamasında, öğrenci yardım almaksızın öğrendiği dilde kendi başına metni anlama, metinle ilgili düşüncesini ifade etme meziyetine sahip olmalıdır. Öğrencilerin kişisel görüşlerini kullanarak metin üretmeleri bu aşamada mümkündür (Dilidüzgün:1995:85).

Bülent Kırmızı (2016:27-30) ise dil öğretiminde yazınsal metinlerle çalışmaya Dilidüzgün ve Songören’den farklı bir açıdan bakmıştır. O, yazınsal metinlerle çalışmayı dört aşamaya ayırmamış; dil öğretimine yönelik ders içeriklerini/uygulamalarını “metin odaklı yabancı dil öğretimi”, öğrencinin üretmesine yönelik olan ders içeriklerini/uygulamalarını da “üretim odaklı yabancı dil öğretimi” olarak adlandırmıştır.

Dilidüzgün ve Songören’in yaklaşımının arasındaki farka gelinecek olursa,

Metin odaklı yabancı dil öğretiminde, dil bilgisi ve kelime öğretimi, dört temel dil becerisinin geliştirilmesine yönelik etkinliklerin metin üzerinden yapılması amaçlanır. Bu yöntem ile öğrenciler metne uzun süre maruz kalacakları için metinden yola çıkarak bazı konuları keşfederek öğrenebilirler. Hedef kültürdeki öğelerle karşılaşması sonucu kendi kültürü arasında mukayese yapabilir. Farklı tekniklerin de derse dahil edilmesiyle öğrenci derste aktif rol oynayabilir.

Güleryüz, “Okumak uykudan uyanmaksa, yazmak koşmaya başlamaktır” (2003:260). sözüyle yazmanın okumaya olan üstünlüğünü ortaya koymaktadır. Çünkü yazmada bir devinim, hareket, üretim söz konusudur. Üretim odaklı yabancı dil öğretiminde de dersin merkezinde üreten, aktif olan öğrenci vardır. Öğrenmeyi sağlayacak olan öğrencidir, öğretmen bilgi verici konumundan ziyade yönlendirici konumundadır. Bu yöntemde öğrencinin derste tamamıyla aktif olması gerektiği için ders öğrenci açısından sıkıcı geçmez aksine öğrenciler üretebildikleri için motive de olurlar. Bu derste genel olarak farklı yöntemler vasıtasıyla gerekli yönlendirmeler yapıldıktan sonra öğrenciden yazınsal türde bir

ürün ortaya koymas1 istenir. Ürünün yüksek derecede yazınsal bir özellik taşıması beklenmez, önemli olan öğrencinin üretme sürecine girmiş olmasıdır. Bu yöntem öğrencinin keşfederek öğrenmesine, sorumluluk sahibi olmasına, farklı bakış açıları ve edebi zevk kazanmasına yardımcı olacaktır. Aynı zamanda öğrencinin yaratıcılığı gelişecektir, öğrenci bir ürün ortaya koyduğu için öz güveni de artacaktır. Hedef dille üretime dayalı bir uğraş içine girdikleri için hem dil becerileri gelişecek hem de dile ait olan kültürel öğeleri öğrenecektir.

Eğer öğretmen, seçtiğı çocuk yazını metninden hareketle bir konu öğretmeyi planlıyorsa “metin odaklı” yöntemi seçmiş olacaktır. Eğer yeni bir konu öğretmekten ziyade çocukların yazınsal metinlerden hareket ederek üretim yapmasını hedefliyorsa “üretim odaklı” yöntemi seçmiş olacaktır. Öncelikle öğretmen dersin amacını ve kazanımları belirleyerek bu yöntemden birini seçmelidir. Veya dersin işleniş aşamalarına göre her iki yöntemi de kullanabilir. Daha sonra ise dersin amaç ve hedeflerine göre dersi yapılandırır. Bunun için aşamalara göre dersi planlayabilir. Dersin yapılandırılması temelde bu aşamalara dayanır. Aşamaların hepsinin bir ders planında bulunması gerekme de bu sıraya uyulması dersin daha etkili olmasını sağlayacaktır.

1.4. Çocuklara Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Yazınsal Metinler

1.4.1. Çocuklara yabancı dil öğretiminde çocuk yazını

Kudat’a göre yabancı dil öğretiminde yazınsal metinlerin kullanımı öğrencilerin öğrendiğı dile ait olan kültürü ve edebiyatı tanımasına, dilini öğrendiğı ülkeye ait özellikleri ve tarihini öğrenmesine sebep olur. Öğrenci karşılaştığı kültür ile kendi kültürünü karşılaştırma fırsatı yakalar, çok yönlü düşünmeye başlar, başka kültürlere karşı hoş görölü olmayı öğrenir. Eleştirel bakış açısına sahip olur farklı düşünme yöntemleri geliştirir. Üzerinde çalıştığı yazınsal metinler hakkındaki düşüncelerini paylaşırken metne ait olan yapıları, sözcükleri kullanarak öğrendiğı dili geliştirme fırsatı yakalar. Ders, ezberci havadan

uzaklaşarak iletişimsel bir boyut kazanır, öğrenci derse aktif olarak katılır. Tüm bu süreç öğrencide okuma duyarlılığının ve bilincinin oluşmasına da katkı sunar (1994:72).

Bir yabancı dili en iyi öğrenme yolu, yaşayarak öğrenmekten geçer. Yazınsal metinler de öğrencilere farklı yaşantılar ve tecrübeler sunmaktadır. “Yabancı dil bilginizi geliştirmenin en iyi yolu, konuşmacıları arasında gidip yaşamaktır sonraki en iyi yol ise kapsamlı bir şekilde okumaktır.” (Nuttal:1982, akt; Chen:2006:168). Yazın, çocukların kendi dünyaları dışındaki kültürleri, düşünce tarzlarını tanımlarına olanak sağlayacağı gibi kendinden olmayan kültürlerle saygı duymayı ve karşılaştıkları kültürlerle dahil olabilmelerine de olanak sağlar (Çubukçu:2012:). Dolayısıyla öğrencilere kültürlerarası bir duyarlılık da kazandırmaktadır. Bu işlevinde, yazınsal metinlerin hedef kültürle ilgili pek çok materyal sunması rol oynamaktadır.

Yabancı dil derslerinde yazınsal metinlere yer verilmesi öncelikle öğrencinin motivasyonunu sağlar. Sonrasında ise doğal bir dil ortamı yaratarak öğrencinin hem hedef dildeki dil bilgisi yapılarını, kelimeleri öğrenmesini sağlar hem de öğrenciye öğrendiği dilin kültürünü tanıma imkânı sağlar. Yazınsal metinler gerçek yaşamın yansıması olduğu için öğrenciyi gerçek hayata da hazırlar.

Songören’e (2011:1729) göre yabancı dil derslerinde yazınsal metinlerle çalışılırken, öncelikle seçilen konunun öğrencinin ilgisini çekmesine ve yaşına, seviyesine uygun olmasına dikkat edilmelidir. Ders öğrenci merkezli olmalı, öğrenciler derste aktif olmalı kendi tecrübelerinden, yaşantılarından hareket ederek derse katılabilmelidir. Öğretmen mümkün olduğunca arka planda kalmalıdır. Bireysel çalışmalar yerine eşli çalışmalar veya grup çalışmaları tercih edilebilir. Bu, iş birliğini geliştireceği gibi dersi daha eğlenceli ve zevkli hale getirecektir.

1.4.2 Çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yazınsal metinlerin kullanımına yönelik hedeflerin belirlenmesi

1.4.2.1. Çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde metin seçimi

Yazınsal metinlerin en önemli özelliği tüm doğallığıyla bir dilin tüm hazinesini taşıyabilmesidir. Aynı zamanda konuşulduğu toplumun tarihi, kültürü, özellikleri hakkında da bilgi vermektedir. Yabancı dil öğretiminde yazınsal metinlerden faydalanılması da dil öğretiminde öğrenciye pek çok doğal materyal sunacaktır. Öğrenci derste karşılayamayacağı kelimelerle, kullanımlarla yazınsal metinler aracılığıyla karşılaşabilir. Yazınsal metinler bir sanatçı duyarlılığı ile hazırlandığı için öğrencide aynı zamanda edebi bir zevk de uyandırır. Öğrencinin sanatsal bakış açısı kazanma ve eleştirel düşünmesine de katkı sağlar. Dil öğrenim süreci daha çekici bir hal alır. Öğretmenler için ise hem 4 temel dil beceriyi geliştirmeye hem dil bilgisi ve kelime öğretimine hem de kültür aktarımı yapılmasına yönelik etkinlikler hazırlamada pek çok materyal sunar. Yazınsal metinlerin dil öğretiminde kullanılması, dil derslerinde büyük avantaj sağlamaktadır. Fakat her yazınsal metnin her öğrenci profiline uygun olarak her derste ve etkinlikte kullanılması mümkün müdür? Şüphesiz ki yazınsal metinlerin dil derslerinde kullanılabilmesi için sahip olması gereken başka özellikler de vardır. Çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılmak üzere seçilecek olan yazınsal metinlerin özellikleri neler olmalıdır? Bu noktada yabancı dil derslerinde kullanılmak üzere metin seçmede bazı ölçütlere gereksinim duyulmaktadır. Bu ölçütlerin varlığı sorgulandığında ise yabancı dil derslerinde kullanılmak üzere metin seçimi ölçütlerine yönelik yapılmış olan birtakım çalışmalar bulunmuştur.

Şimşek'in (2011:43-44) "Yabancılar Türkçe Öğretiminde Okuma Metinleri ve Yardımcı Okuma Kitapları Üzerine Bir Araştırma" isimli yüksek lisans tezine göre yabancılar Türkçe öğretimi için seçilecek metinler şu özellikleri taşımalıdır: "Okunabilir bir metin olma ve okuma becerisini geliştirmeye yönelik olmalı, farklı türde olmalı,

bilgilendirici ve amaçsal metinlerin yanı sıra özgün metinlere çokça yer verilmeli. Seviyeye uygun bir uzunluğu olmalı, kelime ve cümle yapıları seviyeye uygun olmalı, öğrencinin ilgisi, amaçları ve ihtiyaçlarına uygun olmalı, alımlama estetiğine sahip olmalı. İçerdiği konular dil ve kültür öğretimine uygun olmalı, dil özellikleri açısından uygun olmalı, yabancı dil ile ana dil arasında karşılaştırılabilir kültürel özellikleri barındırmalı. Metnin konusu esnek, canlı ve geliştirilmeye açık olmalı, metinler, Türk kültürünü, Türkçeyi öğrenen bireylerin kültürünü ve evrensel ortak kültür unsurlarını içermelidir.”

Sevgi Arkılıç Songören’in “Yabancı dil öğretiminde çocuk edebiyatı” adlı çalışmasına göre dil öğretiminde seçilen metinler yaş grubuna uygun olmalı, belli öğrenme hedeflerini amaçlamalı. Amaçlanan bu hedefler öğrencinin yaşı ve dil düzeyine uygun olmalı. Metnin konusu dört temel becerinin desteklenmesine uygun nitelikte olmalı ayrıca seçilen eserlerin konusu çocukların ilgi, deneyim ve yaşantısına, düşünce ve hayal dünyasına hitap etmeli. Başka toplumların kültürlerini de işlemeli, aynı zamanda güncel olmalı. Eserler kısa ve eserlerin dili sade olmalıdır (2011:1728).

Dilidüzgün (1995:57-59), yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yazınsal metinlerin kullanılmasına yönelik yaptığı yüksek lisans çalışmasında metinlerin 4 konuda uygunluk taşıması gerektiğini söylemiştir. Bunlar:

- Konuya uygunluk
- Dilsel uygunluk
- Kültürlerarası karşılaştırmalara uygunluk
- Çalışma- alıştırma yapmaya uygunluk

Bu uygunluklardan yola çıkarak da 3 ölçütten söz etmiştir.

- Öğrenciye yönelik ölçütler
- Metne yönelik ölçütler

- Hedef davranışlara ve yöntemlere yönelik ölçütler (1995:59).

Celal Kudat (1994:74-79) da yabancı dil olarak Almanca öğretiminde yazınsal metin kullanımına yönelik ölçütleri, “öğrenmeye bağlı ölçütler”, “metinle ilgili ölçütler” ile “hedef ve yöntemle ilgili ölçütler” olmak üzere üç başlık altında ele almıştır:

Öğrenmeye Bağlı Ölçütler:

- Öğrencilerin dil düzeylerinin dikkate alınması,
- Öğrencilerin okuma alışkanlıkları, iletişim ihtiyaçları ve motivasyonlarının dikkate alınması,
- Öğrencinin bireysel ve kültürel ön bilgisinin dikkate alınması.

Metinle İlgili Ölçütler:

- Metnin dil ve içerik yönünden uygunluğu,
- Metnin tür ve kapsam yönünden uygunluğu,
- Metnin konu ve yapısı yönünden uygunluğu.

Eğitimin Hedefi ve Yöntem ile İlgili Ölçütler

- Metnin dil iletişim açısından eğitim hedeflerine uygunluğu,
- Metnin eğitici-öğretici olması açısından eğitim hedeflerine uygunluğu,
- Metnin sınıf içi çalışmalarda karşılıklı etkileşimi sağlayıcı ve iletişimsel (kommunikativ) yöntemi kullanmaya elverişli olması.

Serpil Özdemir (2010:27) “Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretiminde Halk Hikâyelerinden Yararlanma” başlıklı yüksek lisans tezinde metin seçim ölçütlerinden bahsederken hem yukarıda bahsedilmiş olan Kudat’ın belirlediği ölçütleri hem de Nuttal’ın söz ettiği “içeriksel uygunluk”, “işletebilirlik”, “okunabilirlik”, “çeşitlilik”, “özgünlük” ve “sunuluş” tan oluşan durumları dikkate almıştır.(akt:Aygüneş:2007:128 aktarandan akt: Özdemir2010:27)

Hafız (2015) ile Yeniay (2018), çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında çalışmıştır. Onların çalışmalarına bakacak olursak:

Hatice Dilek Hafız(2015) “8-12 Yaş Aralığındaki Çocuklara Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi” isimli yüksek lisans çalışmasında, çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde 4 temel beceriyi geliştirmeyi hedef almıştır. Bu çalışmada çocuğun gelişimsel özellikleri ve yazınsal metinlerin kullanımına yönelik bir araştırma bulunmamaktadır. Zeynep Duygu Yeniay(2008), “Erken Yaşta Öğrenenler İçin Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde İçerik Odaklılık” isimli çalışmasında, önce erken yaşta dil öğretimindeki kuramsal yönelimleri incelemiş, erken yaşta öğrenenlerin özelliklerini tanıtmış daha sonra ise içerik odaklılıktan bahsetmiştir. Araştırdığı kuramsal temellere göre örnek ders uygulamaları hazırlayarak erken yaşta öğrenenler için bilimsel temelli bir ders içeriği hazırlamıştır.

Görüldüğü üzere yabancı dil öğretiminde ve yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde yazınsal metinlerin kullanımına yönelik yapılan çalışmalarda metin seçiminde dikkat edilmesi gereken unsurlardan bahsedilmiştir. Çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretimine yönelik yapılan çalışmalar ise durumu farklı boyutuyla ele almıştır. Çocuk yazını metinlerinin kullanımı ya da kullanılacak olan edebi metinlerin sahip olması gereken özelliklerin belirlenmesine dair yapılan bir çalışma bulunmamaktadır.

Çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yazınsal metinlerin kullanımına yönelik çalışma yapılmaması bu alandaki büyük bir eksiği göz önüne sermektedir. Bu konudaki eksiğin giderilmesi ve amacıyla Dilidüzgün(1995) ve Kudat’ın(1995) belirlediği metin seçimi ölçütlerinden yola çıkılarak çocukların gelişimsel özellikleri ve yabancı dil öğrenme hedefleri göz önünde bulundurularak çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılacak olan çocuk yazını metinlerinin sahip olması gereken özellikler belirlenmeye çalışılacaktır.

“Büyükler ve küçüklerin okuyacakları eserlerin değerlendirilmesinde kullanılacak ölçütler birbirinden farklı değildir.  ocuk edebiyatı eserleriyle diğerleri arasında bir ayrılıktan söz edilemez; çünkü her ikisinin de edebiyat ürünü olması gerekir.” (Beymur ve Demirey, akt; Sever: 2012:16) ifadesi de çocuklara yabancı dil olarak Türkçe  ğretiminde  ocuk yazınından faydalanılmasında metin ölçütlerinin belirlenebilmesi için yetişkinlere yabancı dil  ğretiminde yazınsal metinlerden faydalanılmasını temel alan çalışmalardan yola  ıkılabilirliğini göstermektedir.

1.4.2.1.1. Çocuklara yabancı dil olarak Türkçe  ğretiminde metin seçim  l  tleri

Çocuklara yabancı dil olarak Türkçe  ğretiminde kullanılacak olan  ocuk yazını metinlerinin sahip olması gereken özellikler:

“ ğrenmeye Bağlı  l  tler” başlığında öğrenenin yani çocuğun sahip olduğu özellikler göz önünde bulundurulmuştur.

Bu bağlamda çocuğun bilişsel, dilsel, sosyal ve kişilik olmak üzere ya ına göre sahip olduğu gelişimsel özellikleri dikkate alınmalıdır. Hedef kitle ana dili Türkçe olmayan çocuklar olduğu için çocukların öğrenmekte olduğu yabancı dilin seviyesi de önem arz etmektedir. Bu bağlamda çocuğun aşağıda belirtilen gelişim özellikleri dikkate alınmalıdır.

- Bilişsel gelişim  zellikleri
- Dilsel gelişim  zellikleri
- Sosyal gelişim ve kişilik gelişimi  zellikleri

“Metinle İlgili  l  tler” başlığında, yazınsal metnin konusu, türü, kapsamı ve içeriği, dili yönünden uygunluğu göz önünde bulundurulmalıdır. Yani yazınsal metinlerin sahip olması gereken iç yapı özellikleri bakımından değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu da yazınsal

metinlerin iç yapısıyla alakalı olan aşağıdaki başlıklar doğrultusunda değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır.

- Konu- tema
- İleti- ana düşünce
- Karakter
- Olay ve çatışma
- Dil ve anlatım

Araştırmanın özelinde ise çocuk yazınında öykü ve şiir türünün taşınması gereken edebi özellikler saptanmıştır.

Seçilen metindeki konu, tema, kelime ve dil bilgisi yapılarının CEFR kazanımlarına, çocuğun yaşına ve dil seviyesine uygun olması gerekmektedir. Bu çalışmada, CEFR kazanımlarına, uygun olarak hazırlanmış olan çocuklara Türkçeyi öğretmek amacıyla hazırlanmış yabancı dil ders kitaplarıyla uygunluğa sahip olması gerektiği düşünülmektedir. Bu bağlamda iki noktaya dikkat edilebilir:

- Dil düzeyine ve çocuğun gelişimsel özelliklerine uygun tema, konu ve kelimeler
- Dil düzeyine ve çocuğun gelişimsel özelliklerine uygun dil bilgisi yapıları

“Eğitimin Hedefi ve Yöntem İle İlgili Ölçütler” e göre seçilen metinlerin 4 temel dil becerisini destekler nitelikte uygulama ve etkinliklere elverişli olup olmadığına bakılmalıdır. Aynı zamanda seçilen metin hem hedef kültürde malzemeye sahip olmalı, çocuğun kendi kültürü ile başka kültürler arasında mukayese yapmasına imkân tanınmalıdır. Metinlerle ders içi ve dışında yapılabilecek olan aktiviteleri iletişimsel olarak destekler nitelikte olması önemlidir. Sınıf içi iletişime ortam sağlamalıdır.

Özetlemek gerekirse:

1.4.2.1.2 Çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılacak olan çocuk yazını metinlerinin sahip olması gereken özellikler:

a. Öğrenmeye Bağlı Ölçütler:

Çocukların Gelişimsel Özellikleri:

- Bilişsel gelişim özellikleri
- Dilsel gelişim özellikleri
- Sosyal gelişim ve kişilik gelişimi özellikleri

b. Çocuk Yazını Metinleriyle İlgili Ölçütler:

Yazınsal metinlerin iç yapısıyla alakalı özellikler:

- Konu- tema
- İleti- ana düşünce
- Karakter
- Olay ve çatışma
- Dil ve anlatım

Yazınsal metinlerin dil düzeyine uygunluğu

- Dil düzeyine ve çocuğun gelişimsel özelliklerine uygun tema, konu ve kelimeler
- Dil düzeyine ve çocuğun gelişimsel özelliklerine uygun dil bilgisi yapıları

c. Eğitimin Hedefi ve Yöntem ile İlgili Ölçütler:

- 4 temel dil becerisini destekler nitelikte olmalı.
- İletişimsel becerileri desteklemeli ve kültürlerarası öğeler taşımalı.

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

2.1. Araştırma Modeli

Çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde çocukların gelişimsel süreçlerinin göz ardı edilmemesi bağlamında çocukların dilsel, bilişsel, sosyal ve kişilik gelişimlerine katkı sağlamayı temel almış nitelikli çocuk yazını eserlerinin düzeye uygun olarak dil öğretiminde kullanılmasının gerekliliğini savunmayı amaç edinmiş bu çalışma nitel araştırma yöntemini temel alınmıştır. Nitel araştırma, “Gözlem, görüşme doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma”dır (Yıldırım ve Şimşek:2008:39).

Araştırmanın amacı doğrultusunda gerçekleştirilen araştırmada doküman analizi temel alınmıştır. Doküman analizi araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır. Seçilen araştırma problemi hangi dokümanların veri kaynağı olarak kullanılabileceğini belirlemede önemlidir. (Kuzu: 2013:109) Bu bağlamda çocuk yazınının çocuğun dilsel, bilişsel, sosyal ve kişilik gelişimine katkısı kategoriler halinde sunulmuş, daha sonra yabancı dil olarak Türkçe öğretimi için seçilen metinler bu bağlamda çözümlenmiştir. Yapılan çözümler doğrultusunda yabancı dil olarak Türkçe öğrenen dil öğretim süreçlerinde gelişimsel özelliklerini de geliştirebilmeleri için bu metinlerle yapılan çözümler ışıığında etkinlikler geliştirilmiştir.

2.2. Evren ve Örneklem:

Çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretimine yönelik sadece A1 ve A2 seviyesi ders kitapları yazıldığından çalışma evreni A1 ve A2 düzeyi olarak alınmıştır. Etkinlikler hazırlanırken kullanılacak yazınsal metinlerin saptanmasında dil bilgisi, sözcük, konu ve temaların belirlenebilmesi için tipik durum örnekleme ile Bahçeşehir Üniversitesi, Yunus

Emre Enstitüsü ve İstanbul Üniversitesi tarafından hazırlanan kitaplar çalışmaya temel olarak alınmıştır. Tipik durum örnekleme evrenin temsil edebileceği düşünülen küme ya da birkaç deneğin örneklem olarak alındığı ya da çalışmaya konu edildiği bir örnekleme çeşididir. Eğer araştırmacı yeni bir uygulamayı veya bir yeniliği tanıtmak istiyorsa bu uygulamanın yapıldığı veya yeniliğin olduğu bir dizi durum arasından en tipik bir veya birkaç tanesini saptayarak bunları çalışabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008:110).

Üzerine etkinlik hazırlanacak metin türlerinin sınırlandırılması bakımından da çocukların erken yaşlarda ve ders kitaplarında sıklıkla karşılaştıkları ve yaş düzeylerine uygun olarak şiir ve öykü türü seçilmiştir.

2.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yazınsal metinler üzerine etkinlik hazırlamak için dil öğretimiyle beraber çocuğun gelişim alanlarına katkı sağlanması göz ardı edilmemesi gereken bir gerçektir. Bu nedenle öncelikle çocuğun gelişim alanlarının ve dil seviyesinin dikkate alınması gerekmektedir. Bu nedenle;

Literatür taraması yapılarak;

- Çocuğun gelişim özellikleri
- Çocuk yazınının özellikleri ve temel işlevleri
- Çocuklara yabancı dil öğretiminde yaklaşımlar
- Çocuklara yabancı dil öğretiminde metin seçim ölçütleri belirlenmiştir.

Çalışmada örneklem olarak alınan çocuk yazını türlerinden “öykü” ve “şiir” türünün özellikleri belirlenmiştir.

Doküman analizi yapılarak;

- 7-12 yaş arası çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretmek amacıyla hazırlanmış ders kitapları tema, konu ve dil bilgisi kategorileri altında incelenmiştir.
- Çocuğun gelişim özellikleri ile çocuk yazınının çocuğun gelişimine olan katkıları ve özellikleri eşleştirilerek tablolaştırılmıştır.
- Yabancılar Türkçe öğretiminde çocuk yazını ile etkinlikleri bu tablo temel alınarak oluşturulmuştur.
- Çalışma için seçilen öykü ve şiir çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretimi bağlamında çözümlenmiştir.

Araştırmada elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle çözümlenmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMAYA YÖNELİK BULGULAR VE ÖRNEK UYGULAMALAR

3.1. Çocuklara Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Temalar, Konular ve Dil bilgisi Yapıları

Çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretilirken dersin içeriğini oluşturan tema, konu, sözcük ve dil bilgisi yapılarının çocuğun seviyesine uygun olması önem arz etmektedir. Dersin içeriği hem çocuğun gelişim seviyesine hem de öğrendiği yabancı dilin seviyesine göre belirlenmelidir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yazınsal metinlerin kullanımında dil öğretim hedefleri gözetilerek çocuğun seviyesine uygun bir ders planlanmalıdır. Gerçek yaşama uygunluk ilkesi gereği, öğretmenin tasarlayacağı etkinlikler çocuğun yaşantısıyla paralel olarak tasarlanmalıdır, bu nedenle etkinliklerin, ders kitaplarının içeriğiyle de uyumlu olması önemlidir. Bu bağlamda Avrupa ortak çerçeve metnine ve çocuğun gelişimsel özelliklerine uygun olarak hazırlandığı var sayılan 7-12 yaş arasındaki çocuklara Türkçe öğretmek amacıyla hazırlan ders kitapları incelenecek ve tema, konu, dil bilgisi bakımından çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretimindeki genel kazanımlar tespit edilecektir.

3.1.1. Çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretmek amacıyla hazırlanmış ders kitapları (7-12 yaş arası)

Türkçeyi çocuklara yabancı bir dil olarak öğretmek amacıyla hazırlanmış olan pek çok ders kitabı mevcuttur. Ancak bu araştırma için Yunus Emre Enstitüsü ve üniversiteler tarafından hazırlanan kitaplar incelemeye alınmıştır. İncelenen kitaplar:

- Yunus Emre Enstitüsü: Çocuklar için Türkçe (ÇİT) Seti 1 ve 2.
- Bahçeşehir Üniversitesi: Yeni Dünyam Türkçe 1 ve 2.
- İstanbul Üniversitesi: ABC Türkçe Çocuklar İçin Türkçe Öğretim Seti A1.1, A1.2, A2.1 ve A2.2.

“Çocuklar için Türkçe Seti”, “Yeni Dünyam Türkçe” ve “ABC Türkçe Çocuklar İçin Türkçe Öğretim Seti” ilköğretimin ilk basamağındaki çocukların yaşına uygun olan kitaplardır. Bu kitaplar A1 ve A2 seviyelerinde hazırlanmıştır.

Tablo V: İncelenen Ders Kitapları

KİTAP	SEVİYE
Çocuklar İçin Türkçe (ÇİT) Seti-1	A1
Çocuklar İçin Türkçe (ÇİT) Seti -2	A1
Yeni Dünyam Türkçe-1	A1
ABC Türkçe, Çocuklar İçin Türkçe Öğretim Seti A1.1	A1
ABC Türkçe, Çocuklar İçin Türkçe Öğretim Seti A1.2	A1
Yeni Dünyam Türkçe-2	A2
ABC Türkçe, Çocuklar İçin Türkçe Öğretim Seti A2.1	A2
ABC Türkçe, Çocuklar İçin Türkçe Öğretim Seti A2.2	A2

Bu çalışmada ders kitapları yalnızca içerdikleri temalar/üniteler, konular ve kavramlar ile öğretilen dil bilgisi yapıları bakımından incelenmiştir. Çok kapsamlı bir inceleme yapılmamıştır. Yapılan incelemenin amacı ise, dil öğretiminde kullanılacak olan yazınsal metinlerin konu- tema ve dil bilgisi bakımından taşıması gereken özelliklerin betimlenmesinde katkı sunacağına düşünülmesidir.

3.1.1.1. A1 seviyesindeki ders kitaplarının incelemesi

Tablo VI: A1 Seviyesindeki Ders Kitaplarının Üniteleri-Temaları

7-12 Yaş Aralığındaki Çocuklara Yönelik A1 Seviyesindeki Ders Kitaplarının

Üniteleri-Temaları				
Çocuklar İçin Türkçe (ÇİT) Seti-1	Çocuklar İçin Türkçe (ÇİT) Seti-2	Yeni Dünyam Türkçe-1	ABC Türkçe Çocuklar İçin Türkçe Öğretim Seti A1.1	ABC Türkçe Çocuklar İçin Türkçe Öğretim Seti A1.2
Giriş: Alfabe Merhaba Gökkuşağı Sayılar Benim Evim Güzel Evim Sevimli Hayvanlar Yiyecekler, İçecekler Yüzümüz Vücudumuz	Tık Tak Canım ailem Ne yapıyorsun? Güzel Eşyalarım Etkinlikler Hayvanlar Giyecekler Benim Dünyam	Giriş Merhaba Sınıfım Evim Ailem Benim Hayatım Oyunlarım Vücudum Eğlence Zamanı	Merhaba Sınıfımız Evim Nerede? Yemek Saati	Başlangıç Ailem Vücudum Elbise dolabım Ne yapıyorsun? Mevsimler

Yukarıdaki tablodan hareketle, 7-12 yaş aralığındaki öğrencilere hitap eden A1 seviyesindeki ders kitaplarındaki ünitelerin genel olarak aşağıdaki temalardan oluştuğunu söyleyebiliriz:

1. Giriş: Alfabe
2. Merhaba- Tanışma
3. Sınıfım
4. Evim
5. Ailem
6. Benim Hayatım
7. Günlük hayattaki eylemler
8. Yüzüm- vücudum
9. Eşyalarım
10. Giyeceklerim
11. Oyunlarım
12. Mekanlar- yakın çevrem
13. Sayılar- saatler
14. Yiyecekler- içecekler

15. Hayvanlar

Tablo VII: A1 Seviyesindeki Ders Kitaplarında Bulunan Konu, İçerik ve Kavramlar

7-12 Yaş Aralığındaki Çocuklara Yönelik A1 Seviyesindeki Ders Kitaplarındaki Konular- İçerikler- Kavramlar				
Çocuklar İçin Türkçe (ÇİT) Seti-1	Çocuklar İçin Türkçe (ÇİT) Seti-2	Yeni Dünyam Türkçe-1	ABC Türkçe Çocuklar İçin Türkçe Öğretim Seti A1.1	ABC Türkçe Çocuklar İçin Türkçe Öğretim Seti A1.2
Sınıf dili Tanışma Renkler Hayvanlar Sınıftaki nesneler/ eşyalar Sen kaç yaşındasın? Kaç... var? Evin Bölümleri ve eşyaları Hayvanlar ve hayvanların yaptığı şeyler Sayılar Yiyecekler ve içecekler Kahvaltı Vücudun baş kısmında bulunan organlar Vücudun Bölümleri	Saatler Sayılar(10-100) Aile Eşyalar Evin bölümleri ve çocuğun odası Mekanlar Günler Ders İsimleri ve ders programı Hayvanlar ve hayvanlara ait sıfatlar Müzik Aletleri Basit ve temel sıfatlar Giyecekler ve mevsimler Renkler Sayılar (100-200-...1000) Fiyat sorma, söyleme Kıta ve ülke isimleri Etkinlikler	Sınıf Sayılar (1-10) Selamlaşma Gün: sabah, öğle, akşam, gece Uyruk Yerler Renkler Şekiller Zıt anlamlı sıfatlar Ev ve evin bölümleri Eşyalar Yiyecekler Yönler(yukarıda, aşağıda,...) Aile ve yakın akrabalar Meslekler Mevsimler ve hava durumu Günlük rutin ve fiiller Aylar Zaman ifadeleri Çocuk oyunları ve oyunlarla ilgili kavramlar Sayılar(10-100) Vücudun bölümleri ve duyu organları Dış görünüşle ilgili sıfatlar Hastalıklar Kıyafetler Hayvanlar	Tanışma ifadeleri Sayılar (1-10) Ülke isimleri Sınıf eşyaları Renkler Eşyalar Yerler Yiyecek/içecek isimleri	Alfabe Tanışma sayılar 1-10 Evin bölümleri ve eşyalar Aile ve ailedeki yakın akrabalar Vücudun bölümleri Yüzün bölümleri Renkler Kıyafetler ve kıyafet dolabı Kıyafet mağazası Günlük rutin Okul ve sınıf Parktaki aktiviteler Mevsimler ve aylar Hava durumu Dersler ve ders programı Özel günler, bayramlar Mektup

--	--	--	--	--

Yukarıdaki tabloya bakılarak A1 seviyesindeki ders kitaplarındaki konu ve kavramlarla alakalı içerik öğelerini aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

1. Sınıf dili: istekleri, ricaları söyleme, temel komutları anlama ve yerine getirme
2. Sınıftaki nesneler, eşyalar, okuldaki dersler ve ders programı
3. Tanışma- tanışma ifadeleri- yaşını, ismini söyleme, selamlaşma, kalıp ifadeler.
4. Ev ve evin bölümleri: çocuğun odası, evdeki ve odasındaki eşyalar,
5. Aile ve yakın akrabalar: Aile bireylerinin özelliklerini söyleme.
6. Günlük hayat ve günlük hayat aktiviteleri, temel fiiller.
7. Sayılar kademeli olarak 1- 10 ve 10- 100 arası/ bir nesnenin sayısını söyleme,
8. Alışveriş: fiyat sorma, fiyat öğrenme
9. Saatler, zaman kavramları, aylar
10. Mevsimler: hava durumu
11. Kıyafetler, dış görünüşle alakalı sıfatlar
12. Renkler, şekiller
13. Hayvanlar ve hayvanlarla ilgili fiiller sıfatlar.
14. Yiyecek ve içecekler, kahvaltı,
15. Vücudun bölümleri, baş bölümündeki organlar, duyu organları, hastalıklar
16. Çocuk oyunları ve oyunlarla ilgili kavramlar
17. Mekanlar, yönler: yukarıda, aşağıda,
18. Etkinlikler, Müzik aletleri
19. Ülke isimleri, milliyet, kıta isimleri
20. Meslekler

Tablo VIII: A1 Seviyesindeki Ders Kitaplarında Bulunan Dil bilgisi Yapıları

7-12 Yaş Aralığındaki Çocuklara Yönelik A1 Seviyesindeki Ders Kitaplarındaki Dil bilgisi yapıları	
Çocuklar İçin Türkçe (ÇİT) Seti-1	Alfabe sayılar Bu ne? Bu ne renk? Var/ yok Nerede? Burası neresi? Sınıfta ne var? Bu mı? Evet, bu.../ hayır, bu .. değil. Kaç tane..... var? “...DA kaç tane ... var?” “(Senin) Saçın ne renk?” / “(Senin) Gözün ne renk?” “Büyük ...” / “Küçük ...” / “Uzun ...” / “Kısa ...”
Çocuklar İçin Türkçe (ÇİT) Seti-2	Saat kaç?” / “(Saat) ...” / “(Saat) ... buçuk.” » “(Saat) ... -I ... geçiyor.” “(Saat) ... -A ... var.” “(...) Kaç lira?” / “(…) ... lira.” , “(…) ... lira ... kuruş.” “... almak istiyorum.” “Bu kim?” / “(Bu benim) ...” “(Senin) Kaç kardeşin var?” / “(Benim) ... (kardeşim var). Benim, senin, onun “(Sen) Ne yapıyorsun?” / “(Ben) ...yorum.” “(O) ...yor mu?” / “Evet (o, ...yor).” “(O) ...yor mu?” / “Hayır (o, ...yor).” “... nerede?” / “(…) ...nIn altında/üstünde/sağında... “Bugün pazartesi/salı/...” “Yarın hangi ders(ler) var?” / “(Yarın) Türkçe ve matematik ders(ler)i var.” “... dersi saat kaçta?” / “(… dersi) Saat....DA.” En ... hayvan hangisi?” / “(En ... hayvan)” » “Sen hangi hayvanı seviyorsun?” / “Ben ...yı seviyorum.” » “... ..DA yaşıyor.” / “... .. yiyor.” » “...nIn nesi var?” / “...nIn ...sı var.” “Kışın ... giyiyorum.” » “... kaç lira?” / “(…) ... lira. “Nerelisin(iz)?” / “(Ben) ...lıyım.” » “(Sen) Nerede yaşıyorsun?” / “(Ben) ...da yaşıyorum.” » “Benim ... liram var.”
Yeni Dünyam Türkçe-1	Çoğul: -lAr Senin adın ne? -Kaç yaşındasın? -Nasılsın? -Sen nerelisin? -Teşekkürler. -Burası/orası/ şurası neresi? -Bu/o/şu ne? -Bu/o/şu ne renk? -Kosaç tümceleri: Ben – Sen – O : –(I)m/– sIn/– -En sevdiğim -O/bu/şu nerede? -O/bu/şu+DA mI? -Orası/burası/şurası mI? -var/yok -..... var/yok mI? -Ne var/yok? -Kosaç tümceleri: Biz – Siz – Onlar: -(y)Iz/–sInIz/–(lAr) İyelik: Benim/senin/onun/bizim/sizin/onların -(I)m/-(I)n/-(s)ı/-(I)mIz/-(I)nIz/-lArI Belirtili isim tamlaması: ad+(n)In ad+(s)I(n) -Saat kaç? -Ne zaman?

	-Şimdiki zaman (Şimdi/Şu anda kullanımı): -(I)yor .+mAk istemek -Şimdiki zaman (Rutin kullanımı) -.....seviyor/sevmiyor -Şimdiki zaman (Rutin) -İlgi adılı: -ki Emir kipi -Karşılaştırma: -DAn daha -Üstünlük: en
ABC Türkçe Çocuklar İçin Türkçe Öğretim Seti A1.1	Senin adın ne? /Benim adım... Bu ne?/ kim? Burası neresi? Çoğul eki Nerede? Bulunma eki İsim cümleleri Var- yok kullanımları
ABC Türkçe Çocuklar İçin Türkçe Öğretim Seti A1.2	İyelik ekleri: benim/senin/onun/bizim/sizin/onların Şimdiki zaman Şimdiki zamanda soru sorma, cevap verme Yönelme hal eki Bulunma hal eki Ayrılma hal eki Sayılar: 10-1000 arası; birinci,ikinci Soru kalıpları: “ne zaman?”, “nerede?”, “ne?”, “niçin?”, “hangi?”, “kaç?”, “kim?”, “nasıl?”

*Tablodaki dil bilgisi yapılarına ait veriler, kitapların veya kitaplara ait öğretmen kitaplarının “içindekiler” bölümünden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Yukarıdaki tablodan hareketle, A1 seviyesinde 7-12 yaş arasına hitap eden ders kitaplarındaki dil bilgisi yapıları/konuları şöyle özetlenebilir:

Tablo IV: A1 Seviyesi Dil Bilgisi Yapıları ve İçerik Kullanım Alanı

7-12Yaş Arası Çocukların A1 Seviyesi Dil Bilgisi Yapıları ve İçerik Kullanım Alanı	
Dil bilgisi yapısı	İçerik/Kullanım Alanım
1. Tanışmaya yönelik kalıp ifadeler	Senin adın ne? /Benim adım... Kaç yaşındasın?/ Nasılsın?/ Sen nerelisin? Teşekkürler. “Nerelisin(iz)?” / “(Ben) ...lıyım.” » “(Sen) Nerede yaşıyorsun?” / “(Ben) ...da yaşıyorum.”
2. Alfabe	Alfabe öğretimi, seslerin tanınması
3. Bu/şu/o	Bu/şu/o ne?; Bu/şu/o ne renk? O/bu/şu nerede? -O/bu/şu+DA mı? Orası/burası/şurası mı?
4. Burası/Şurası/Orası	Burası/Şurası/Orası neresi?
5. Çoğul eki	-lAr
6. Var- yok	var/yok mı?

	Ne var/yok? sınıfta ne var?
7. Mı soru eki	Bu mı? Evet, bu.../ hayır, bu .. değil.
8. Bulunma hal eki	-DA; Nerede? “... ..DA yaşıyor.”
9. İyelik ekleri	Benim, senin, onun “(Senin) Saçın ne renk?” / “(Senin) Gözün ne renk?” “(Senin) Kaç kardeşin var?” / “(Benim) ... (kardeşim var). “Bu kim?” / “(Bu benim) ...” “...nIn nesi var?” / “...nIn ...sı var.”
10. Sayılar	1-10 arası, 10-100 arası Kaç tane..... var? “...DA kaç tane ... var?” “(...) Kaç lira?” / “(...) ... lira.” , “(...) ... lira ... kuruş “Benim ... liram var.”
11. Kosaç tümceleri:	Ben – Sen – O : –(I)m/– sIn/– Biz – Siz – Onlar: -(y)Iz/–sInIz/–(lAr)
12. Hal ekleri	-Dan, -(y)A, (y)I “Ben ...yı seviyorum.” »
13. Şimdiki zaman	“(Sen) Ne yapıyorsun?” / “(Ben) ...yorum.” “(O) ...yor mu?” / “Evet (o, ...yor).” “(O) ...yor mu?” / “Hayır (o, ...yor).” (Şimdi/Şu anda kullanımı): -(I)yor Bugün pazartesi/salı/...” “Yarın hangi ders(ler) var?” / “(Yarın) Türkçe ve matematik ders(ler)i var.” -Şimdiki zaman (Rutin kullanımı) -.....seviyor/sevmiyor -Şimdiki zaman (Rutin) “... .. yiyor.”
14. -mAk istemek	.” “... almak istiyorum.”
15. Saatler	Saat kaç?” / “(Saat) ...” / “(Saat) ... buçuk.” » “(Saat) ... -I ... geçiyor.” “(Saat) ... -A ... var.” “... dersi saat kaçta?” / “(... dersi) Saat....DA.” Ne zaman?
16. Soru kalıpları	“ne zaman?”, “nerede?”, “ne?”, “niçin?”, “hangi?”, “kaç?”, “kim?”, “nasıl?”
17. Yönler	“... nerede?” / “(...) ...nIn altında/üstünde/sağında...
18. Belirtili isim tamlaması	
19. İlgi adılı: -ki	-ki
20. Karşılaştırma	-DAn daha
21. Üstünlük:	En En ... hayvan hangisi?” / “(En ... hayvan)”
22. Emir kipi	

3.1.1.2. A2 seviyesindeki ders kitaplarının incelemesi

Tablo X: A2 Seviyesindeki Ders Kitaplarının Üniteleri-Temaları

7-12 Yaş Aralığındaki Çocuklara Yönelik A2 Seviyesindeki Ders Kitaplarının Üniteleri-Temaları		
Yeni Dünyam Türkçe-2	ABC Türkçe, Çocuklar İçin Türkçe Öğretim Seti A2.1	ABC Türkçe, Çocuklar İçin Türkçe Öğretim Seti A2.2
Giriş Haydi Dışarı Çıkalım Günlük İşlerim Okul Gezisi Masal Dünyası Hayallerim Özel Günler Hayvanlar Alemi Hobilerim	Başlangıç Tatilde Kurallara Uyalım Bir Günüm Tatilde Neler Yaptın? Ulaşım Araçları	Başlangıç Ülkemizi Tanıyalım Hayallerim Dünyamız ve Biz Sağlık Bir Varmış Bir Yokmuş

Yukarıdaki tablodan hareketle, 7-12 yaş aralığındaki öğrencilere hitap eden A2 seviyesindeki ders kitaplarındaki ünitelerin genel olarak aşağıdaki temalardan oluştuğunu söyleyebiliriz:

1. Günlük hayat, günlük işler
2. Hobiler
3. Tatil, gezi
4. Kurallar
5. Ülkeler
6. Dünyamız
7. Özel günler
8. Hayaller
9. Hayvanlar
10. Özel
11. Masallar
12. Ulaşım Araçları
13. Sağlık

Tablo XI: A2 Seviyesindeki Ders Kitaplarında Bulunan Konular- İçerikler- Kavramlar

7-12 Yaş Aralığındaki Çocuklara Yönelik A2 Seviyesindeki Ders Kitaplarında Bulunan Konular- İçerikler- Kavramlar		
Yeni Dünyam Türkçe-2	ABC Türkçe, Çocuklar İçin Türkçe Öğretim Seti A2.1	ABC Türkçe, Çocuklar İçin Türkçe Öğretim Seti A2.2
Selamlaşma-Tanışma Sayılar, Saat Şekiller Renkler Hava durumu Mevsimler ve aylar Giyim- kuşam Dışarıda gerçekleştirilen eylemler Hobiler ve boş zaman etkinlikleri Evdeki, okuldaki, sokaktaki ve parktaki kurallar Günlük işler Kahvaltıyla ilgili kavramlar Evde iş bölümü Yardımlaşma Geçmiş zamanla ilgili kavramlar Sosyal ortamla ilgili mekanlar Atatürk'ün hayatı Masallarla ilgili kavramlar Eski-yeni teknoloji Gelecek zaman ve kalıp zaman ifadeleri Maddenin halleri Özel günler, kutlamalar Matematikte dört işlem Farklı kültürlere saygılı olma, farklılıkları kucaklama Hayvanlar Coğrafi kavramlar: kara, su, çöl,.. Canlı ve cansız varlıkların özellikleri Duygular ve duyguları ifade etmek	Tatil ve boş zaman etkinlikleri Sevip sevmediği şeyleri söyleme Duygular Sınıftaki, okuldaki ve yakın çevredeki kurallar ve uyarılar Talimatlar İstekler Adres sorma söyleme Günlük etkinlikler ve olaylar Anılar ve geçmişte yaşanan olaylar Ulaşım araçları	Yer adları Coğrafi özellikler ve iklim özellikleri Gelecekteki hayat: ev, iş, yaşanacak yer Hayaller ve planlar Gelecek hakkındaki tahminler İklim, doğa olayları Hava durumu Hayvanlar Bitkiler Dünyada bilinen doğal gerçeklikler Alışkanlıklar Sağlık, hastalıklar Sağlıklı beslenme Sağlıklı hayat Yetenekler Yapabildiğimiz ve yapamadığımız şeyler Ricalar ve izin isteme Masal fıkra Başkasından duyulan haberler, olaylar

Yukarıdaki tabloya bakılarak A2 seviyesindeki ders kitaplarındaki konu ve kavramlarla alakalı içerik öğelerini aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

1. Selamlaşma-Tanışma

2. Atatürk'ün hayatı
3. Sayılar, Saat
4. Şekiller Renkler
5. Evde, okulda, işte, yakın çevredeki kurallar
6. Talimatlar
7. Adres sorma, tarif etme
8. Ricalar, izin isteme
9. Yetenekler
10. Yapabildiğimiz ve yapamadığımız şeyler
11. Hobiler ve boş zaman etkinlikleri
12. Günlük işler ve alışkanlıklar
13. İş bölümü ve yardımlaşma
14. Hayaller
15. İstekler
16. Gelecek zaman ve kalıp zaman ifadeleri
17. Gelecek planları
18. Özel günler ve kutlamalar
19. Dışarıda gerçekleştirilen etkinlikler
20. Sosyal ortam
21. Farlı ülkeler ve kültürler, farklılıklara saygılı olma
22. Masallar ve fıkralar
23. Anılar ve geçmişte yaşanan olaylar
24. Sağlıklı yaşam ve hastalıklar
25. Sağlıklı beslenme
26. Kahvaltı
27. Matematikle ilgili kavramlar: dört işlem
28. Maddenin halleri
29. Coğrafi kavramlar: kara, su, çöl, iklim, doğa olayları
30. Hava durumu
31. Dünyada bilinen doğal gerçeklikler
32. Canlı ve cansız varlıklar
33. Hayvanlar ve bitkiler
34. Duygular ve duyguların ifade edilişi
35. Ulaşım araçları
36. Teknoloji: geçmişte, günümüzde ve gelecekte
37. Haber alma- haber verme

Tablo XII: A2 Seviyesindeki Ders Kitaplarında Bulunan Dil Bilgisi Yapıları

7-12 Yaş Aralığındaki Çocuklara Yönelik A2 Seviyesindeki Ders Kitaplarında Bulunan Dil Bilgisi Yapıları	
Yeni Dünyam Türkçe-2	Emir kipi (3. tekil ve çoğul kişi) İstek kipi -ad+(y)ken Sıra sayı sıfatları Saat kaç? -Buçuk ve çeyrek Belirtme durumu Yer-yön (ad+nIn altında-üstünde/içindedışında/ önündearkasında/yanında/or

	tasında) Belirli geçmiş zaman Belirli geçmiş zaman -Belirsiz geçmiş zaman (Masal anlatma kullanımı) Gelecek zaman -IncA Geniş zaman (Rutin kullanımı) (Bilimsel gerçek kullanımı) Yeterlik (Kapasite kullanımı) eylem+(y)Abil+ir+im/ sin/-/iz/siniz/ler gibi/kadar mAk istemek Geniş zaman soru formu (Rica kullanımı) Yeterlik (geniş zaman) soru formu (İzin- rica kullanımı)
ABC Türkçe, Çocuklar İçin Türkçe Öğretim Seti A2.1	Emir kipi İstek kipi Belirtme durumu eki Saatler -DAn önce/sonra zaman ifadeleri Belirli geçmiş zaman: -DI -mAk istemek
ABC Türkçe, Çocuklar İçin Türkçe Öğretim Seti A2.1	Karşılaştırma: -DAn daha, en Gelecek zaman: (y)-AcAk Geniş zaman: rutin, herkesçe bilinen gerçeklikler Yeterlilik : yeterlilik, izin ve rica işlevleri Öğrenilen geçmiş zaman:- mİş

*Tablodaki dil bilgisi yapılarına ait veriler, kitapların veya kitaplara ait öğretmen kitaplarının “içindekiler” bölümünden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Yukarıdaki tablodan hareketle, A2 seviyesinde 7-12 yaş arasına hitap eden ders kitaplarındaki dil bilgisi yapıları/konuları şöyle özetlenebilir:

3.1.1.3. A1 ve A2 seviyesindeki ders kitaplarında bulunan temalar, konular ve dil

bilgisi konularına ilişkin bulgular

7- 12 yaş grubuna ait A1 ve A2 seviyesindeki dil öğretim hedefleri tema, konu, kavram ve dil bilgisi yapıları bakımından aşağıdaki genel tabloda görülebilir:

Tablo XIII: 7-12 Yaş Arasındaki Çocuklara Yönelik Ders Kitaplarındaki Tema, Konu ve Dil Bilgisi Yapıları

7-12 Yaş Arasındaki Çocuklara Yönelik Ders Kitaplarındaki Tema, Konu ve Dil Bilgisi Yapıları

	A1	A2
TEMALAR/ ÜNİTELER	1. Giriş: Alfabe 2. Merhaba- Tanışma 3. Sınıfım 4. Evim 5. Ailem 6. Benim Hayatım 7. Günlük hayattaki eylemler 8. Yüzüm- vücudum 9. Eşyalarım 10. Giyeceklerim 11. Oyunlarım 12. Mekanlar- yakın çevrem 13. Sayılar- saatler 14. Yiyecekler- içecekler 15. Hayvanlar	1. Günlük hayat, günlük işler 2. Hobiler 3. Tatil, gezi 4. Kurallar 5. Ülkeler 6. Dünyamız 7. Özel günler 8. Hayaller 9. Hayvanlar 10. Özel 11. Masallar 12. Ulaşım Araçları 13. Sağlık
KONULAR-KAVRAMLAR	1. Sınıf dili: istekleri, ricaları söyleme, temel komutları anlama ve yerine getirme 1. Sınıftaki nesneler, eşyalar, okuldaki dersler ve ders programı 2. Tanışma- tanışma ifadeleri- yaşını, ismini söyleme, selamlaşma, kalıp ifadeler. 3. Ev ve evin bölümleri: çocuğun odası, evdeki ve odasındaki eşyalar, 4. Aile ve yakın akrabalar: Aile bireylerinin özelliklerini söyleme. 5. Günlük hayat ve günlük hayat aktiviteleri, temel fiiller. 6. Sayılar kademeli olarak 1- 10 ve 10- 100 arası/ bir nesnenin sayısını söyleme, 7. Alışveriş: fiyat sorma, fiyat öğrenme 8. Saatler, zaman kavramları, aylar 9. Mevsimler: hava durumu 10. Kıyafetler, dış görünüşle alakalı sıfatlar 11. Renkler, şekiller 12. Hayvanlar ve hayvanlarla ilgili fiiller sıfatlar. 13. Yiyecek ve içecekler, kahvaltı, 14. Vücudun bölümleri, baş	1. Selamlaşma-Tanışma 2. Atatürk'ün hayatı 3. Sayılar, Saat 4. Şekiller Renkler 5. Evde, okulda, işte, yakın çevredeki kurallar 6. Talimatlar 7. Adres sorma, tarif etme 8. Ricalar, izin isteme 9. Yetenekler 10. Yapabildiğimiz ve yapamadığımız şeyler 11. Hobiler ve boş zaman etkinlikleri 12. Günlük işler ve alışkanlıklar 13. İş bölümü ve yardımlaşma 14. Hayaller 15. İstekler 16. Gelecek zaman ve kalıp zaman ifadeleri 17. Gelecek planları 18. Özel günler ve kutlamalar 19. Dışarıda gerçekleştirilen etkinlikler 20. Sosyal ortam 21. Farklı ülkeler ve kültürler, farklılıklara saygılı olma 22. Masallar ve fıkralar 23. Anılar ve geçmişte yaşanan

	bölümündeki organlar, duyu organları, hastalıklar 15. Çocuk oyunları ve oyunlarla ilgili kavramlar 16. Mekanlar, yönler: yukarıda, aşağıda, 17. Etkinlikler, Müzik aletleri 18. Ülke isimleri, milliyet, kıta isimleri 19. Meslekler	olaylar 24. Sağlıklı yaşam ve hastalıklar 25. Sağlıklı beslenme 26. Kahvaltı 27. Matematikle ilgili kavramlar: dört işlem 28. Maddenin halleri 29. Coğrafi kavramlar: kara, su, çöl, iklim, doğa olayları 30. Hava durumu 31. Dünyada bilinen doğal gerçeklikler 32. Canlı ve cansız varlıklar 33. Hayvanlar ve bitkiler 34. Duygular ve duyguların ifade edilişi 35. Ulaşım araçları 36. Teknoloji: geçmişte, günümüzde ve gelecekte 37. Haber alma- haber verme
DİL BİLGİSİ YAPILARI	1. Tanışmaya yönelik kalıp ifadeler: Senin adın ne? / Benim adım..., Kaç yaşındasın? / Nasılsın? / Sen nerelisin?, Teşekkürler. 2. Alfabe: Alfabe öğretimi, seslerin tanınması 3. Bu/şu/o: Bu/şu/o ne?; Bu/şu/o ne renk? O/bu/şu nerede? -O/bu/şu+DA mı? ,Orası/burası/şurası mı? 4. Burası/Şurası/Orası, Burası/Şurası/Orası neresi? 5. Çoğul eki -lAr 6. Var- yok: var/yok mı? Ne var/yok?, sınıfta ne var? 7. Mı soru eki: Bu mı? Evet, bu.../ hayır, bu .. değil. 8. Bulunma hal eki: -DA; Nerede?“... ..DA yaşıyor.” 9. İyelik ekleri: Benim, senin, onun, “(Senin) Saçın ne renk?” / “(Senin) Gözün	1. Emir kipi Talimatlar, kurallar, tarifler 2. İstek kipi Plan yapma işlevi 3. Saatler Saat kaç? , Buçuk ve çeyrek 4. Sıra sayı sıfatlar Birinci, ikinci, ... 5. Yer- yön belirten kavramlar: ad+nIn altında-üstünde/içinde dışında/ önünde arkasında/yanında/ortasında 6. -DAn önce/sonra 7. Belirtme durumu eki: -(y)I 8. Belirli geçmiş zaman-Dİ, zaman ifadeleri: dün, geçen....., ... 9. Belirsiz Geçmiş zaman -Mış, haber alma işlevi, masallarda ve fıkralarda kullanımı, 10. Gelecek zaman -(y)AcAk: 11. Geniş zaman (I)r: rutin,

ne renk?”“(Senin) Kaç kardeşin var?” / “(Benim) ... (kardeşim var), “Bu kim?” / “(Bu benim) ...” ,“...nIn nesi var?” / “...nIn ...sı var.” 10.Sayılar: 1-10 arası, 10-100 arası, Kaç tane..... var?, “...DA kaç tane ... var?”, “(...) Kaç lira?” /... kuruş “Benim ... liram var.” 11.Kosaç tümceleri: Ben – Sen – O : – (I)m/– sIn/–, Biz – Siz – Onlar: -(y)Iz/– sInIz/–(lAr) 12.Hal ekleri -Dan, -(y)A, (y)I, “Ben ...yı seviyorum.” » 13.Şimdiki zaman: “(Sen) Ne yapıyorsun?” / “(Ben) ...yorum.” ,“(O) ...yor mu?” / “Evet (o, ...yor).”, “Hayır (o, ...yor).”, (Şimdi/Şu anda kullanımı): - (I)yor, Bugün pazartesi/salı/...”, “Yarın hangi ders(ler) var?” / , “(Yarın) Türkçe ve matematik ders(ler)i var.”, -Şimdiki zaman (Rutin kullanımı) -.....seviyor/sevmiyor 14.-mAk istemek.” “... almak istiyorum.” 15.Saatler Saat kaç?” / “(Saat) ...” / , “(Saat) ... buçuk.” » “(Saat) ... -I ... geçiyor.”, “(Saat) ... -A ... var.”, “... dersi saat kaçta?” / “(... dersi) Saat....DA.”, Ne zaman? 16. Soru kalıpları “ne zaman?”, “nerede?”, “ne?”, “niçin?”, “hangi?”, “kaç?”, “kim?”, “nasıl?” 17. yönler “... nerede?” / “(...) ...nIn altında/üstünde/sağında... 18. Belirtili isim tamlaması 19. İlgi adlı: -ki -ki 20. Karşılaştırma -DAn daha	herkesçe bilinen gerçeklikler, rica kullanımı(soru formatı) 12.Yeterlilik Kipi: Kapasite kullanımı: eylem+(y)Abil+ir+im/ sin/- /iz/siniz/ler, izin ve rica işlevleri. 13.mAk istemek 14.Karşılaştırma: -DAn daha, en 15.Karşılaştırma: Gibi, kadar
--	---

21. Üstünlük: En	
En ... hayvan hangisi?" / "(En ... hayvan) .	
22. Emir kipi	

3.2. Çocuklara Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Çocuk Yazını Kullanımına

Yönelik Uygulamalar

Çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde “öykü” ve “şiir” üzerine etkinliklerin hazırlanacağı bu bölümde, öncelikle bu türlerin özellikleri ele alınacaktır. Çünkü türlerin özellikleri etkinliklerin hazırlanmasına ışık tutacaktır. Türün okura sunduğu gelişim olanakları bu özelliklerle gerçekleştirilmektedir. Daha sonra yabancı dil öğretiminde bu türlerin kullanımı üzerine bilgi verilecektir. Çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılacak metinlerin çocuk gerçekliğine ve dil düzeylerine uygun olması gerekmektedir. Aksi takdirde hedeflenen amaca ulaşmak mümkün değildir. Bu nedenle etkinlikleri hazırlamaya geçmeden önce seçilen metinler çocuk yazını özellikleri, çocuğun gelişimsel özellikleri ve yabancı dil öğretim hedefleri açısından uygunluk maddelerine göre değerlendirilmiştir.

Etkinliklerin hazırlanmasında ise, metne hazırlık, metin üzerine çalışmalar, metinden yola çıkarak üretime dayalı çalışmalar ve özgür ve yaratıcı çalışmalar olmak üzere aşamalı bir sıralama belirlenmiştir. (Dilidüzgün:1995:84)

3.2.1 Öykü üzerine çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretimi uygulamaları

3.2.1.1. Çocuk öyküsünün tür özellikleri

“Öykü, belli bir zaman ve yerde birkaç kişinin başından geçenleri gerçeğe uygun biçimde birkaç sayfayla anlatan kısa olay anlatımıdır. Bu yazılardaki olaylar gerçek olabileceği gibi gerçeğe uygun biçimde tasarlanmış da olabilir” (Kıbrıs:2010:178). Öykü,

masala göre daha gerçekçi, romana göre daha küçük hacimli anlatmaya dayalı olan yazınsal bir türdür.

Masal çağı sona erip çocuk bize durmadan soru sormaya, neden, niçin diye soruşturmaya başlayınca gerçek, gerçeğe yakın hikaye anlatma veya okutmanın zamanı gelmiş demektir (Gökşen; akt, Çılgın: 2007: 131).

Çılgın'a göre (2007:131) Çocuklar okudukları kitapların ana kahramanıyla özdeşleşmek ister. Bu özdeşleşme sonucunda kitapları sonuna kadar okuyabilirler. Çocuğun, öyküdeki kahramanla bir bağlantı kurabilmesi için kahramanın duygularını, yaşantısını, tepkilerini özlemlerini anlayabilmelidir. Çocukların en hoşlandıkları yazarlar onların başlarından geçeni anlatanlardır. Öykü, çocukların kendi duygularını, isteklerini, dünyasını keşfetmesini sağladığı gibi halihazırda yaşadıkları duygu ve durumlarda yalnız olmadıklarını da gösterir. Kendi hayatlarında karşı karşıya kaldıkları problemlerin okuduğu öyküdeki kahramanın başına geldiğini görünce rahatlar ve farklı çözüm yollarını da görebilir. Çocuğun okuyabileceği hikayelerin konusunun sadece çocuklukla sınırlı olmasına gerek yoktur. Çocuğun gelişimi, mantığı, psikolojisi ve yaşantısına uygun olmak koşuluyla kahramanı yetişkinler olan onların dünyalarını anlatan öykü ve romanlar da çocuğun ilgisini çekebilir. Çocuğa farklı tecrübeleri, ortamları, insan tiplerini, ülkeleri, kültürleri sunan öykü ve romanlar çocuğa hem farklı toplum ve kültürleri hem de yaşadığı kültür ve toplumu tanımasına fırsat sunar. Çocuk aynı zamanda yaşadığı toplumun geçmişini öğrenme şansını da yakalar.

Somut işlemler dönemini yaşayan çocuklarda öykünün olay örgüsünü oluşturan zaman, mekan kavramları gelişmektedir. Aynı zamanda bu dönemdeki çocuklar neden- sonuç ilişkisi kurabilir, olaylara mantıksal pencereden bakabilir. İyi kurgulanmış öyküler mantıklı neden- sonuç ilişkilerine dayanmalıdır. Buradan ilköğretim çağındaki çocuklar için sahip olduğu özellikler bakımından öykü türünün biçilmiş kaftan olduğunu söylenebilir.

Bir öykü ya da romanın asıl işlevi okuyucusuna estetik yaşantılar sunmak, böylece onlarda bir güzellik duygusunun uyanmasını sağlamak olmalıdır (Kıbrıs:2010:179). Anlatmaya bağlı metinlerden olan öykü bilgi vermeye yönelik olmamalıdır. Dış dünyaya yönelik izlenim ve deneyimler öyküde yerini almaktadır. Öykülerin, çocuğun ileriki yaşantısında bir yetişkin olarak dahil olacağı topluma uyumu için eğitici bir görevi vardır (Şimşek:2007:92-93).

Öykülerde tema, olay, yer ve zaman, kişiler, anlatım özellikleri gibi temel elemanlar bulunmaktadır.

Öyküler serim, düğüm ve çözüm bölümlerinden meydana gelmektedirler. İlk bölüm olan serimde, olayın içindeki kişiler tanıtılır, ikinci bölüm olan düğümde olaylar gelişir, çatışmalar yaşanır, olayların sebepleri henüz bilinmezdir. Serim bölümünde ise olaylar çözümlenmeye başlar, bitişe doğru bir seyir oluşur ve çözüm bölümünde de olaylar çözümlenir (Gülyüz:2003:260).

Arıcı (2010:149)'ya göre öykülerin konuları çocukların ilgi alanlarına uygun olmalı, politik, açık seçik, tahrik edici nitelikte özellikler barındırmamalıdır. Öykü doğrudan öğüt verici bir tarzda yazılmamalıdır. Öğrenciyi okumaya güdüleyici olmalı, sürükleyici ve açık bir dil kullanılmalıdır.

Şimşek, çocuk öykülerinde bulunan anlatım özelliklerini şöyle açıklamaktadır. “Öyküde Kısa cümle ve paragraflardan oluşan, bol konuşmalı, canlı bir dil ve anlatım tercih edilmelidir. Uzun, karmaşık tasvirlerle, ayrıntılı ruh çözümlemelerine yer verilmemelidir. Aşırılığa kaçmamak şartıyla güldürü öğelerinden de yararlanılmalıdır” (2007:93).

Arıcı ve Ungan'a (2011:228) göre ise anlatılan olay çocuğun iç aleminde çelişkilere meydan vermemeli; bitkinlik, karamsarlık, ümitsizlik gibi olumsuz tavır ve davranışlardan uzak durmalıdır. Öyküler çocukların yeni kelimeler öğrenmesine imkân verirken bilinmeyen

kelimeler dozunda kullanılarak çocukların sıkılmasına sebep olmamalıdır. Öyküler doğrudan nasihat verici özellikte olmamalıdır.

Öykü türü, okul öncesi dönemde de sıklıkla kullanılmaktadır. Bu dönemde öykü anlatımı tekniğinden faydalanılmaktadır. Öykü anlatımı tekniğinin hazırlık aşamasında, öğretmen öncelikle metnin uygun olup olmadığına karar vermelidir. Sonrasında dersin hedeflerini belirlemeli ve metnin doğuracağı olası sonuçları tahmin etmelidir. Hikâyenin ne kadar süreyle kullanılacağını planlamak gerekmektedir. Öğretmen hangi okuma tekniklerini kullanacağına ve hikâyeyi ne kadar küçük parçaya böleceğine karar vermelidir. Örneğin, Çocuğu okuma sürecine dahil edebilmek adına görsellerden faydalanabilir. Aynı zamanda öğretmen hikâye içeriğinin nasıl erişilebilir olabileceğini de düşünmelidir. Bu, öğrenciler için gerçek yaşam deneyimlerine dayanırsa iyi olur. Öğretmen sınıfın fiziki şartlarının nasıl olacağına karar verip sınıfı düzenlemelidir (Haznedar: 2010).

Hem yukarıda anlatılanlardan hem de çocuk yazınının özelliklerinden yola çıkılarak çocuk öyküsünün özellikleri aşağıdaki şema ile gösterilebilir.

Tablo XIV : Çocuk Öyküsünün İçeriksel Özellikleri

Çocuk öyküsünün İçeriksel Özellikleri	
Konu Tema	• Çocukların başlarından geçen ya da geçmesi mümkün olan konulara yer verilmelidir • Konular seçilirken ve işlenirken çocuk gerçekliğine uygun olmasına dikkat edilmelidir. • Hikayeler çocuğa farklı tecrübeleri, ortamları, insan tiplerini, ülkeleri, kültürleri sunmalı. • Cinsiyet ayrımcılığı yapılmamalı, kadın erkek eşitliği vurgulanmalıdır. • Engelli insanları küçük düşürebilecek ifadelerden kaçınılmalıdır. • Seçilen konular çocukların yüreklerinde ve belleklerinde sevgi, dostluk, barış gibi kavramlarının gelişmesine katkı sağlamalıdır. • Çocuklar için sakıncalı olan cinsellik, ideolojik, politik, dinsel konulara değinmemiş olmalıdır Çocuk öykülerinde aşağıdaki konulara ye verilebilir: • Yurt, hayvan, orman sevgisi, doğa olayları, çevre bilinci • Gezegenler, yıldızlar, uzay, kişileştirilmiş makineler • Yaşama sevinci, arkadaşlık, dostluk, aile, aile

	• Başkalarına karşı nazik, saygılı, dürüst ve hoşgörülü olmak gerekliliği; yardımlaşma, iş birliği, dürüstlük, sorumluluk duygusu • Bilimsel çalışmalar, zorlukların üstesinden gelme, problem çözme • İyi bir Türk yurttaşı olmak, Atatürk ilke ve devrimlerine bağlı olarak yaşamak, demokratik toplum yaşayışıyla ilgili davranışları yaşama geçirmek, tarihimizin unutulmaz dönem ve şahıslarının tanıtılması • Günlük yaşantı, çocuğun kendi hayatlarında karşı karşıya kaldıkları problemler • Kahramanlık, cesurluk, özveri, şahsi teşebbüsün önemi • Çocuğun gelişimi, mantığı, psikolojisi ve yaşantısına uygun olmak koşuluyla kahramanı yetişkinler olan onların dünyalarını anlatan olaylar • Aşırılığa ve kabalığa yer verilmeden güldürü unsurları • Gelenek ve göreneklere karşı bağlılık ve duyarlılık • Güzelliğe karşı bağlılık ve sempati • Serüven
İleti Ana Düşünce	• Çocuğun aklında soru işareti uyandırmaması, hiçbir şüpheye yer vermeksizin açık seçik belli olması gerekmektedir aksi taktirde çocuklarda tereddütlere ve yanlış anlamalara sebebiyet verebilirler. • İletiler doğrudan mesaj verme, öğretme görevinde bulunmamalı fakat net olmalı. • İletiler örtük olarak verilmeli, anlamın oluşması için çocuğun sürece katılması sağlanmalı ve çocuğun farklı olaylar arasında neden- sonuç ilişkisi kurmasına, esnek düşünebilmesine imkan tanıyarak çocuğun bilşsel faaliyetler yürütmesini sağlamalı. • Kısacası, ana fikrin yanlış anlaşılmalara sebebiyet vermeyecek kadar açık ama anlamı yakalayabilmesi için çocuğun sürece katılmasını sağlayacak kadar örtük olması gerekmektedir.
Karakter	• Geçmişi, geleceği, ailesi, umutları, korkuları, üzüntüleri, mutluluklarıyla kendini özdeşleştirebileceği kahramanlar yaratılmalı. • Çocuğun özdeşim kuracağı ana karakterler açık karakter özelliği taşınmalı. Ayrıntılı olarak geliştirilip çocuğa tanıtılmalı. • Yaratılan kahramanların özellikle ana kahramanın kitap boyunca gelişim göstermesi gerekmektedir. • Karakterlerin devingen yani değişebilen olması önemlidir ancak karakter değişirken inandırıcılığını korumalı, mantıksal çerçevede, rastlantısallıktan uzak biçimde değişmeli. • Her kahraman kendi yaşına, eğitimine ve statüsüne göre konuşturulmalıdır. • Farklı kişilik özelliklerindeki karakterlere yer verilmeli, sürekli birbirine benzeyen karakterlere yer verilmemelidir. • Kahramanlar, çocuğun günlük yaşantısında da karşılaşabileceği kişiler veya varlıklar arasından seçilmelidir.
Olay ve Çatışma	• Öyküde geçen olaylar, yaşantılar çocuk gerçekliğine uygun olmalı. • Olaylar bir plan dahilinde, serim çözüm, düğüm bölümlerine uygun şekilde işlenmelidir. • Sağlam bir planın çocuğun kavrayışına uygun bir konunun, mantıklı sonuçların somut, doğru ve dikkati dağıtmayan ayrıntıların bulunup bulunmadığına dikkat edilmelidir. • Çatışmalar kişi-kişi, kişi- kendisi, kişi- doğa ve kişi- toplum arasında

	olabilir. • Olaylar karmaşık olmamalı, hareketli ve ilgi çekici olmalı. • Olaylar ve ayrıntılar ilgi çekici, merak ve heyecan uyandırıcı şekilde kurgulanmalı • Yaşı küçük olan çocuklar için günlük olayların basit ve kronolojik bir şekilde işlenmesi gerekir. • 9-10 yaşına kadar olan çocuk kitapları iyimser bakış açısına sahip olmalı. Olaylarda hareket ve hafif bir gizem bulunmalı. • İyi kurgulanmış öyküler mantıklı neden- sonuç ilişkilerine dayanmalıdır.
Dil ve Anlatım	• Bölümler ve paragraflar çok uzun olmamalı; anlatımda betimlemelerden çok konuşmalara yer verilmelidir. • Betimlemeler canlı ve kısa olmalı ruh çözümlemelerine fazla yer verilmemeli. • Hikayeler doğrudan nasihat verici özellikte olmamalıdır. • Bir cümlede 1 yargı işlenmeli cümle tek yüklemlilik, tek öznelilik olmalı. • Yapıtın dili konuşma dili ile paralellik göstermeli. • Soyut yerine somut kavramlar işlenmeli. 9 yaşından sonra çok az soyut kavramlara yer verilebilir. • Öyküler çocukların yeni kelimeler öğrenmesine imkân verirken bilinmeyen kelimeler dozunda kullanılarak çocukların sıkılmasına sebep olmamalı. Yeni sözcükler öyküde farklı yerlerde 4-5 kez geçmeli. • Yaş gruplarına göre cümlelerdeki sözcük sayısı:1. Sınıflarda 6-7; 2. Sınıflarda 8-9;3. Sınıflarda 10; 4 sınıflarda 12; 5. Sınıflarda 14 olabilir. • Karşıt zıt anlamlı sözcüklerin bir arada kullanılması, ikilemelere, yansıma sözcüklere, kalıp ifadelerle, benzetmelere yer verilmesi anlatımı zenginleştirir • Tabiat taklidi ve tekrar eden kelimelere yer verilebilir. • Argo ve hakaret ifadelerinden kaçınılmalı fakat aşırıya kaçmadan güldürü öğelerine yer verilebilir. • Çocuğun bilişsel ve dilsel özelliklerine uygun olarak atasözü ve deyimlere yer verilebilir. • 9- 12 yaş grubuna yönelik öykülerde tündengelim yöntemi hakim olmalıdır.

Tablo IV, Arıcı ve Ungan (2010), Çılgın(2007), Çubukçu(2012), Güleriyüz (2003), Kıbrıs (2007), Sever(2012) ve Şimşek(2007)'den elde edilen veriler ile hazırlanmıştır.

3.2.1.2. Öykü kullanılarak yabancı dil öğretimi

Gomez, yabancı dil öğretmenlerinin yabancı dil öğretiminde çocuk hikayelerini kullanma sebeplerini motive edici ve eğlenceli olmaları, iletişim kurma arzusu yaratma, olumlu tutumlar geliştirmeye yardımcı olma, hayal güçlerini geliştirmelerine olanak sağlama

ve çocukların hayal dünyasıyla gerçek dünyayı ilişkilendirmesine araç olma olarak açıklamıştır (Akt;Çubukçu:2012:343).

Ghosn (2002, akt;Haznedar:2010:253), otantik ve renkli hikayelere dayanan bir eğitim programının genç dil öğrencilerini okumada motive ettiğini ve çok kültürlülüğü, akademik ve duygusal gelişimlerini desteklediğini söylemiştir. Brewster ve diğerleri (2002, akt; Haznedar:2010:259) otantik öykülerin gerçek dil örnekleri verdiğini ve gerçek dünyayı sınıfa getirmeye yardımcı olduğunu savunmaktadır.

Gomez, Ghosn ve Brewster'in sözlerinden yola çıkarak yabancı dil derslerinde kullanılan öykülerin temelde motive edici ve ilgi çekici özelliklere sahip olduğu söylenebilir. Eğlenceli oluşu, iletişim kurmaya ortam yaratması, hayal gücünü geliştirmeye yardımcı olması da öykülerin diğer olumlu özelliklerindendir. Öyküler, çocuğun gelişimini desteklediği gibi kültürlerarası duyarlılık kazanmalarını da sağlar. Hedef kültürün dil ortamına sahiptir ve çocuğun dış dünyayı tanımasına yardımcı olur.

Öykü anlatımı okuma, yazma, konuşma ve dinleme etkinliklerinde bağlam oluşturulmasına da yardımcı olur. Yabancı dil öğretiminde kullanılacak olan öyküler öğrencilerin dil seviyesine uygun olarak seçilmelidir. Aynı zamanda kendi kültürlerinden aşına oldukları öyküler seçilirse çocukların sürece katılımı daha etkin olabilmektedir.

3.2.1.3. “Uçurtmam Bulut Şimdi” öyküsünün çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretimi açısından değerlendirilmesi

3.2.1.3.1. Çocuk yazını özellikleri açısından uygunluğu

“Uçurtmam Bulut Şimdi” öyküsünün ana karakteri olan çocuk arkadaşı ile uçurtma uçurtmaya gidecektir fakat uçurtmanın ipleri birbirine karışmıştır. Normalde ipin düğümünü hep annesi çözer, fakat annesi evde olmadığı için televizyon izlemekte olan babasından düğümü çözmesini ister. Babası ipleri çözer ve çocuğunu ipi elinden kaçırmaması konusunda

uyarıp televizyon izlemeye devam eder. Çocuk ve arkadaşı uçurtma uçururken birden çocuk uçurtmanın ipini elinden kaçıırır. Arkadaşı, uçurtmanın bulut olduğunu ve bulutların da gökyüzüne uçan nesnelerden meydana geldiğini söyler. Çocuk eve döner ve babasına “Baba, bulutlar nelerdir?” diye sorar, babası da “Ne olacak, su buharı kümeleri...” diye cevap verir. Çocuk bu cevap üzerine “Yani çaydanlıktan çıkan dumanlar mı bulutlar?” diyerek çaydanlıktaki su buharı ile bulutu birbirine benzetir. Daha sonra ise bulutlara baktığında önce bulutu dedesine benzetir ancak sonra “Kafam iyice karışmıştı. Bulutlar su buharıysa, dedem gökyüzünde ne arıyordu?” diyerek öğrendiği iki yeni bilgiyi birbiri ile karşılaştırır. Öykü, soru ile bitmesi nedeniyle okuyucunun da kafasında aynı soruyu bırakacak dolayısıyla çocukların da bu konu hakkında düşünmesine ve araştırma yapma ihtiyacı hissetmesine sebep olacaktır.

Konu-tema olarak bakıldığında, öykünün başlığının da konusu hakkında bilgi verdiği söylenebilir. Öyküdeki konular çocuğun anne, baba ve arkadaşıyla olan ilişkisi, oyuna ilişkin uçurtma uçurmak, doğaya ilişkin bulutların oluşumu olarak sıralanabilir. Bu konular, her çocuğun başından geçebilecek olayları içermektedir. 7-12 yaş arasındaki çocuklar kendileri ve yakın çevresiyle ilgili olan, oyunlarla alakalı ve doğa olayları konulu kitaplara ilgi duymaktadır. Dolayısıyla öykünün konusu yaş grubu için uygundur. Ebeveynlerin izledikleri televizyon programları şiddet içerikli olabiliyor. Bu öyküde babanın izlediği film çocuk tarafından “*Televizyonda iki kişi alçak sesle konuşuyor. Birinin yüzünde bıçak yarası var, hiç gülmüyor. Kötü adamlar hep böyle olurlar, filmin sonunda da mutlaka ölürler.*” cümleleriyle anlatılmıştır. Burada çocukların maruz kaldığı olumsuz içerikli bir TV programından bahsedilmesi yine çocuğun yaşantısında var olan bir durumdur.

Çocukların uçurtmaları sevmesi uçurtmaların göğe kaçtığında onları üzmesi, çocukların göğe kaçan uçurtmaların bulut olduğunu düşünmesi (Bilmediği konulara kendilerince gerekçeler yaratmaları), bulutların nelerden oluştuğunu merak ederek babasına

sorması, (Çocukların doğa ve doğal olaylara karşı merak beslemesi ve öğrenmek istediği bilgiler için hem arkadaşlarına hem de ebeveynlerine başvurmaları), bulutları dedesine benzetmesi, çocuk gerçekliğini yansıtmaktadır.

Yazınsal metinlerin yeni bilgiye hazırlama işlevi söz konusudur. Okur, öykü vasıtası ile çaydanlıktan çıkan buharın “su buharı” olduğunu ve bulutların da su buharı kümeleri olduğunu öğrenmektedir. Bu bilgiler çocukları, ilk okul döneminde öğrenecekleri bir konu olan “su döngüsü” konusuna hazırlamaktadır.

Öykü, çocuğun evinde ve uçurtma uçurulan boş arsada geçmektedir. Öyküdeki olaylar, Uçurtmanın ipinin dolaşması sonucu çocuğun babasından ipi açmasını istemesi, arkadaşıyla beraber uçurtma uçurmaya gitmeleri, uçurtmanın kaçması, çocukların bulutlar hakkında konuşması, Çocuğun babasına bulutlar hakkında soru sorması ve pencereye bakınca dedesine benzettiği bulut hakkında düşünmesi olarak sıralanabilir. Öyküdeki çatışma ise uçurtmanın çocuğun elinden kaçması sebebiyle insan- doğa olarak nitelendirilebilir.

Öyküde çocuk, anne, baba ve çocuğun arkadaşı Kerem ve çocuğun dedesi olmak üzere 5 kişi bulunmaktadır. Ancak çocuğun annesi ve dedesinin öyküde bir diyalogu yoktur. Çocuk onlar hakkında konuşarak onlardan söz etmiştir. Öyküdeki karakterler kendi statüsüne, yaşına uygun şekilde konuşmaktadır.

Çocuk, öykünün ana karakterini oluşturmaktadır. Çocuğun ismi verilmemiştir ancak öykünün resimlerinden bir kız çocuğu olduğu anlaşılmaktadır. Öyküde ana karakter, bilmediği bir konu hakkında sadece ilk duyduğu bilgi ile yetinmeyen, sorgulayan ve meraklı bir kişi olarak yaratılmıştır. Çocuğun babası ise çocuğuyla beraber uçurtma yapan, uçurtmanın düğümünü çözen ama uçurtma uçurtmaya gitmektense televizyondaki filmi seyretmeyi tercih eden biridir. Yani çocuğuyla hem ilgili hem ilgisiz bir baba olduğu söylenebilir. Çocuğun annesi genellikle yardım istemek için çocuğun önce başvurduğu kişidir. Sabırlıdır ve problem

çözücüdür. Kerem, çocuğun arkadaşıdır bilmediği konular hakkında kendince fikir yürütebilir. Bunlar dışında, öyküdeki kişiler hakkında pek fazla özelliğine yer verilmemiştir.

Öykü, dil ve anlatım özellikleri bakımından incelendiğinde şu sonuçlara ulaşılabilir:

- Öykü genellikle karşılıklı konuşmalardan oluşmaktadır. O nedenle paragraflar da genellikle kısadır. En uzun paragraf 6 satırdır. Genellikle 3- 4 satırlık paragraflar bulunmaktadır.
- Diyalog olduğu için genelde 6-8 kelimelik cümleler vardır. Ancak betimlemeli anlatımlarda 10- 14 kelimelik cümleler de mevcuttur.
- Cümleler genellikle düz olsa da 5 tane devrik cümle bulunmaktadır. Eksilteli cümleler de mevcuttur. Bu, anlatımı tekdüzelikten kurtarıp konuşma diline yakınlaştırmaktadır.
- Öyküde “hayrola”, “ ... bakalım”, “ ne.....” “eyvah!”, “boşver” “aaa!” “ooo” “acaba”, “yaa...” gibi konuşma diline ait pek çok unsur bulunmaktadır.
- Öyküde genellikle somut ifadeler yer verilmiştir ancak “kafa karışması, adın çıkması, ağzının içinde bir şey gevelemek, omuz silmek” gibi deyimler de bulunmaktadır.
- “Annem, bir insan işlerinin pürüzsüz çözümlenmesini istiyorsa kıyıda köşede açılmamış düğüm bırakmamalı, der.” ifadesinde aslında mecazlı bir söyleyiş vardır ancak somut işlemler dönemindeki çocuklar bunu gerçek manasıyla anlayacaktır. Bu ifade, somuttan soyut düşünceye geçmede bir köprü oluşturmaktadır.
- “Kıvrım kıvrım, kıyı köşe, başka başka, bembeyaz” gibi ikilemeler ve pekiştirmelere yer verilerek anlam zenginleştirilmiştir.
- Öyküde, ana karakterin uçurtmayı rüzgârın ellerine bırakması, rüzgârın onu uzaklara taşıması ve ipin çocuğun elinden kurtulması kişileştirmeye örnektir.

Öykü, uçurtmanın göğe kaçması gibi günlük ve basit bir olay üzerine kurulmuştur.

Olayların ve kişilerin sayı bakımından çok fazla olmaması ve açık olması, olay örgüsünün

çocuğun anlayabileceği düzeyde olduğunu, öykünün karmaşık bir yapıya sahip olmadığını göstermektedir. Dil ve anlatım yönünden bakıldığında konuşma diline hâkim olması, paragraf ve cümlelerin çok uzun olmaması, atasözü ve deyimlere çok abartılmadan yer verilmiş olması, ikilemelere ve pekiştirmelere yer verilmesi bakımından çocuğun yaş düzeyine uygun olduğu söylenebilir.

3.2.1.3.2. Çocuğun gelişimsel özellikleri açısından uygunluğu

Öykünün, çocuğun bilişsel gelişim alanına yönelik özellikleri şunlardır.

- “Annem, Bir insan işlerinin pürüzsüz çözümlenmesini istiyorsa kıyıda köşede açılmamış düğüm bırakmamalı, der.” ifadesinde aslında mecazlı bir söyleyiş vardır ancak somut işlemler dönemindeki çocuklar bunu gerçek manasıyla anlayacaktır. Bu yönüyle hem somut hem soyut düşünceyi geliştirmektedir.
- Ana karakterin, arkadaşından edindiği bilgi ile yetinmeyip babasına da sorması ve bunun üzerine kendi tecrübesinden hareketle düşünmesi bilimsel merakın ve sorgulamanın başladığını göstermektedir. Bu dönemdeki çocukların meraklı ve araştırmacı olması da onların bilişsel özelliklerindedir.
- Metinde bulutların oluşması ile ilgili iki bakış açısı vardır. Ana karakter bu iki bilgiyi düşünürken, bu bilgiler okurda da eleştirel düşünmenin gelişmesine yardımcı olacaktır.
- Çocuk, kitabın sonunda bulutların su buharı olmasından hareketle bulutların dedesine benzeme nedenini sorgulayarak akıl yürütmeye çalışmaktadır. Bu da yine okurda akıl yürütme becerisini geliştirebilir.
- Bulutları birtakım nesnelere veya kişilere benzetme durumu okurun da hayal gücünü devreye sokacak ve hayal kurmasını sağlayacaktır.

- Çocuğun yeni karşılaştığı bilgi ve durumları anlamlandırmaya çalışmasını Piaget'in bilişsel gelişim kuramına göre açıklayabiliriz. Öykünün kahramanı olan çocuk bulutların nelerden oluştuğu hakkında daha önce düşünmemiş ve buna dair bilgiyi de okulda henüz öğrenmemiştir. Arkadaşı Kerem ise gökyüzüne uçmuş olan nesnelerin bulutları oluşturduğunu söylemiştir. Kahramanımız annesinin balkondan çalındığını düşündüğü geceliği gördüğü bir buluta benzeterek bu düşüncüyü orada kabul etmiştir ancak sonra babasına “Baba bulutlar nelerdir?” diye sormuştur. Babası ise ona bulutların “su buharı kümeleri” olduğunu söylemiştir. Kahramanımız “Su buharı kümeleri mi, yani çaydanlıktan çıkan buhar mı bulutlar?” diye sorarak babasından öğrendiği yeni bilgi ile eskiden bildiği çaydanlıktan çıkan su buharı arasında bir bağlantı kurarak bu bilgiyi özümsemeye çalışmaktadır. Yani “dengeleme” aşamasını yaşadığı söylenebilir. Sonra ise pencereden bakınca bulutları ilk önce dedesine benzetir ama babasından öğrendiği bilgiyi hatırlayıp “Kafam iyice karışmıştı. Bulutlar su buharı ise dedem gökyüzünde ne arıyordu?” diye sorgulamaktadır. Bu sorgulama ise eski ile yeni bilginin çatıştığı “denge- dengesizlik” sürecini bize göstermektedir. Çocuğun bulutların oluşumu ile ilgili karşılaştığı yeni bilgiler ise “sosyal etkileşim”in bir sonucudur. Çocuk henüz yeni bilgiyi tam olarak kabul edememiş yani “olgunlaşma” evresine geçmemiştir. Bu durum, kitabı okuyacak olan çocukların bulutların oluşumu konusunda hem merak yaşamasına hem de bu evreleri yaşamasına yol açacaktır. Okuyucunun kendi araştırma ve tecrübeleriyle tam bilgiye ulaşmasını mümkün kılmaktadır.

Öykünün, çocuğun dilsel gelişim alanına yönelik özellikleri şunlardır.

- Çocuklar 8 yaşından itibaren bağımsız okumaya başladıkları için okuma esnasında durup düşünebilirler. Kerem'in bulutların nesnelerden oluştuğunu dolayısıyla

bulutların pek çok şekle sahip olduğunu söylediği bölümde okur da bu konuda düşünebilir.

- Metinde çeşitli dil bilgisi yapıları aynı zamanda ikilemeler, kısmen mecazlı kullanımlar da vardır. Dolayısıyla çocuğun bu farklı yapılarla karşılaşmasını sağlayan bir metindir.
- Öykü, kesin bir sonuç vermemekte, çocuğun üzerinde düşünmesine fırsat vermektedir. Bu da çocukta düşüncelerini paylaşma ihtiyacı doğuracak yani dili kullanmasına olanak sağlayacaktır.
- Öyküde “hayrola”, “ ... bakalım”, “ Ne.....” “eyvah!”, “boşver” “aaa!” “ooo” “acaba”, “yaa...” gibi konuşma diline ait ifadeler bulunmaktadır. Dolayısıyla okur, hem ölçünlü dille hem de konuşma diliyle karşılaşmaktadır. Bu da çocuğun konuşma kültürü hakkında da fikir sahibi olmasını mümkün kılmaktadır.
- Öykü içerdiği farklı kullanımdaki kelimelerle çocuğun sözcük dağarcığını da geliştirecektir.
- Öyküde virgül, nokta, üç nokta, tırnak işareti, soru işareti, ünlem gibi pek çok noktalama işaretine doğru ve yerinde kullanılarak yer verilmiştir. Dolayısıyla okur, pek çok noktalama işaretlerinin doğru kullanımını görmüş olacaktır.
- Öyküde diyaloglar bulunmaktadır karakterler çeşitli duygularla konuşturulmuştur. Aynı zamanda ikilemeler de kullanılmıştır. Tüm bunlar çocuğun okumasını ve kelimeleri doğru şekilde sesletimini geliştirecek öğelerdir.
- Öyküde genellikle düz cümleler kullanılmış fakat 5 cümle devrik olarak kullanılmıştır, eksilteli cümle de bulunmaktadır. Bu da çocuklara Türkçenin söz dizimi ve cümle kurulumu hakkında fikir sunmaktadır.
- Öyküde hem diyalog hem de doğrudan anlatım cümleleri mevcuttur. Çocukların her ikisiyle de karşılaşması anlatım gücünü arttıracaktır.

Öykünün, çocuğun kişilik ve sosyal gelişim alanına yönelik özellikleri şunlardır.

- Kitap, doğanın bir parçası olan bulutlardan bahsetmektedir bu da çocuğun doğa gerçekliğini tanımasına katkıda bulunmaktadır.
- Çocuğun babasında bir şey isterken sesini iyice yumuşatarak “babacığım” demesi insana dair bir ipucu sunarak çocuğu farklı karakter özellikleri ve davranış durumlarıyla karşılaştırmaktadır. Ayrıca çocuğun dilini kullanarak ricada bulunması yani iletişime geçmesi çocuğun toplumsallaşması demektir. Bu yönüyle öykü, çocuğun sosyal- toplumsal gelişimine katkı sunacaktır.
- Çocuğun babasıyla ve arkadaşıyla olan ilişkisi ya da uçurtmayı elinden kaçırınca hissettiği üzüntü duygusu, bulutların oluşumu hakkındaki merak duygusu okurda da bu duyguları hissettirebilir. Ya da okur kendinde olan bu duyguları keşfedebilir dolayısıyla kendini daha iyi tanıyabilir.
- Metinde sevinme, şaşırma, merak, üzüntü, pişmanlık gibi duygular bulunmaktadır. Bu duyguları öykünün ana kişisi yaşamaktadır. Okuyucu, kendini ana karakterlerle özdeşleştirerek bu duyguları yaşayabilir.
- Öyküdeki çocuk uçurtmasını kaçırıp üzülse de bu üzüntü uzun süre devam etmez, bulutlar hakkındaki merak duygusu onda daha ağır basmaktadır. Bu da onun üzüntüsüyle başa çıkmasını mümkün kılmıştır. Okur da buradan hareketle üzüntüsüyle başa çıkmayı öğrenebilir ya da üzülmenin doğal bir duygu olduğunu fakat bu duyguyu sürekli taşımak gerekmediğini anlayabilir.
- Kahramanın bulutların oluşmasını merak etmesi okurda da merak duygusu uyandırabilir. Okur doğa olayları, su döngüsü, fen bilimleri gibi konulara kitap vasıtasıyla ilgi duyabilir ve kendisine yeni araştırma alanları edinebilir.
- Bu yaş dönemi çocukları ana karakter gibi meraklıdır. Aynı zamanda anne ve babalarını rol model alıp onları çok önemserler. Çocuğun annesinden iyi bir şekilde

bahsetmesi ve problem durumunda onu araması annesine verdiği önemi göstermektedir.

- Çocuk uçurtmayı elinden kaçırdığı için bir başarısızlık yaşamış, arkadaşı ona “beceriksiz” demiştir. Ancak öyküde bu başarısızlık üzerinde pek fazla durulmamış bu başarısızlık sonucunda çocuk bulutların oluşumu hakkında bilgi edinmiştir.

3.2.1.3.3. Yabancı dil öğretim hedefleri açısından uygunluğu

Öykünün konusu aile, arkadaş ve yakın çevre, günlük hayattaki eylemler bakımından A1; çocuk oyunları ve oyunlarla ilgili kavramlar, Dünya’da bilinen doğal gerçeklikler (bulutun su buharı içermesi) bakımından A2 seviyesine uygundur.

Öyküde karşılaşılan dil bilgisi yapıları şunlardır:

A1 seviyesindeki dil bilgisi yapıları “İyelik ekleri, bulunma hal eki, şimdiki zaman, yönelme eki, fiziksel özelliklere dair sıfatlar”dır.

A2 seviyesindeki dil bilgisi yapıları “Emir kipi, Duyulan geçmiş zaman Yeterlilik kipi, geniş zaman, bilinen geçmiş zaman, doğrudan anlatım cümleleri, küçültme eki, ile bağlacı ve pekiştirme sıfatları”dır.

Öyküde düzeyin üzerinde, az sayıda da olsa “ulaç (-Ip, -MadAn,- ArAk, -DİkçA), isim fiil eki(-mA), gereklilik kipi (-mAlI), sıfat fiil(mIş)- birleşik zamanlar (-yorsA, -sAydI, -yordu, AcAktI, mIştI, -(I)rdI), -IncA” gibi dil bilgisi yapıları bulunmaktadır.

Çocukların bilemeyeceği öngörülen kelimeler ise, yün çileleri, pürüzsüz, çözülme, düğüm, tutuştur-, arsa, kurtul-, sanmak, yığın, eskimiş, kaybolan, kıvrım kıvrım, dantelli, hayrola, omuz silmek, su buharı kümeleri, kukuleta ve bastondur. Bağlamdan anlamı çıkarmaya ilişkin etkinliklerle çocukların bu yetiyi geliştirmesi sağlanabilir.

Öyküde bulunan dil bilgisi yapıları ve kelimeler genel olarak A2 düzeyine uygundur ancak az da olsa seviyenin üstünde yapılar ve kelimeler de bulunmaktadır. Ancak Bekleyen'in (2016:8) de söylediği gibi "Çocuklar için sözcük veya cümle yapısının bir önemi yoktur. Önemli olan bunların ne anlama geldiğidir. Anlamı çözebilmek için jetlerden, mimiklerden, önceki tecrübelerinden kısaca görsel işitsel her türlü ipucundan yararlanırlar." Bu noktada öğretmenin dersi çocuğun anlayabileceği şekilde yapılandırmasıyla anlamsal problemler çözülebilir. Çağdaş yaklaşımlarda özgün dil kullanımına maruz kalma temel alındığından yapılan etkinliklerin basitleştirilmesi temel alınmıştır. Ayrıca yabancı dil dersindeki materyallerin "üst seviyeye hazırlama" işlevinin de bulunması gerekmektedir. Seviyenin üzerindeki yapılar ve kelimelerle çocukların önceden karşılaşması, onların ileriki öğrenmelerini kolaylaştıracaktır. Etkinliğin çocuğun kapasitesini çok aşmamasını sağlamada ise öğretmene görev düşmektedir

Genel bir değerlendirmeyle, öykü tema ve içerdiği konu bakımında A2 seviyesine uygundur ancak içerisindeki dil bilgisi yapıları ve kelimeler bakımından A2'nin üzerinde özellikler de barındırmaktadır. Öğretmen yardımı ve etkinliğin planlanış tarzı ile A2 seviyesinde ve üst seviyelerde kullanılabilir.

3.2.1.4. "Uçurtmam Bulut Şimdi" öyküsü üzerine çocuklara yabancı dil olarak

Türkçe öğretimi etkinlikleri

3.2.1.4.1. Öykü metnine hazırlık/ ön aşama (ÖMH)

Öykü Metnine Hazırlık (ÖMH) 1. Etkinlik

ÖMH 1. Etkinliğin kazanımları:

- Gördüğü resmi anlamlandırır.
- Resimde gördüğü, ismini bildiği kelimeleri yazar.

- Resimde gördüğü Türkçe karşılığını bilmediği kelimelerin ismine sözlükten bakarak yeni kelimeler öğrenir.
- Günlük hayatta kullanılan eşyaların ismini öğrenir.
- Resimden hareketle yazdıkları hakkında konuşur.

ÖMH 1. Etkinliğin çocuğun gelişim evrelerine göre değerlendirilmesi:

Çocuk, resmi anlamlandırabilmek için hayal gücünü kullanacağından bu etkinlik onun bilişsel gelişimine katkı sağlayacaktır. Hem yeni kelimeler öğrenmesi hem de bu kelimeleri yazıya aktarması yönünden dilsel gelişimini sağlayacaktır. Çocuğun yazdığını sınıfta ifade etmesi onun sosyal, kişilik ve dilsel gelişimine de katkı sunacaktır.

Yazınsal metinler ise çocuğun algı yeteneğinin ve anlayışının gelişmesine, dikkatini yoğunlaştırmasına katkıda bulunur. Düş kurmalarına ortam sağlayarak hayal gücünün gelişmesini sağlar aynı zamanda sözcük dağarcığını zenginleştirir. Bu etkinlik de öyküden yararlanarak çocuğun bilişsel ve dilsel gelişimine katkı sunmaktadır. Görselde, çocuğun günlük hayatta karşılaşılabileceği eşyaların bulunması, dil öğretim hedefi bakımından günlük hayat, ev eşyaları, kıyafetler ve oyun konularında ona katkı sağlayacaktır.

Resimdeki bulutta neler görüyorsun?

Görsel: <https://www.istanbul.net.tr/ucurtmam-bulut-simdi-ozel-baski-sevim-ak-kitabi-355/>

ÖMH 1. Etkinliğin uygulanışı:

Öğretmen, öğrencilere kitabın giriş sayfasına ait olan, içinde çeşitli nesnelerin bulunduğu buluta ait olan bir görsel bulunduran çalışma kâğıdı dağıtır. Öğrencilerden verdiği resmi incelemelerini ve resimde gördüklerini yazmalarını ister. Bu konuda öğrenciyi serbest bırakır

öğrenciler resimde gördüğü nesnelerin isimlerini yazabileceği gibi, görseli öyküleştirerek de anlatabilir. Tüm öğrencilerin çizimi bitince, öğretmen çocuklara neler çizdiklerini sorar, çocuklar söz hakkı isteyerek yazdıkları hakkında konuşur.

3.2.1.4.2. Öykü metninin sunulması ve metin üzerine çalışmalar (ÖMS)

Öykü Metninin Sunulması ve Metin Üzerine Çalışmalar (ÖMS) 1. Etkinlik

ÖMS 1. Etkinliğin kazanımları:

- Çocuk okuduğu öyküdeki olayları anlar.
- Öyküde gelişen olayları öncelik- sonralığa göre sıralayabilir.
- Çocuk, öyküde geriye dönük okuma yapabilir.
- Şaşırmak ve üzölmek gibi duyguların hangi durumlarda oluşabileceğini görür.
- Duygular ve duyguya sebep olan olay arasında neden- sonuç ilişkisi kurar.

ÖMS 1. Etkinliğin çocuğun gelişim evrelerine göre değerlendirilmesi:

Bu dönemdeki çocuklar nesneleri, olayları, olguları sıralayabildiği için bu etkinliğı gerçekleştirmesi bilişsel olarak mümkündür aynı zamandan neden- sonuç ilişkisi de kurabilirler. Etkinlik, bu sebeplerden çocuğun bilişsel gelişimini desteklemektedir. Etkinlikte üzölme ve şaşırma duygularının bulunması çocuğa hangi duygunun hangi durumda ve sebepte oluşabileceğine dair ipucu vermesi bakımından çocuğun duygusal ve kişilik gelişimini de desteklemektedir. Bu dönemde çocuklarda zaman algısı geliştiğı için hem ileriye hem geriye dönük düşünebilirler, çocuğun geriye dönerek okuma yapması bu özelliğini, bilişsel gelişimini destekler. Kırmızı'ya göre, (2016: 27) yazınsal metinlerden çıkarılan anlam öğretmenin vereceğı etkinliklerle somut şekle dönüştürölmelidir. Bu etkinlik de öyküdeki olayların somutlaştırılmasına katkı sunmaktadır.

ÖMS1. Etkinlik:

Öyküdeki olayların hangisi önce, hangisi sonra oldu? Sırala.

- × Çocuk dedesini görüyor ve şaşıyor.
- × Çocuk uçurtmanın ipini kaçıyor ve üzülüyor.
- × Anne markete gidiyor. ..1..
- × Uçurtmanın ipini çözemiyor.
- × Baba su buharı kümelerine bulut diyor.
- × Kerem arkadaşını kapıda bekliyor.
- × Baba televizyonda film izliyor.

ÖMS 1. Etkinliğin uygulanışı:

Öykü derste okunur, eğer anlamayla ilgili problemler varsa çözülür. Öyküdeki olayların hatırlanması ve tam olarak anlaşılması için öğrenciler 2. etkinlikte karışık olarak verilmiş olan olayları kronolojik bir sıraya koyar.

ÖMS 2. Etkinlik

ÖMS 2. Etkinliğin kazanımları:

- Öyküdeki cümlelerin, ifadelerin hangi karakter tarafından söylendiğini anlayabilir.
- Konuşma diline ait yapıların hangi durumlarda kullanılabildiğini görür.
- Kişilerin, özelliklerine göre sahip olduğu konuşma tarzını görür.
- Konuşma diline ait yapıların anlamını metinden hareketle öğrenir, anlar ve bu yapıları uygun bağlamlarda kullanır.

ÖMS 2. Etkinliğin çocuğun gelişim evrelerine göre değerlendirilmesi:

Çocuğun konuşma diline ait yapıları öğrenmesi onun hem dilsel hem sosyal hem de kişilik gelişimine katkı sağlayacaktır. Yazınsal metinlerin, okuyucuyu konuşma diliyle karşılaştırması, karakterleri özelliğine, statüsüne göre konuşturması, zenginleştirilmiş bir dil çevresi sunması gibi özellikleri bu etkinliği destekler niteliktedir.

ÖMS 2. Etkinlik:

Öyküye göre bu sözleri hangi karakter söylüyor?

a. Getir bakalım.

... baba

b. Al bakalım, ipini sıkı tut. Uçup gitmesin.

...

c. Eyvah! Uçurtmam!

...

d. Boş ver. Üzülmeyi bırak. Gitti artık.

...

e. Acaba nerededir? Onu bulabilir miyiz?

...

f. Hayrola! Niye erken döndün? Uçurtma nerede?

...

Yukarıdaki cümlelerde bazı sözcüklerin altı çizili. Aşağıda bu sözcüklerin anlamları var. Sözcük ve anlamı eşleştir.

1. Bir şeyin sebebini öğrenmek için kullanıyoruz. Ama bu nedenin de iyi bir şey olmasını diliyoruz. f

2. Korku, heyecan, endişe gibi duygularımızı anlatmak için kullanıyoruz.

3. Merak, şüphe, kararsızlık anlarında kullanıyoruz.

4. Bir anlamı yok, cümlenin anlamını pekiştirmek için kullanıyoruz.

5. Bir konu hakkında karşıımızdaki kişinin üzüntüsünü azaltmak için kullanırız.

Bu durumu çok önemseme, önemli değil anlamındadır.

Etkinliğin uygulanışı:

Öyküde, konuşma diline ait pek çok ifade bulunmaktadır. Çocuk öncelikle hangi konuşma tarzının ve cümlelerin kime ait olduğunu bulur. Çocuğun hem konuşma diline ait ifadeleri rahat anlaması hem de iyice kavraması adına öykünün içinden alınmış cümlelerde bulunan konuşma diline ait öğelerin anlamı eşleştirme yapılarak çocuk tarafından bulunur.

ÖMS 3. Etkinlik

ÖMS 3. Etkinliğin kazanımları:

- Çocuk, öyküdeki kişilerin fiziksel özelliklerini hayalinde canlandırabilir.
- Hayalinde canlandığı karakterlerin resmini çizebilir.
- Öyküden yola çıkarak öyküde bulunan karakterlerin kişilik özelliklerini yazabilir.
- Öyküde bulunan kişilerin fiziksel ve kişilik özelliklerini kavrar.
- Öyküdeki kişileri düşünürken hayal gücünü kullanır.
- Çizim yaparken sanatsal yönden de gelişir.
- Bir kişinin özelliklerini yazarak anlatabilir.

ÖMS 3. Etkinliğin çocuğun gelişim evrelerine göre değerlendirilmesi:

Öyküde, yalnızca ana karaktere ait küçük bir resim bulunmaktadır. Diğer karakterlerin resmi bulunmaktadır. Bu da çocukların hayal gücüne dayanan resimler yapabilmesine olanak sunmaktadır. Çocuğun, öyküdeki kişilerin özelliklerini yazabilmesi için de kişileri iyi analiz etmesi gerekmektedir. Çocuğun öyküdeki olaylara, kişilerin tepkisine, davranışlarına dikkatini yoğunlaştırması gerekmektedir. Bu da çocuğun bilişsel gelişimini destekleyecektir. Çocuğun öyküdeki kişilerin kişilik özelliklerine dikkat etmesi gerekliliği onun kişilik gelişimine de katkı sunacaktır. Aynı zamanda kendi kişilik özelliklerini tanımasına da katkı sunacaktır.

Öyküdeki kişiler nasıl? Onların resmini çiz ve özelliklerini yaz.

Öyküdeki çocuk 	 Meraklı, uçurtmaları seviyor, ...
Çocuğun dedesi 	
Çocuğun arkadaşı Kerem 	
Çocuğun annesi 	
Çocuğun babası 	

Etkinliğin uygulanışı:

Öyküde bulunan kişilerin özelliklerinin öğrenciler tarafından kavranıp kavranmadığını ölçmek, öğrencilerin hayal güçlerini devreye sokmak, sanatsal bir faaliyet yaptırmak aynı zamanda yazma becerisine katkı sunmak için bu etkinlik yaptırılır. Öğrenciler öncelikle öyküdeki karakterlerin özelliklerini düşünür, karakterin resmini çizdikten sonra nasıl biri olduğunu da yazar.

3.2.1.4.3 Öykü metninden yola çıkılarak üretmeye yönelik çalışmalar (ÖMÜ)

Öykü metninden yola çıkılarak üretmeye yönelik çalışmalar (ÖMÜ)1. Etkinlik

ÖMÜ 1. Etkinliğin kazanımları:

- Öğrenciler bildikleri kelimeleri söyleyerek tekrar eder.
- Yeni kelimeler öğrenirler.
- Kelimeleri doğru telaffuz eder.
- Bellekleri güçlenir.
- Hayal güçlerini ve yaratıcılıklarını kullanır.
- Eğlence ihtiyacını giderir.
- Rekabet ve kazanma- kaybetme duygusunu yaşar.
- Dinleme becerisini geliştirir.
- Dikkat becerisini geliştirir.

ÖMÜ 1. Etkinliğin çocuğun gelişim evrelerine göre değerlendirilmesi:

Oyun, öğrencilerin hem yeni kelimeler öğrenmesi hem de bildiği kelimeleri tekrar etmesi bakımında çocuğun kelime hazinesini genişletir. Aynı zamanda kelime tekrarına dayanan bir oyun olduğu için de kelimelerin doğru telaffuz edilmesine katkı sunar. Çocuğun dinleme becerisini de geliştirir. Bu yönüyle çocuğun dilsel gelişimine katkı sunar. Çocuğun dikkat

becerisini geliştirir, belleğini kuvvetlendirir, hayal gücünü ve yaratıcılığını arttırır bu yönüyle çocukta bilişsel gelişimi sağlar. Çocuğa rekabet, kazanma, kaybetme duyguları yaşatması, sınıfça oynanan bir oyun olması bakımından çocuğun kişilik gelişimi ve sosyal gelişimine de katkı sunar.

ÖMÜ 1. Etkinliğin uygulanışı:

Bir cümleye kelime ekleyerek cümle genişletmeye yönelik oynanan bir oyundur. Öğretmen, öyküdeki konudan hareketle öğrencilere “Sizce bulutlarda neler var? Herkes bir kelime söylesin.” diye yönerge verir. Oyun şöyle gelişir: Bir öğrenci bulutta bulunabilecek bir şey söyler. Örneğin, “Bulutta şapka var.” der. Sıradaki öğrenci bir kelime ekleyerek “Bulutta şapka ve araba var.” der, sıradaki öğrenci bir kelime daha ekler. Oyun bir kişi hata yapana kadar devam eder. Hata yapan kişi yanar, yanmayanlar arasında oyun devam eder.

3.2.1.4.3. Öykü metni sonrası özgür ve yaratıcı çalışmalar (ÖMY)

Öykü Metni Sonrası Özgür ve Yaratıcı Çalışmalar (ÖMY) 1.Etkinlik

ÖMY 1. Etkinliğin Kazanımları:

- Hayal gücünü kullanarak bulutu başka varlıklara benzetir.
- Hayalindeki şekilleri resme aktarır.
- Kendini, kendinden başka bir varlığın yerine koyar.
- Arkadaşları ile fikirlerini paylaşır.
- Grupça varılan ortak karara uygun davranış sergiler.
- İş birliği yapar.
- Konuşma becerisi gelişir.
- Dinleme becerisi gelişir.
- Bağlama ve duruma uygun düşünce ve davranış geliştirir.

- Kendini değerlendirir.
- Kendi grubunu ve başka grupları değerlendirir.
- Bulutların oluřumu hakkında dūřunur.,
- Bulutlar ve doğa konusuna ilgi duyabilir.

ÖMY 1. Etkinliğin ocuğun gelişim evrelerine göre değerlendirilmesi:

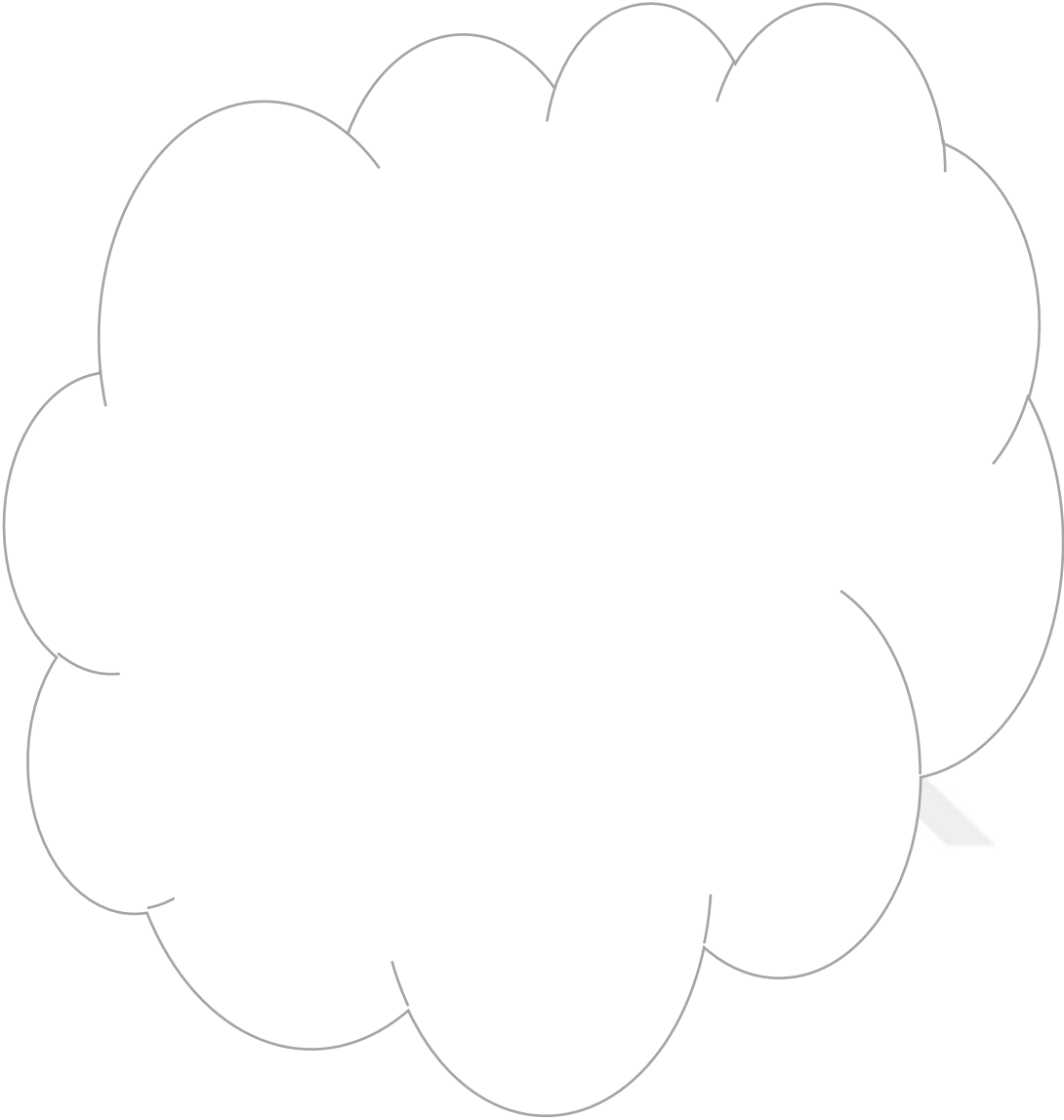
Drama etkinliği sayesinde çocuğun hayal gücünü kullanması çocuğun bilişsel gelişimine katkı sağlar. Kendini, kendinden başka bir varlığın yerine koyması, farklı bir karakteri deneyimlemesine olanak sağlar. Fikirlerini paylaşması, iř birliği yapması, gruba uygun hareket etmesi, bağlam ve duruma uygun dūřnce, davran geliştirmesi kişilik gelişimi ve sosyal gelişimi açısından çocuğu geliştirir. Bu yař aralığındaki çocuklar arkadaşlarının gözünden ve kendi gözünden kendini değerlendirmeye başlar. Etkinlięin son aşaması da bu bağlamda çocuğun kişilik gelişimini etkileyecektir. Ayrıca ocuklar bir gruba dahil olmak isterler, grup çalışması çocukların bu ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Fikirlerini paylaşması, bağlama ve rolüne uygun konuşması, konuşma ve dinleme becerilerini etkinlik aracılığıyla geliştirmesini sağlayarak dilsel gelişimine katkı sunar.

ÖMY 1. Etkinliğin uygulanışı:

Yatıcı Drama alışması: Isınma, canlandırma ve değerlendirme olmak üzere üç bölümden oluşan bir etkinliktir.

Isınma: Öğretmen, öğrencilerle bulutlar hakkında konuşur. “Sizce bulutlar hangi şekillere benziyor?”, “Bulutlarda neler olabilir?” gibi sorularla öğrencilerin bu konuda dūřnmesini sağlar. Daha sonra sınıftaki öğrencileri dört gruba ayırır. Her bir gruba bulut formunda kestiği büyük resim kâğıtları dağıtır ve grup olarak bulutlarda olabilecek nesneleri, varlıkları çizmelerini ister. Her bir ęrenci kendi grubuyla birlikte bulut formundaki resim kağdının içine istediği, hayal ettiği resmi çizer.

Sence bulutlarda neler var? Arkadaşlarınla birlikte iz.

Canlandırma: Öğretmen, gruptaki öğrencilerden buluta çizilen resimlerden bir tanesini kendileri için seçmelerini ister. Grupta bulunan her resmi yalnız bir öğrenci seçebilir. Öğretmen, öğrencilere “Hepiniz seçtiğiniz resimdeki varlıksınız ve grup arkadaşlarınızla birlikte bir bulutta yaşıyorsunuz, yani siz de bulutun parçasısınız. Buluttaki hayatınızı kısa şekilde canlandırıyorsunuz” der. Sonra gruplara ayrı ayrı talimatlar verir. 1. Gruba, “Sabah, güneş yeni doğuyor, siz uyuyorsunuz ve birden büyük bir uçak geliyor.” der. İkinci gruba “Gündüz vakti, çok büyük bir kuş sürüsü geliyor.”, 3. Gruba “Gece olmuş yeryüzünde büyük

bir kutlama var ve size doğru havai fişek atıyorlar, fişekler size geliyor.”, 4. Gruba, “Normal bir gün ama uzaya büyük bir roket fırlatıyorlar ve sizin bulutunuza doğru geliyor.” der. Öğrencilerin verilen yönergeler doğrultusunda bir canlandırma hazırlamaları istenir. Öğrencilere hazırlanmaları için yeterince zaman verir, tüm grupların hazırlığı bittiğinde her grup sırayla canlandırma yapar; kurguladıkları olayı kendi rollerine uygun olarak canlandırırlar.

Değerlendirme: Canlandırmalar bitince öğretmen öğrencilere çeşitli sorular sorar, tecrübeleri hakkındaki düşünce ve hislerini öğrenir. “Bulut olmak nasıldı, kendini nasıl hissettin; korktun mu, eğlendin mi, gerçekte bulut olmak ister misin ve sizce bulutlar nasıl oluşuyor?” gibi sorular sorarak öğrencilerin fikrini alır. Öğrenciler düşüncelerini, duygularını dolayısıyla deneyimlerini paylaşır. Öğrenciler bulut olmayı deneyimlediği için bulutların oluşumu hakkında gerçek bir merak duyabilir. Bu da onu bu konuyu araştırmaya sevk edebilir. Aynı zamanda kendini, arkadaşlarını ve etkinliği değerlendirir.

3.2.2. Çocuk şiiri üzerine çocuklara yabancı dil öğretimi uygulamaları

3.2.2.1. Çocuk şiirinin tür özellikleri

“Şiir, duygulardan, düşlerden, özlemlerden oluşmuş bir üründür. Kendine özgün duygusal bir yoğunluğu, dahası şiirin düşsel olarak kurgulanmış bir dünyası vardır. Çocuk edebiyatının şiiri de çocuksuluğun dünyasına ilişkin duygu, bilgi, coşku ve doğa yoğunluklu ürünlerden oluşur” (Güleryüz:2003:239). “Çocuk şiiri için çocuksu bir duyarlılıkla söylenilen şiirlerdir denilebilir. Çocuk şiiri için, bir bakıma çocuk düşüncesinin, çocuk bakışının, çocuk ilgilerinin şiire yansımasıdır da denilebilir” (Şirin, akt; Kıbrıs: 2010:142).

Pek çok çocuk şiiri bulunan şair Ralph Fletcher’e göre ise lahanadan krala kadar her şey çocuk şiirinin konusu olabilir (Turan ve Gücüyeter:2010:196). Şiirin çocuk gerçekliğini ve çocuğun gelişimsel özelliklerini dikkate alan bir üsluba sahip olması önemlidir. Kırmızı,

çocuk şiirinin konularını çocuğun başlangıçta dar, sonradan genişleyen çevresi, öğreticiliği yüksek olan mısralar (ABC – şiirleri), tabiat, hayvan ve bitkilerle ilgili tasvirler, sosyal hayat (aile, oyun, öğretmen, meslekler), gelenek ve görenekler, teknolojik gelişmeler (astronot, lokomotif ve robotlar), insanlar arasında eşitlik, ırkçılık, savaş, açlık, sosyal eleştiri (zenginlik, değer yargıları) olarak sıralamıştır.

Şiirler çocuğun yaşı, ilgi alanı ve gelişim dönemi dikkate alınarak seçilmelidir. Örneğin masal çağındaki çocuklar için olağanüstü öğelerin bulunduğu, okul çağındaki çocuklar için güldürü öğelerinin ve hayvan betimlemelerinin bulunduğu şiirler seçilebilir. Uygun tema ve içerikteki şiirler çocukların ilgisini çekecek ve okurken ya da dinlerken onlara zevk verecektir. Aynı zamanda onların duygu ve hayallerine hitap ederek yaratıcılıklarını da canlandıracaktır.

Şimşek (2007:123), çocuk şiirinin taşınması gereken özellikleri aşağıdaki gibi belirtmiştir:

- “Benzetmeler çok karmaşık olmamalı, mecazlı ve istiareli söyleyişlere fazla yer verilmemelidir.
- Şiirde işlenen duygu, düşünce ve hayaller çocuk yaşantısıyla ilişkili olmalıdır.
- Şiir uzun mısralardan kurulmamalı, dile getirilen duygu, düşünce ve olay bir dize, bir beyit veya bir dörtlükte anlatılmalıdır.
- Kullanılan vezin, tam ve yarım uyaklar, mısra tekrarları şiirde ahenk oluşturmalıdır.
- Olay, durum ve düşünceler, kısa ve açıkça anlatılmalıdır.
- İnsan, tabiat ve cansız varlıklarla ilgili tasvirler yalın ve anlaşılır olmalıdır.
- İşlenen temalar çocuğa aile, yurt ve millet sevgisi aşılmalı, çocuğun yaşama sevincini artırmalı, yapma ve başarıma iradesini geliştirmelidir.
- Cümle düzeni Türkçe söz dizimine uygun, sözcükler anlaşılır olmalıdır.

- İmla ve noktalama işaretlerine azami derecede özen gösterilmelidir. Mısra başlarına küçük yazmak, noktalama işaretlerini terk etmek, kişisel yazımlar gibi fantezilerden kaçınılmalıdır.
- Doğal bir üslup tercih edilmelidir; çocuğa ders veren bir yetişkin tavrından çocukça söylemeye özenen bir söyleyişten de uzak durulmalıdır.”

Kıbrıs çocuk şiirinin biçimsel özelliklerini şöyle anlatmaktadır:

- Şiir seçiminde öğrencilerin nefeslerini kullanma süreleri göz önüne alınmalı dolayısıyla şiirlerdeki hece sayıları 1. 2. 3. Sınıflarda 7-8 heceyi geçmemelidir. 11 heceli şiirlere 4. sınıfta geçilmelidir.
- Uyaklar birbirine yakın dizelerde bulunmalı, birbirinden kopuk olmamalıdır.
- Şiir ölçsüz ve uyaksız da olabilir ancak şiir seçiminde rahat söylenişlik, kulağa hoş gelme ve kolay ezberlenilme gibi niteliklere dikkat edilmelidir.
- Dizeler “özne+tümleç+yüklem” den oluşan doğal tümce düzenine uygun olmalıdır. Cümlelerin belirttiği yargı bir ya da iki dizede verilmeli, çok yayılmamalıdır.
- 2. 3 sınıflara okutulacak şiirler 4 kıtayı geçmemeli ve 5- 15 dize arasında olmalıdır. 4. ve 5. Sınıflarda hece sayısı çok olmaması şartıyla 5-6 kıtaya çıkılabilir.
- Şiirin ana duygusunda öğrencilerin kişisel veya sınıfın ilgisi ve çevresel özellikler dikkate alınmalıdır (Kıbrıs:2010:149).

Çocuk şiiri yazarların hem çocuğun dünyasını hem de şiirin evrensel kurallarını iyi bilmesi gerekir. Şiirler kafiyeli, ölçülü yazılabileceği gibi serbest formda da yazılabilir ancak şiirin sesle ilgili kurallarına uyulması gerekmektedir. Şiir çocuğa bazı konuları öğretmek için yazılabilir ancak sadece öğretme amacı güden şiirlerde anlatımdaki kuruluk, dildeki sadelik göze çarpmaktadır. Hiçbir sebeple şiirin estetik değerinden taviz verilmemelidir (Turan ve Gücüyeter:2010:200).

Şiir okumanın ve ezberlemenin çocuğun dilsel, bilişsel, sosyal gelişimi ve kişilik gelişimi açısından pek çok katkısı bulunmaktadır. “Öğrenciler şiir okuma yoluyla bir takım duyuşsal davranış ve tutumları kazanacakları gibi, topluluk önünde heyecanlarını yenme, denetim altına alma, bir metinde işlenen duyguyu daha iyi duyma ve değerlendirme yeteneği de elde edeceklerdir” (Kıbrıs:2010:150). Şiir ezberleme çocuğun hafızasının gelişimine katkıda bulunduğu gibi şiir okuması sosyalleşmesine katkı sağlamaktadır. Şiir okurken çocuğun jest mimik ve beden dilini devreye sokması yine beden dilini de geliştirmesine katkı sunacaktır (Nas; akt Erdal:2010:182)

Güleryüz’e göre şiir okuma, psiko-fiziksel süreçlerin işe koşulduğu sanatsal bir etkinlik olarak değerlendirilebilir. Şiir, çocuğun yaşı, gelişimi, o alandaki beceri ve deneyimleri dikkate alınarak okutulmalıdır. Bir kitle önünde yapılacak olan şiir okuma etkinliğinden önce ön denemeler yapılmalı, çocuk strese sokulmadan, öz güveni ve duyuşsal dengesi korunarak bu süreç gerçekleştirilmelidir (Güleryüz:2003:243).

Tablo XVI: Çocuk Şiirinin İçeriksel Özellikleri

Çocuk Şiirinin İçeriksel Özellikleri	
Konu Tema	• “Lahanadan krala kadar her şey çocuk şiirinin konusu olabilir.” (Turan ve Gücüyeter) önemli olan çocuk gerçekliğine dikkat edilmesidir. • Şiirin ana duygusunda öğrencilerin kişisel ilgisi veya sınıfın ilgisi ve çevresel özellikler dikkate alınmalıdır. • İşlenen temalar çocuğa aile, yurt ve millet sevgisi aşılmalı, çocuğun yaşama sevincini artırmalı, yapma ve başarıma iradesini geliştirmelidir. • Küçük çocuklar için yazılmış şiirlerde basit hikayeler ve heyecan verici aksiyonlar olmalıdır. Çocuk olay ve duygular arasında bağlantı kurabilmelidir. • İlköğretim birinci, ikinci, üçüncü sınıf öğrencileri tekerlemelerden, konulu şiirlerden, hayvanlardan, mevsimlerden söz eden şiirlerden veya garip ve fantastik öğeler içeren komik şiirlerden hoşlanırlar. • Çocuk şiirinin konuları şunlar olabilir: • Çocuğun başlangıçta dar, sonradan genişleyen çevresi.

	• Öğreticiliği yüksek olan mısralar (ABC – şiirleri). • Tabiat, hayvan ve bitkilerle ilgili tasvirler. • Sosyal hayat (aile, oyun, öğretmen, meslekler): okul hayatını, oyunları kardeş ve arkadaşlarıyla ilişkilerini; yeni bir ayakkabı almak veya ilk dişlerini kaybetmek gibi özel olayları yansıtan şiirler. • Gelenek ve görenekler. • Teknolojik gelişmeler (astronot, lokomotif ve robotlar). • İnsanlar arasında eşitlik, ırkçılık, savaş, açlık. • Sosyal eleştiri (zenginlik, değer yargıları). • Yurt, ulus ve doğa sevgisi gibi soyut temalar. • Üniteler, belirli gün ve haftalar, kazandırılması gereken istendik davranışlar göz önünde bulunduran konular.
Dil ve Anlatım	• Çocuğu hafife almamalı, çocuksu olmamalı, seviyesinden daha düşük bir ifade tarzı kullanılmamalıdır. • Duygu çözümlemesinden çok olaylara yer verilmelidir. • Anlam açık olmalı, yan anlamlı ya da kapalı anlamları olan sözcük, deyim, atasözü vb. yapılardan kaçınılmalıdır. • Şiirler estetik bir güzellik içinde sunulmalı ancak sunulacak olan estetik yaşantı ögesinin sınırları iyi çizilmeli, aşırılıktan kaçınılmalıdır. • Edebi sanatlara ölçülü bir şekilde yer verilmelidir. • Betimlemeler çocuğun seviyesini aşmadan kendi dünyasıyla uyum içinde olmalıdır. • Somutlaştırılmış ve kişiselleştirilmiş olmak üzere iki tür metafor kullanılabilir. • Cümle düzeni Türkçe söz dizimine uygun, sözcükler anlaşılır olmalıdır. Dizeler “özne+tümleç+yüklem” den oluşan doğal tümce düzenine uygun olmalıdır. • Şiir uzun mısralardan kurulmamalı, dile getirilen duygu, düşünce ve olay bir dize, bir beyit veya bir dörtlükte anlatılmalıdır. • Düşünce açık olarak anlatılmalı, iki ya da en fazla dört mısra içinde tamamlanmalıdır. Cümlelerin belirttiği yargı bir ya da iki dizede verilmeli, çok yayılmamalıdır. • Şiir ölçsüz ve uyaksız da olabilir ancak şiir seçiminde rahat söylenişlik, kulağa hoş gelme ve kolay ezberlenilme gibi niteliklere dikkat edilmelidir. • Uyaklar, söz oyunları, ses tekrarları gibi müzikal unsurlara yer verilmelidir. • Kullanılan vezin, tam ve yarım uyaklar, mısra tekrarları şiirde ahenk oluşturmalıdır. • Uyaklar birbirine yakın dizelerde bulunmalı, birbirinden kopuk olmamalıdır. • İlköğretim 1, 2, 3. Sınıflarda okunacak şiirlerdeki dörtlük sayısı ortalama iki- üç; 4. ve 5. sınıflarda üç- beş; 6,7,8. Sınıflarda dört- sekiz civarında olmalıdır” (Kerime Erdal:2010:180). • 1. 2. 3 sınıflara okutulacak şiirler 4 kıtayı geçmemeli ve 5- 15 dize arasında olmalıdır. 4. ve 5. sınıflarda hece sayısı olağandan çok olmama şartıyla 5-6 kıtaya çıkılabilir. • Şiir seçiminde öğrencilerin nefeslerini kullanma süreleri göz önüne

	alınmalı dolayısıyla şiirlerdeki hece sayıları 1. 2. 3. Sınıflarda 7-8 heceyi geçmemelidir. 11 heceli şiirlere 4. sınıfta geçilmelidir. İmla ve noktalama işaretlerine azami derecede özen gösterilmelidir.
--	--

Yukarıdaki tablo Erdal(2010), Güleriyüz(2003), Kırmızı(2007), Kıbrıs(2010), Şimşek(2007)’ten elde edilen bilgiler doğrultusunda oluşturulmuştur.

3.2.2.2. Şiir kullanılarak yabancı dil öğretimi

Aytekin’e (2011:204) göre yabancı dil sınıfında şiir kullanımı öğrencinin zihinsel gelişimini destekler, şiir ezberleme çalışmalarıyla hafızasını kuvvetlendirir. Öğrencinin dinleme yazma ve sözlü iletişim becerilerini geliştirir yeni kelimeler öğrenmesine katkı sağlar. Kültürel açıdan geliştirir, duyarlı bir birey haline getirir, duygularını ifade etmesine katkı sağlar. Hayal dünyasını geliştirip yaratıcılığını artırır, estetik bir bakış açısı kazandırır. Kendini keşfetmesini sağlayıp özgüvenini artırır. Sosyalleşmesini sağlar.

Dilidüzgün (1995:84) yazınsal metinlerle yapılacak uygulama çalışmalarının bazı aşamalar dikkate alınarak oluşturulabileceğini söylemektedir. Bu uygulama aşamaları “ön çalışmalar”, “metin üzerinde çalışmalar”, “metinden yola çıkarak üretmeye yönelik çalışmalar” ile “özgür ve yaratıcı çalışmalar” olarak sıralanmıştır.

Bülent Kırmızı, şiirle yabancı dil öğretimi için öğrenci merkezli ve dört temel dil becerisini geliştirebilecek nitelikte olan “şiir metodu” olarak adlandırdığı yöntemden bahseder. Şiir metodunda 11 aşama bulunmaktadır. Bu aşamalar şunlardır: (2016:56)

1. Şiirle ilgili resimler gösterilir
2. Şiir CD den dinletilir
3. Şiir verilir ve ses takip edilir
4. Öğrenciler şiiri CD ile birlikte okur
5. Sözlük çalışması

6. Şiirdeki gramer yapılarının anlatımı

7. Yazı çalışması

a) Yaratıcı yazı çalışmaları

b) “Cluster” yazı tekniği (beyin fırtınası çağrışım ile)

8. Kelimelerin cümlede kullanılması

9. Öğrenciler şiiri canlandırırlar

a) Gösteri- (Dramatizasyon)

b) Drama ve Rol Yapma

c) Benzetim

10. Şiirle ilgili soruların cevaplandırılması

11. Gramer ve sözcüklerle ilgili etkinlikler yapılır

Görsellerle alakalı olan ilk aşama, öğretmenin veya öğrencilerin şiirle alakalı görselleri sınıfa getirmesiyle başlar. Görseller hakkında konuşularak derse başlanır. Sonrasında derste işlenecek olan şiirin konusu hakkında öğrencilerle konuşulur. İkinci aşama şiirin sınıfta dinletilmesine dayanır. Bu, kelimelerin doğru telaffuzunun öğrenilmesi açısından önemlidir. Aynı zamanda şiirin ya da şiirdeki ifadelerinin bir bölümünün ezberlemesini sağlar. Şiir öğrenciler tarafından dinlendikten sonra şiir tüm öğrencilere dağıtılır ve şiirin öğrenciler tarafından dinlenirken bir yandan da takip edilmesi istenir. Buraya kadar şiirin konusu somutlaştırılmış ve sesler iyice anlaşılmış olur. Sonrasında öğrenciler şiiri ses kaydı ile birlikte okur. Ses kaydı kapatılır ve öğrencilerin tek tek şiiri okuması istenir, öğretmen telaffuz hatalarını anında düzeltir.

Öğretmen, şiirde bulunan ve öğrencilerin anlamını bilemeyeceğini öngördüğü ve öğrenilebilirliği, kullanılabilirliği, anlaşılabilirliği açısından önemli olduğunu düşündüğü kelimeleri önceden belirler. Öğrencilerden sözlük çalışması yaparak belirlenen kelimelerin anlamını bulmalarını ister. Sırada şiirdeki dil bilgisi yapılarının öğretilmesi vardır. Her şiirde yalnızca bir dil bilgisi yapısının öğretilmesi önemlidir. Bu nedenle şiir seçiminde, şiirin büyük kısmındaki dil bilgisi yapısını, öğrencilerin biliyor olmasına dikkat edilebilir. Öğrencinin yeni gramer konusunu şiirle birlikte öğrenmesi bu yapıyı şiirle özdeşleştirmesine neden olarak kalıcı bir öğrenme sağlayacaktır. Sonrasında ise şiirdeki kelimeler kullanılarak öğretilen dil bilgisi yapısı ile ilgili cümleler yazılması istenir, anlatılan konu ile ilgili farklı alıştırmalar yapılır.

Yazı çalışmaları üç farklı şekilde yaptırılabilir. İlki, dikte olarak da adlandırılan çalışmadır. Şiir dinletilirken öğrenciler şiiri veya şiirdeki eksik yerleri yazarlar, sonrasında şiirin yazılı halinden kendi yazdıklarını kontrol ederler. İkinci yöntem ise yaratıcı yazı çalışmalarıdır. Bu yazı çalışmaları işlenen şiirden hareketle veya şiirden bağımsız olarak yaptırılabilir. Öğrencinin hata yapma kaygısı taşımaması önemli bir noktadır. Öğrenciden, işlenen şiire yakın bir temada şiir yazması, öğretmenin verdiği bilgi içerikli bir tablodan yola çıkarak metin yazması, şiirden seçilen bir kelimenin sonuna birer kelime eklenerek cümleler veya şiir oluşturması, akrostiş şiir yazması istenebilir. Bunlar yaratıcı yazma çalışmalarına verilebilecek örnekleridir. “Cluster” tekniği ise beyin fırtınası ve çağrışıma dayalı bir yöntemdir. Öğretmen, şiirle ilgili bir kelimeyi tahtaya yazar. Öğrencilerden bu kelimeyi daire içine almasını ister. Öncelikle tahtada yazan kelimenin sağına ve soluna daire içinde verdiği kelimenin çağrıştırdığı iki kelime bulup yazmasını ister. Daha sonra daireler içindeki kelimelerin veya ilk verdiği kelimenin çağrıştırdığı yeni kelimeleri yazmasını ister. Bu, yeni bir kelime bulunamayınca kadar devam edebilir veya oyunda süre tutulabilir, grup çalışması olarak yapılabilir ya da oyunlaştırılarak sınıfta rekabet ortamı yaratılabilir.

Öğrenciler bu çalışmada sözlükten de faydalanabilir. Cümle kurma aşamasında, öğrencilerden verilen kelimeler veya dil bilgisi yapıları kullanılarak yeni cümleler üretmeleri istenir.

Dramatizasyon tekniğinde öğrenciler şiirin temasından, şiirdeki varlıklardan hareketle öğretmenlerinin verdiği roller doğrultusunda bir gösteri yaparlar. Bu teknikte grup çalışması gereklidir dolayısıyla öğrenciler iletişimsel becerilerini de geliştirir. Aynı zamanda şiirde geçen dil bilgisi yapılarını ve kelimeleri de uygun bağlamda kullanmış olurlar. Bu gösteriler dersin içeriğine uygun olarak hazırlanmış olan kuklaları kullanarak da yapılabilir. Drama ise şiirdeki konudan, kişilerden veya kelimelerden yola çıkılarak öğrencilerin her aşamasında etkin olduğu rol oynamaya dayalı bir tekniktir. Bu teknikle öğrenciler kendi yaşantılarından yola çıkarak farklı tecrübeler kazanır. Karar verici konumunda olurlar ve sınıf arkadaşlarıyla aldıkları ortak karar doğrultusunda oyunlarını sergilerler. Öğretmen bir rehber konumundadır. Yaratıcı drama etkinliklerine, hayatın küçük bir provası denilebilir.

Şiirle ilgili soruların cevaplanması basamağında öğretmen şiirin konusu, şiirdeki kişiler, duygular, kelimeler veya dil bilgisi yapılarıyla ilgili önceden hazırladığı soruları öğrencilere yöneltir, öğrencilerden yanıt vermesini ister. Son aşama olan etkinlikler kısmında öğretmen bulmaca, boşluk doldurma, çalışma kağıtları, renkli resimler, boyamalar gibi içeriklerden oluşan etkinlik kağıtları hazırlayıp öğrencilere dağıtır ve öğrencilerin bu etkinlikleri yapmasını ister. Bu bölümün, öğrencileri eğlendirmeye yönelik hazırlanması gerekmektedir.

3.2.2.3. “Yaz Geldi” şiirinin çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretimi açısından değerlendirilmesi

3.2.2.3.1. Yazın özellikleri açısından uygunluğu

“Yaz geldi” isimli şiire yaz mevsimi ve güneşin varlıklar üzerindeki etkisi konu edilmiştir.

Hem yaz mevsimi hem de yaza ilişkin olan güneş, hava, toprak, su, kır, yosun, su arı, ot, gölge, gibi kavramlar tabiatla ilgilidir ve 7-12 yaş arası çocuklar doğa olaylarını, tabiatı konu alan yazınsal eserlere ilgi duymaktadır. .

Dil ve Anlatım özellikler:

- Şiir 4 tane dördlükten oluşmaktadır.
 - 4. Sınıftan itibaren dördlük sayısı 3- 5 arasında olabileceğinden şiir bu özelliğiyle 4. Sınıftan itibaren kullanılabilir.
- Anlam ilk dördlükte 2 dizede verilmiş ancak diğer dördlüklerde dört dizeye yayılmıştır.
 - Dile getirilen duygu, düşünce ve olayın bir mısra veya beyitte anlatılması gerektiği için bu yönüyle yaş grubuna tam olarak uygun değildir.
- Şiirdeki tüm cümleler kurallıdır, devrik cümle bulunmamaktadır. Türkçe'nin söz dizimine uygundur.
- Şiiri oluşturan cümlelerdeki kelime sayısı sırası ile 9, 6, 10, 9 ve 13'tür.
 - Şiiri oluşturan cümlelerdeki kelime sayısı 3. Sınıflarda 10, 4. Sınıflarda 12 ve 5. Sınıflarda 14 olabileceği için bu yönüyle şiirin 3./ 4. sınıf öğrencilerine uygun olduğu söylenebilir.
- Dizelerdeki hece sayısı sırası ile 8,8,8,7- 8,7,7,7- 8,8,8,7- 9,8,7,7'dir. Hece ölçüsüne uymamaktadır fakat dizeler ağırlıklı olarak 7'li ve 8'li hecelerden oluşmaktadır.

Yalnızca bir dize 9 heceden oluşmaktadır.

 - 1, 2, 3. Sınıfa uygun şiirler 8 heceyi geçmemelidir 11 heceli şiirlere 4. Sınıf itibari ile yer verilebilir. Bu şiirin hece bakımında 3. sınıfa uygun olduğu söylenebilir.

- Şiirde her dörtlükte rediflere yer verilirken 2. Ve 4. Dörtlükte tam kafiye de bulunmaktadır. Birbiriyle alt alta bulunan dizeler arasında uyaklar mevcuttur. “...da güneş var.” İbaresini her dörtlüğün sonunda tekrarlanmaktadır.
 - Kullanılan vezin, tam ve yarım uyaklar, mısra tekrarları ahengi oluşturmaktadır. Bu sebeple şiir ahenk unsurlarını taşımaktadır.
- Tüm dörtlüklerde bulunma hali eki “-da, -de” ve o, u, a sesi tekrarlanmıştır. Örneğin: “sonunda”, “uzun yolların tozunda”, “kokusunda”, “tuzunda”, “yosununda”, “soluğunda”, “dutta” ... Aliterasyon ve asonans yapıldığı da söylenebilir.
 - Şiirde, ses tekrarları ve söz oyunları gibi müzikal unsurlara şiirde yer verilmelidir. Hem hece hem ses tekrarları mevcuttur dolayısıyla söz sanatlarından aliterasyon ve asonansa yer verilmiştir. Bu yönüyle şiir müzikal bir özellik taşımaktadır.
- “Uzun yolların tozunda/Kırların kokusunda/Denizlerin tuzunda” mısraları ile okuyucunun koku alma duyusu harekete geçirilirken “Suların şıpırtısında/Arının vızıltısında/ Otların hışırtısında” dizeleri de çocuğun dinleme duyusunu harekete geçirecek niteliktedir.”
- Şıpırtı, vızıltı, hışırtı gibi yansıma sözcüklere yer verilmiştir.
 - Yansıma sözcüklerin kullanılması aynı zamanda anlama zenginlik katmaktadır.
- Şiirde geçen “hava, su, toprak” maddenin halleri ile, “deniz, tuz, yosun” deniz ile, “karpuz, kiraz, dut, incir” yaz meyveleri ile “yaz, güneş, gölge, deniz, karpuz, kiraz, dut, incir” yaz mevsimi ile ilgili birbiriyle uygunluk içerisinde.
 - Edebi sanatlardan kelimelerin birbiriyle uygun olarak kullanılması manasındaki tenasüp sanatına yer verilerek anlatım zenginleştirilmiştir.
- Metinde geçen “Kır, yosun, şıpırtı, vızıltı, hışırtı, serilen kilim, çekirdek, dut, incir” kelimelerini Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen çocukların bilememesi olasıdır.

- Şiirde çocukların bilmediği kelimelere de yer verilmeli ancak bu anlamayı mümkün kılacak seviyede tutulmalıdır. Yukarıda verilen kelimeler anlamayı engelleyecek nitelikte değildir. Etkinliklerle çocuğa rahatça öğretilir.
- Şiirde tenasüp, aliterasyon, asonans gibi söz sanatlarına yer verilmiştir.
 - Çocuk şiiri estetik bir güzellik içinde sunulmalı ancak aşırılıktan kaçınılmalıdır edebi sanatlara ölçülü bir biçimde yer verilmelidir. Bu şiirde estetik sanatlar anlamayı zorlaştırıcı bir özellik taşımamaktadır, şiire estetik bir katkı sunmaktadır.
- Şiirde virgül ve nokta olmak üzere iki noktalama işareti kullanılmıştır. Noktalama işaretleri yerinde ve uygundur.
- Şiirde atasözü veya deyim yer verilmemiştir. Anlam açıktır.

3.2.2.3.2. Çocuğun gelişimsel özellikleri açısından uygunluğu

- Şiirde dokunma, koklama, işitme, tatma ve görme duyularını harekete geçirecek unsurlar bulunmaktadır. Bu özellikleri dolayısıyla okurun bilişsel gelişimine katkı sunmaktadır.
- Güneşin çocuğun gözlerinde, kırların kokusunda, arının vızıltısında gibi pek çok yerde olabilmesi aslında kendisinin değil etkisinin, ısısının veya ışığının olduğunun anlaşılabilmesi çocuğun somut işlemler döneminde olmasıyla mümkün olmaktadır.
- Şiirde kullanılan yansıma sözcükler çocuğun telaffuzunu dolayısıyla dil gelişimin olumlu yönde etkileyecektir.
- Yansıma sözcükler, sürekli tekrarlayan harflerden oluşan kelimeler ve şiirin ritmi çocuğun şiiri ezberlemesini kolaylaştırmakta dolayısıyla da bellek gelişimine katkı sunmaktadır.

3.2.2.3.3. Yabancı dil öğretim hedefleri açısından uygunluğu

Metnin konusu yaz mevsimidir. Metinde, doğa, mekanlar ve meyvelerin isimlerinden bahsedilmiştir. Mevsimler, mekanlar, yiyecek ve içecekler A1 seviyesinin konularında bulunmaktadır. Konu ve kelime öğretimi açısından şiir A1 seviyesine uygundur.

“İşte” ifadesiyle çocuğun derste öğrenemeyeceği ancak sokakta duyabileceği bir kelime yazınsal metin vasıtasıyla çocuğun evrenine de giriş yapmıştır. Burada şiirin, ders kitapları dışında konuşma kültürüne ait bir materyal sunduğunu görebilmekteyiz.

“ Her yerde” ifadesi ile Hava, toprak ve suyla ilgili mekân algısı yaratabilir.

Kilim, karpuz çekirdeği, kiraz, dut, incir” şimdi her şeyde güneş var. Bu kavramlar her şey diye gösterilerek çocukta nesne algısının gelişmesine katkı sunabilir.

Şiirde bulunan bil bilgisi yapıları:

1. Var- (yok)
2. Bulunma hal eki
3. İsim tamlaması
4. Geçmiş zaman
5. Aitlik eki,
6. -an sıfat fiil eki

Var- yok, bulunma hal eki, isim tamlaması ve aitlik eki A1 seviyesine ait dil bilgisi yapılarıdır. Geçmiş zaman eki A2 seviyesinin başlarında öğretilen bir dil bilgisi yapısıdır. Çocuklara yönelik A1-A2 seviyesindeki ders kitaplarında -An sıfat fiil ekine yer verilmemiştir ancak yetişkin kitaplarında b1- b2 düzeyinde yer almaktadır. Dolayısıyla -An sıfat fiil eki A2 seviyesinin üstünde bir yapıdır.

-An sıfat fiil eki, cümledeki konumu itibarı ile anlamı zorlaştıracak bir özellik taşımamaktadır. Şiir hakkında dil bilgisi özellikleri bakımından genel bir değerlendirme yapılırsa şiirin a1 ve A2 seviyesindeki öğrenciler için uygun olduğu söylenebilir.

Genel değerlendirme yapılırsa, Şiir konu, tema, edebi özellikler ile çocuğun gelişimsel özellikleri bakımından 7- 12 yaş arasındaki çocukların kullanımı için uygundur. Dil düzeyi için bakıldığında ise konu, tema, kelime ve dil bilgisi yapısı bakımından A1-A2 düzeyi için uygundur.

3.2.2.4. “Yaz Geldi” şiiri üzerine çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretimi etkinlikleri

3.2.2.4.1. Şiir metnine hazırlık/ ön aşama (ŞMH)

Şiir Metnine Hazırlık (ŞMH) 1. Etkinlik

ŞMH1. Etkinliğin kazanımları

- Meyveleri tanıır ve birbirinden ayırt eder.
- Sözlük kullanarak ilk defa karşılaştığı meyve isimlerini öğrenir.
- Farklı mevsimlerde farklı meyvelerin olduğunu öğrenir.
- Meyveleri mevsimlerine uygun olarak gruplayabilir.
- Kendi fikirlerini sınıfta paylaşp savunabilir.

ŞMH1. Etkinliğin çocuğun gelişim evrelerine göre değerlendirilmesi:

Bu etkinlikle çocuk yeni kelimeler öğreneceği için kelime dağarcığı gelişeceğinden dilsel gelişimi desteklenir. Kendi fikirlerini sınıfta savunması bilişsel gelişimine katkı sunar. Özgüveni ve kendini ifade etme becerisi gelişir sosyal gelişimi ve kişilik gelişimi olumlu yönde etkilenir.

ŞMH1. Etkinlik:

1. Görsellerdeki meyvelerin adı ne? Meyve adları ile görselleri eşleştir.

1. Karpuz	2. Mandalina	3. İncir	4. Ananas	5. Erik	~~6. Kayısı~~	7. Nar
8. Dut	9. Armut	10. Kiraz	11.Çilek	12. Elma	13.Portakal	14. Muz

A (..6..)

B (.....)

C(.....)

Ç(.....)

D(.....)

E(.....)

F (.....)

G(.....)

Ğ(.....)

H(.....)

I(.....)

İ(.....)

2. Hangi mevsimde hangi meyveler var? Yukarıdaki meyveler ile mevsimleri eşleştir ve yaz.

İlkbahar

Yaz

Sonbahar

Kış

Erik, ...

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ŞMH1. Etkinliğin uygulanışı:

Öğrencilere çalışma kâğıdı dağıtılır. İlk bölümde bulunan görsellerdeki hangi meyveleri bildikleri sorulur. Öncelikle bildikleri meyvelerin isimleri ile görselleri eşleştirmesi istenir. Bilmedikleri meyveler için sözlükten yardım almaları istenir. Öğrenciler etkinliği tamamladığında tüm meyvelerin isimleri öğretmen tarafından söylenir. İsim olarak verilen fakat görseli verilmeyen ananas ve armut da öğretmen tarafından sınıfa anlatılır. İkinci bölümde ise öğretmen öncelikle öğrencilere hangi mevsimlerin olduğunu sorar. Mevsimler hakkında çocukların hatırlama yapmasını sağlar. Sonrasında ise öğrencilere hangi mevsimde hangi meyveleri yediklerini sorar ve etkinliği yapmalarını ister. Bazı meyveler birden fazla mevsimde tüketilebilmektedir. Tüm öğrenciler etkinliği bitirdiğinde sınıfta bu konu hakkında öğrencilerin tartışmasını sağlar.

ŞMH 2. Etkinlik

ŞMH2. Etkinliğin kazanımları

- Günlük hayatta kullandığı kıyafetlerin ismini öğrenir.
- Mevsimine göre giyilen farklı kıyafetleri söyler.
- Sebzeleri mevsimine göre ayır eder.
- Eylemleri öğrenir ve bu eylemleri mevsimlere göre gruplayabilir.
- Kendi yaşantısından ve çevresinden gördüklerinden hareket ederek hangi mevsimde neler yapıldığına, neler yendiğine ve giyildiğini etkinlik kağıdına yazar.

ŞMH2. Etkinliğin çocuğun gelişim evrelerine göre değerlendirilmesi:

Yeni kelimeler öğrenir ve hem dilsel gelişimi desteklenir hem de sözcük dağarcığı gelişir. Gruplama yapması bilişsel gelişini destekler.

ŞMH 2. Etkinlik:

1. Resimde neler görüyorsun? Sınıf arkadaşlarınla paylaş.

Görseller: <http://www.imagez.co/kids-clothes/10-items-of-kids-clothes-i-swore-my-kids-would-never-wear.html>

2. Hangi mevsimde hangi sebzeleri yiyoruz? Nasıl kıyafetler giyiyoruz? Neler yapıyoruz? Yukarıda bazı örnekler var. Onları tabloya yerleştir.

İlkbahar	Yaz	Sonbahar	Kış
Çiçek topluyoruz.			

ŞMH2. Etkinliğin uygulaması:

Öğrenci öncelikle bulutun içinde bulunan görsellere bakar ve bu görsellerin isimlerini tahmin etmeye çalışır. Daha sonra 2. Bölümde verilmiş olan kıyafet, sebze ve eylemleri mevsimlerine göre gruplamaya çalışır.

ŞMH3. Etkinlik

ŞMH3. Etkinliğin kazanımları

- Arkadaşlarıyla grup çalışmasında İş birliği yapar sorumluluk alma becerisi gelişir.
- Kendilerini bir gruba ait hisseder.
- Kendilerine ve arkadaşlarına karşı güven duygusu gelişir.
- Rekabet ve kazanma- kaybetme duygusu gelişir.
- Hızlı düşünür ve hızlı yazar.
- Mevsimlerin özelliklerini öğrenir ve pekiştirir.

ŞMH3. Etkinliğin çocuğun gelişim evrelerine göre değerlendirilmesi

Öğrenciler, grup arkadaşlarıyla gruplarına denk gelen mevsim hakkında konuşur, birbirinden yeni kelimeler öğrenir ve hep beraber sınıf arkadaşlarına yeni bir şey anlatırlar bu yönüyle etkinlik dilsel becerilerini geliştirir. Grupla iletişim kurdukları, iş birliği yaptıkları için sosyal gelişimi desteklenir. Öğrenciler kendilerini bir gruba ait hisseder, iş birliği ve iş bölümü yapmaları, grupta sorumluluk almaları kişilik gelişimlerini etkiler. Grupça bir şey üretmek özgüvenlerini geliştirir. Aklında olanı resme aktardıkları için de bilişsel gelişimi desteklenmiş olur. Öğrencilerin grup olarak yarışması hem gruplar arasındaki rekabeti hem de

grup içindeki dayanışmayı arttırır. Oyun öğrencileri dilsel, sosyal ve kişilik yönünden geliştirir. Aynı zamanda çocukların oyun oynama ihtiyacını da giderir.

ŞMH 3. etkinliğin uygulanaşı:

Öğretmen, sınıfı 4 gruba ayırır ve her gruba bir mevsim verir. Daha sonra gruplara küçük not kâğıtları dağıtır ve gruplardan kendilerine verilen mevsimde neler yendiğini, giyildiğini ve yapıldığını yazmalarını ister. Öğretmen bu kâğıtları kontrol eder ve yanlışları düzeltir daha sonra her bir gruba bir torba/kutu verir. Bu kâğıtları karıştırıp her bir grubun kutusuna eşit olarak dağıtır. Tahtaya grupların isimlerini yazar. Her gruptan aynı anda bir öğrenci gelir. Öğrenciler kendi grubuna ait kutudan birer kâğıt çeker, kâğıtta yazan bilgiyi ve ait olduğunu düşündüğü mevsimi kendi grubunun altına yazar daha sonra yerine geçer. Öğrenci yerine geçince gruptan başka bir öğrenci gelir ve oyun aynı şekilde devam eder. Kâğıtları en hızlı bitiren ve en çok doğru eşleme yapan grup kazanır.

3.2.2.4.2. Şiir metninin sunulması ve metin üzerine çalışmalar (ŞMS)

Şiir Metninin Sunulması ve Metin Üzerine Çalışmalar (ŞMS) 1. Etkinlik

ŞMS1. Etkinliğin kazanımları:

- Öğrenci daha önce öğrendiği meyveleri dinleyerek ayırt eder.
- Öğrendiği meyve isimlerini pekiştirir.

Etkinliğin çocuğun gelişim evrelerine göre değerlendirilmesi:

Etkinlik, hem çocuğun daha önceki derslerde öğrendiği meyve isimlerini hatırlatmaya yönelik hem de dinleme becerisini ölçmeye yöneliktir. Bu yönüyle çocuğun bilişsel ve dilsel gelişimine yöneliktir.

Şiiri dinle. Şiirde hangi meyveler var? İşaretle.

ŞMS1. Etkinliğin uygulanışı:

Öğretmen, öğrencilere etkinlik kağıdını dağıtır, daha önce yapılan şiir metnine hazırlık çalışmalarında öğrenciler etkinlik kağıdındaki meyve isimlerini öğrenmiş olduğundan tekrar meyve isimlerini hatırlatmaya gerek yoktur. Öğrencilerden şiiri dinleyip şiirde geçen meyveleri etkinlik kağıdında işaretlemesini ister. Cevapları birlikte kontrol ederler. Bu etkinlik aynı zamanda hazırlık etkinliğinin bir değerlendirmesidir.

ŞMS 2. Etkinlik

ŞMS2. Etkinliğin kazanımları:

- Şiirde geçen bilmediği kelimelerin anlamını tahmin yoluyla bulmaya çalışır.
- Kelime dağarcığı gelişir.
- Şiirde geçen kavramlarla şiirdeki dizeler arasında anlamsal bir bağ kurar.

ŞMS3. Etkinliğin çocuğun gelişim evrelerine göre değerlendirilmesi:

Yeni kelimelerin anlamını öğrenmesini sözcük dağarcığını ve dilsel gelişimini geliştirir. Etkinlik şiiri anlamasını ve dizeler arasında bir anlama bağı kurmasını kolaylaştıracağından çocuğun bilişsel bir sürece girebilmesine de ortam sunar.

ŞMS2. Etkinlik:

Görselleri şiirin bölümleriyle eşleştir.

Sonunda yaz geldi işte
Şimdi her yerde güneş var.
Havada, toprakta, suda
Gözlerimde güneş var.

Uzun yolların tozunda
Kırların kokusunda
Denizlerin tuzunda
Yosununda güneş var.

Suların şıptısında
Arının vızıltısında
Otların hışırtısında
Soluğumda güneş var.

Golgeye serilen kilimde
Karpuz çekirdeğinde
Kirazda, dutta, incirde
Şimdi her şeyde güneş var.

ŞMS2. Etkinliğin uygulanışı:

Etkinlik kâğıdı öğrencilere dağıtılır. Öğrenciler öncelikle şiiri okuyup anlamaya çalışır. Anlamını bilmedikleri kelimeleri ortada bulunan yuvarlağın içinden buldukları resimlerle tahmin ederek bulmaya çalışırlar. Anlamca uygun olan görseli şiirin bir kıtasıyla eşleştirmeye çalışırlar.

3.2.2.4.3. Şiir Metninden yola çıkılarak üretmeye yönelik çalışmalar (ŞMÜ)

Şiir Metninden Yola Çıkılarak Üretmeye Yönelik Çalışmalar (ŞMÜ) 1. Etkinlik

ŞMÜ1. Etkinliğin kazanımları:

- Öğrenciler iş birliği yapmayı ve grup çalışmasına uyumlu çalışmayı öğrenirler.
- Yeni kelimeler öğrenir ve bu kelimelerin anlamını canlandırırlar. Bellekleri gelişir.
- Kelimelerin doğru telaffuzunu öğrenirler ve şiiri doğru telaffuz ederek okurlar.
- Şiirin içeriğine uygun hareketler geliştirebilirler.
- Sınıftaki arkadaşları ile iş birliği yapar ve ortak bir ürün meydana çıkarırlar. Bu aynı zamanda çocuğun başarı duymasını sağlar.
- Yansım sözcüklere uygun sesler geliştirirler.

ŞMÜ1. Etkinliğin çocuğun gelişim evrelerine göre değerlendirilmesi:

Öğrenciler şiir vasıtasıyla yeni kelimeler öğrenir, kelimeleri, şiirin anlamına uygun olarak yeni bağlamlarda kullanabilirler, aynı zamanda şiirin doğru okunuşunu duyup doğru telaffuz ederler böylece dilsel gelişimleri desteklenir. Grup arkadaşlarıyla iş birliği yaparlar, ortak karar alabilirler ve grup çalışmasına uygun hareket ederler dolayısıyla sosyal yönden de gelişim gösterirler. Arkadaşları ile birlikte ortak bir ürün çıkarmak, başarıyla sınıfın önünde sergilemek özgüvenlerini artırır. Kişilik gelişimi de desteklenir.

ŞMÜ1. Etkinliğin Uygulanışı:

Öğretmen öğrencileri 4 gruba ayırır. Her bir gruba şiirin bir dördlüğünü verir. Her grup kendi dördlüğünü anlamaktan sorumludur. Bu nedenle sözlük çalışması yaparak bilmedikleri kelimeleri öğrenmeleri istenir. Gruplar çalışırken öğretmen de aralarda dolaşır ve anlayamadıkları yerde öğrencilere yardım eder. Öğretmen şiiri vurgu ve tonlamaya dikkat ederek okur. Grup üyeleri de kendi grubuna ait olan bölümü öğretmenini takip ederek içinden okur. Her grup kendine verilen dördlüğe uygun hareketler veya sesler bularak şiir için bir klip oluşturur. 3. dördlükte yansıma sözcükler bulunduğu için bu dördlüğü alan gruptan şiire uygun sesler çıkarılması da istenir. Örneğin suların şıptısında dendiğinde şıp şıp diye ses çıkarmaları gibi. Bir öğrenci şiiri seslendirirken diğer öğrenciler de klibe uygun şekilde hareket ederler. Hazırlık için öğrencilere yeterli zaman verilir. Tüm gruplar hazır olduğunda sırasıyla öğrencilerin gösterileri izlenir.

3.2.2.4.4. Şiir metni sonrası özgür ve yaratıcı çalışmalar (ŞMY)

Şiir Metni Sonrası Özgür ve Yaratıcı Çalışmalar (ŞMY) 1. Etkinlik

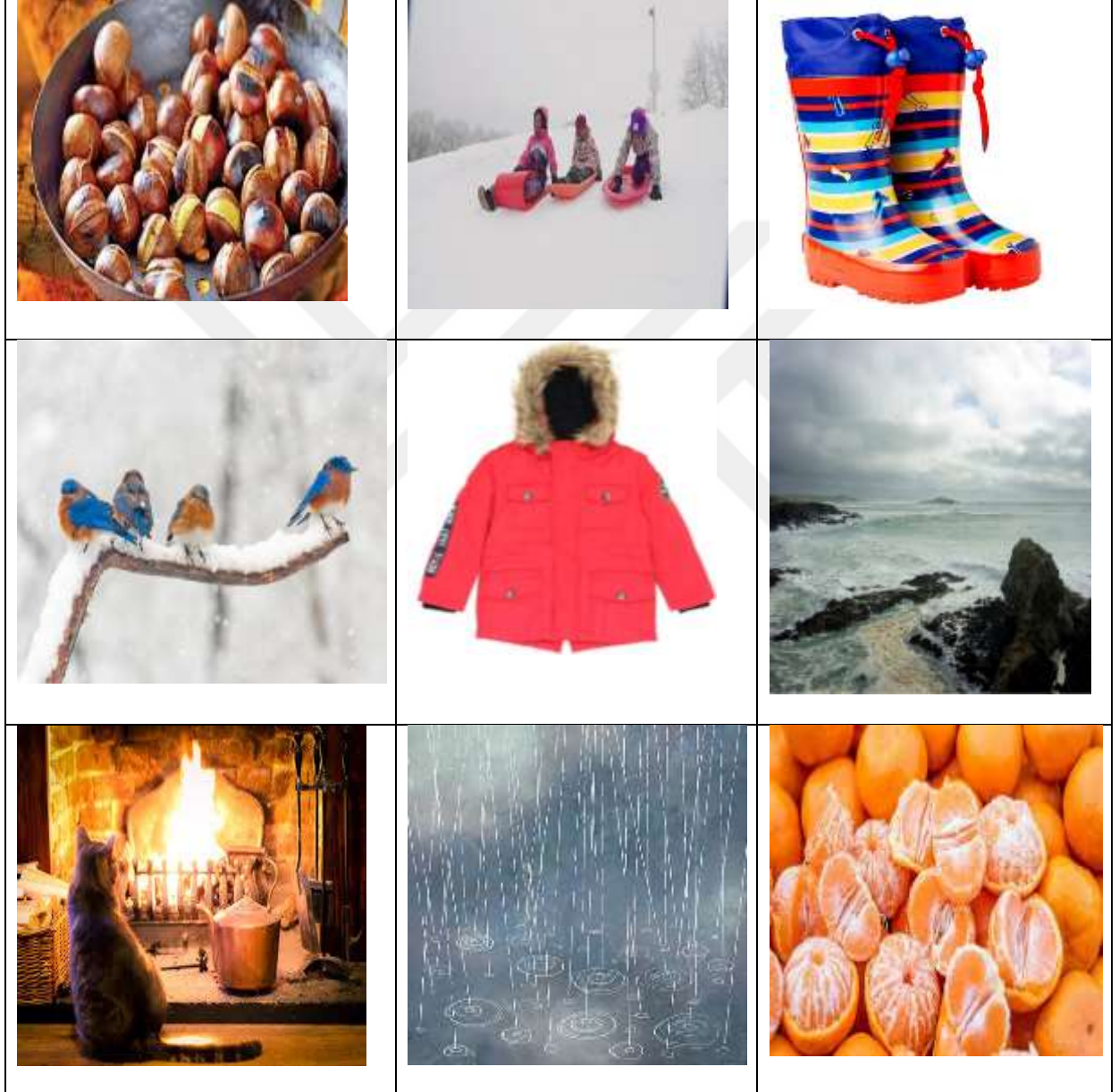
ŞMY1. Etkinliğin kazanımları

- Kelimelerin anlamına dikkat eder.
- Öğrenci yeni bir ürün yaratır.
- Kendiyle gurur duyar
- Özgüveni geliştir.
- Öğrenciler iş birliği yapar.
- Ortak bir ürün oluştururlar.
- Sözcükleri uygun bağlamlarda birbiriyle ilişkilendirerek kullanır.

ŞMY1. Etkinliğin çocuğun gelişim evrelerine göre değerlendirilmesi:

Öğrenci, kelimeleri farklı bağlamlarda anlamı genişleterek kullanacağından yaratıcılığı ve dili kullanma yetisi gelişir. Arkadaşlarıyla birlikte bir ürün ortaya koymak arkadaşlarıyla iş birliği yapmasına neden olacağından sosyal gelişimi de desteklenir. Yazınsal bir ürün ortaya koyması çocukta estetik zevkin gelişmesini de sağlayacaktır.

ŞMY1. Etkinliğin uygulanışı

Öğretmen, dersten önce kış mevsimiyle alakalı olabilecek görseller hazırlayıp çıktısını alır. Daha sonra bu görselleri katlayıp bir kutuya atar. Öğrencileri 3-4 kişilik gruplara ayırır.

Her bir grup kutudan 3 görsel çeker. Öğretmen öğrencilerden çektikleri görselleri de kullanarak kış mevsimi hakkında bir dördlük veya şiir yazmasını ister.

TARTIŞMA

Bu çalışmada çocuklara yabancı dil öğretiminde çocuk yazınından etkin şekilde yararlanabilmek için öncelikle, çocuğun özelliklerinin bilinmesi gerektiği düşünülerek çocuğun gelişimsel özellikleri incelenmiş ve 7-12 yaş arasındaki çocukların bilişsel, dilsel, kişilik ve sosyal gelişimleri araştırılmış daha sonra ise çocuklara yabancı dil öğretiminde kullanılan yöntemler, yaklaşımlar, uygulamalar, aktiviteler; son olarak da çocuk yazını ve nitelikli çocuk yazını eserlerinin sahip olması gereken özellikler araştırılmıştır. Bu bağlamda çocuklara yabancı dil öğretiminde çocuk yazınının yeri incelenmiş ve yabancı dil öğretiminde kullanılacak olan metinlerin hangi özellikleri taşıması gerektiği üzerine araştırma yapılmıştır. Daha sonra Kudat'ın (1994(1994:74-79), yetişkinlere yabancı dil öğretimine yönelik kullandığı ölçütlerden yola çıkılarak çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde metin seçimi ölçütleri geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu ölçütlerin ders kitaplarına konulacak metinlerin seçilmesinde ya da öğretmenlerin derslerde kullanacakları metinleri seçerken onlara yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Yabancı dil öğretiminde metin seçimine yönelik ölçütlerin belirlenmesinde Kudat ve Dilidüzgün bazı ölçütler belirlemiştir. Kudat (1994:74-79) bu ölçütleri öğrenmeye bağlı ölçütler, metinle ilgili ölçütler eğitimin hedefi ve yöntemle ilgili ölçütler; Dilidüzgün (1995:57-59) ise öğrenciye, metne yönelik, hedef davranışlara ve yöntemlere yönelik ölçütler olarak 3 ana başlık altında sunmuştur. “Büyükler ve küçüklerin okuyacakları eserlerin değerlendirilmesinde kullanılacak ölçütler birbirinden farklı değildir. Çocuk edebiyatı eserleriyle diğerleri arasında bir ayrılıktan söz edilemez; çünkü her ikisinin de edebiyat ürünü olması gerekir.” (Beymur ve Demirey, akt; Sever: 2012:16) ifadesinden de yola çıkılarak “çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılacak olan çocuk yazını metinlerinin sahip olması gereken özellikler” belirlenmeye çalışılmıştır (bkz. s. 67-68).

Yabancı dil öğretim hedeflerinin rahatlıkla belirlenebilmesi ve yabancı dil müfredatı ile de paralellik göstermesi açısından 7-12 yaş grubu için hazırlanmış olan kitaplar tema, konu, kelime ve dil bilgisi içeriği bakımından çok ayrıntıya inilmeden incelenmiştir. Bu incelemeler sonucunda 7- 12 yaş grubu için temel seviyede (A1 ve A2) kitapların bulunduğu tespit edilmiş ve buna göre A1 ve A2 seviyesi için çocuklara yabancı dil olarak Türkçe dersine yönelik dil öğretim hedefleri belirlenmiştir. Bahsi geçen kitaplar incelendiğinde A1 ve A2 seviyesindeki ders kitaplarının temaları benzerlik gösterirken A2 seviyesindeki ders kitaplarının genellikle konulara daha ayrıntılı yer verdiği görülmüştür. Örneğin, A1'deki "Yüzüm- Vücudum" temasına A2'de "Sağlık" teması eklenmiştir. Kitaplar dil bilgisi öğretimi bakımından ele alındığında ise A1 seviyesinde sadece şimdiki zamanın öğretildiği, A2 seviyesinde ise görülen geçmiş zaman, duyulan geçmiş zaman ve geniş zaman konularının eklendiği görülmüştür.

Çocuk yazını ile çocuğun gelişimsel özellikleri karşılaştırıldığında, çocuk yazınının sahip olduğu pek çok özelliğin çocuğun dilsel, bilişsel, sosyal ve kişilik özelliğiyle ortak olduğu görülmüştür. Bu yönüyle çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde çocuk yazını kullanılırsa çocuğun gelişimine da katkı sağlanacağı düşünülmektedir.

Çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretimi derslerinde uygun bir yazınsal metin bulduktan sonra etkinliklerin neye göre ve nasıl tasarlanacağı da önemlidir. Kudat(1994), Dilidüzgün(1995) ve Songören'in(2011) çalışmalarından yola çıkılarak etkinliklerin ön çalışma, metnin sunulması, metin üzerine çalışmalar, konuyu genişletmeye yönelik çalışmalar (metinden yola çıkarak üretmeye yönelik çalışmalar, özgür ve yaratıcı çalışmalar) gibi basamaklara göre yapılandırılabilceği tespit edilmiştir.

Çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretimi derslerinde uygun bir yazınsal metin bulduktan sonra etkinliklerin neye göre ve nasıl tasarlanacağı da önemlidir. Kudat (1994),

Dilidüzgün (1995) ve Songören'in (2011) çalışmalarından yola çıkılarak etkinliklerin metne dayalı veya üretmeye dayalı bakış açısına dayanılarak hazırlanabileceği; ön çalışma, metnin sunulması, metin üzerine çalışmalar, konuyu genişletmeye yönelik çalışmalar (metinden yola çıkarak üretmeye yönelik çalışmalar, özgür ve yataıcı çalışmalar) gibi basamaklara göre yapılandırılabilmesi tespit edilmiştir.

Çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında yapılmış olan çalışmalara bakıldığında, Yeniay'ın (2008:140) “Erken Yaşta Öğrenenler İçin Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde İçerik Odaklılık” başlıklı yüksek lisans çalışmasında, öğrenen için odak noktasının yabancı dil aracılığıyla konu üzerine bilgi edinmek ve bu süreçte yabancı dil becerilerini geliştirmek olduğunu söylemektedir. Çalışmada, ders planlanmadan önce ise öğrenenin yani çocuğun özelliklerinin bilinmesi gerekliliği vurgulanmıştır. Bu çalışmada da öncelikle çocuğun sahip olduğu gelişimsel özellikler araştırılmıştır. Tasarlanan etkinliklere bakıldığında ise şiirle ilgili olan etkinliklerin mevsimleri konu alması bakımından çocukların sosyal bilgiler dersindeki mevsimler konusunu öğrettiği söylenebilir. Bu yönleriyle yapılan çalışma, Yeniay'ın çalışmasıyla uygunluk göstermektedir.

Hatice Dilek Hafız (2015) “8-12 Yaş Aralığındaki Çocuklara Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi” isimli yüksek lisans çalışmasında, çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde 4 temel beceriyi geliştirmeyi hedef alarak bu yönde kullanılabilecek etkinliklere yer vermiştir. Araştırmacı, okuma becerisini geliştirmek amacıyla fabl ve masallardan yararlanabileceği, canlandırmalara yer verilebileceğini söylemiştir. Bu özelliğiyle yapılan çalışmayı destekler niteliktedir. Aynı zamanda derslerde bazı ilkelerin kullanılmasını önermiştir bu öneriler küçük adımlar ilkesi, ders planı, tekrar ilkesi, dersi oyunlarla eğlenceli hale getirme, dokunabilecekleri nesneleri kullanma ve görsellerden yararlanmadır. Bu çalışmada tasarlanan etkinliklerin, Hafız'ın çalışmasında önerilen bu ilkelere uygun olduğu görülmektedir.

Bu çalışmada “Uçurtmam Bulut Şimdi” isimli çocuk öyküsü ile “Yaz Geldi” isimli çocuk şiiri kullanılmıştır. Şiir ve öykü metin seçim ölçütleri bağlamında değerlendirildiğinde, her ikisinin de taşıdığı edebi özellikler yönüyle çocuğun gelişimine uygun olduğu tespit edilmiştir. Her iki yazınsal metin de başlangıç seviyesinde kullanılmaya uygundur.

Çalışılan iki yazınsal tür karşılaştırılacak olursa; Öyküler, hacminin şiire göre daha büyük olması, içerdiği diyaloglar bakımından konuşma dilinden de pek çok unsur taşıması nedeniyle çok çeşitli dil bilgisi yapısı içermektedir. Öykünün dilsel özellikler bakımından zenginliği başlangıç seviyesindeki öğrencileri anlamada zorlayabileceğinden etkinlikler daha basit tasarlanabilir. Öykünün içeriğinin zengin ve geniş olması tasarlanan etkinliklerin de zengin olmasını sağlamakta, öğretmene pek çok malzeme sunmaktadır. Şiir öyküye göre hacmen daha küçüktür bu nedenle içindeki dil bilgisi öğeleri daha sınırlı olabilmektedir fakat taşıdığı sanatsal öğeler bakımından Türk dilinin dünyaya bakışını ve pek çok kültürel öğeyi barındırmaktadır. Bu nedenle başlangıç seviyesinden itibaren dil derslerinde rahatlıkla kullanılabilir. Ritmik bir yapıya sahip olması öğrencinin yeni kelimeleri daha rahat öğrenmesini sağlamaktadır.

Etkinliklerde grup çalışması, işbirlikli öğrenme, buluş yoluyla öğrenme yaklaşımları ile yaratıcı drama, öykü oluşturma, oyun, resim çizme gibi uygulamaları ve Sever, Kaya ve Aslan’ın (2011) söz ettiği bir yaşam durumunu canlandırma, çağrışım balonları ya da kavram ağı oluşturma ve metin yazma, sözlü öykü oluşturma, sözlükten veya yazım kılavuzundan sözcük bulma, öykü ve şiir resimleme, sözcüklerden şiir oluşturma, betimleme yazma, etkinliklerine yer verilmiştir. Buradan, dil öğretiminde kullanılması açısından çocuk yazınının pek çok yaklaşım, yöntem ve uygulamaya uygun olduğu sonucuna ulaşabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde çocuk yazınından faydalanılacaksa, çocuğun gelişimsel özellikleri, çocuklara yabancı dil öğretiminde kullanılan yaklaşım, yöntem ve uygulamalar, çocuk yazınının sahip olması gereken özellikler bilinmelidir. Her yazınsal metinle çalışılmamalı; metinler belli ölçütler çerçevesinde seçilmelidir. Etkinlikler hazırlanırken dersi yapılandırmaya yönelik aşamalar dikkate alınmalıdır.

Kullanılacak olan metinlere, metin seçim ölçütlerine bağlı olarak metnin yazınsal özellikleri, yabancı dil öğretim hedeflerine uygunluğu, çocuğun gelişimsel özellikleri ve dil seviyesine uygunluğu, etkinlik hazırlanmasına elverişliliği bakımından incelendikten sonra karar verilmelidir.

Metin seçim ölçütlerine uygun olan yazınsal metinle etkinlik hazırlanırken, etkinliğin kazanımlarının hem çocuğun gelişim alanlarını desteklemesi hem de dersin öğretim hedeflerine uygun olması gerekmektedir.

Seçilmiş olan yazınsal metinle etkinlik hazırlanırken, etkinlikler ön çalışma, metnin sunulması, metin üzerine çalışmalar, konuyu genişletmeye yönelik çalışmalar (metinden yola çıkarak üretmeye yönelik çalışmalar, özgür ve yataıcı çalışmalar) gibi basamaklara göre yapılandırılabilir. Bu basamakları karışık şekilde uygulamak da mümkündür.

Tasarlanan etkinlikler sonucunda oyuna ve yaratıcı dramaya dayalı etkinliklerin diğer etkinliklere nazaran çocuğun gelişimsel özellikleri açısından daha çok kazanıma sahip olduğu görülmüştür. Bu nedenle çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretimi derslerinde yaratıcı dramaya ve oyuna daha çok yer verilmelidir.

Bu çalışmada, 7-12 yaş arasındaki çocuklar için hazırlanmış olan kitapların A2 seviyesine kadar olduğu tespit edilmiştir. Orta seviyede hazırlanmış kitapların bulunmaması alandaki bir eksikliği göz önüne sermektedir. Bu nedenle çocuklar için orta seviyeye yönelik de ders kitapları hazırlanmalıdır. Çocuklara yönelik yabancı dil olarak Türkçe kitapları üzerine yapılan çalışmalar da oldukça azdır. Çocuk kitapları tema, içerik, dil öğretim hedefleri, metinsel ve görsel uygunluk gibi pek çok açıdan incelenebilir. Kültürlerarasılık ve kültür aktarımı, yazınsal metinlere ne kadar yer verildiği de araştırma konusu olabilir.

Çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yazınsal metinlerin kullanımına yönelik yapılan bir çalışma bulunmamaktadır; farklı bakış açılarıyla bu alanda çeşitli araştırmalar ve çalışmalar yapılmalıdır.

Bu çalışmada çocuk yazınından yalnız öykü ve şiir türü kullanılmıştır. Hazırlanan etkinlikler, henüz bir dil sınıfında uygulanmamıştır. Diğer çocuk yazını türleri ile benzer bir çalışma yapılabilir; çalışma deneysel bir araştırma ile ileriki zamanlarda genişletilebilir.

Çocuk yazını eserleri ile etkinliklerin hazırlanmasına yönelik ölçek geliştirilebilir.

KAYNAKLAR

- Ak, S. **Uçurtmam Bulut Şimdi.** Can Çocuk: İstanbul, 2019.
- Aktaş, T. İşigüzel, B. **Erken Yaşlarda Oyunlarla Yabancı Dil Öğretimi Kuram ve Uygulama.** Grafiker: Ankara, 2013.
- Ateş, Ş. (Ed.) Barın. **Türkçe Öğreniyorum 1/2/3/4,** Yunus Emre Enstitüsü
E. (Ed.) Gültekin. İ. Yayınları: Ankara, 2015.
(Ed.)Özdemir. C.
(Ed.)
- Aydın, E. Atmaca, “Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretiminde Türk
H. Masallarından Yararlanılması” **Turkish Studies – Volume**
8/10 Fall, s. 97-103, Ankara, 2013.
- Anşın, S. “Çocuklarda Yabancı Dil Öğretimi”. **Dicle Üniversitesi**
Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, sayı 6, 2006.
- Atay, M. **Çocukluk Döneminde Gelişim.** Kök Yayıncılık: Ankara,
2005.
- Aytekin, H. **Çocuk ve Gençlik Edebiyatı ile Yabancı Dil Öğretimi.**
Samsun: 2011
- Baş, B. **Türkçe Öğretimi Açısından Çocuk Edebiyatı.** Kriter:
İstanbul, 2012.
- Baştürk, M. **Dil Edinim Kuramları ve Türkçenin Anadili Olarak**
Edinimi. Pegem A Yayıncılık: Ankara, 2004.

- Başaran, İ.E. **Eğitim Psikolojisi.** Yargıcı Matbaası: Ankara. 1994.
- Bayhan P.S. Artan İ. **Çocuk Gelişimi ve Eğitimi.** Morpa Kültür Yayınları: İstanbul. 2011.
- Bekleyen, N. **Çocuklara Yabancı Dil Öğretimi.** Anı: Ankara, 2016.
- Bölükbaş. F. Yılmaz. ABC Türkçe Çocuklar İçin Türkçe Öğretim Seti A1.1/ A1.2/ A2.1/ A2.2 Kültür Sanat Basım Evi: İstanbul. 2016.
- M.Y Keskin F. Demirel G.
- Bütün. S. **Yeni Dünyam Türkçe-1 Öğretmen Kitabı.** Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları. İstanbul.
https://drive.google.com/file/d/0B_vwhLb6u28T0phZmpSMFIBbzA/view Erişim Tarihi: 19.08.2019
- Bütün. S. **Yeni Dünyam Türkçe-2 Öğretmen Kitabı.** Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları. İstanbul
https://drive.google.com/file/d/0B_vwhLb6u28Q1VabTIVbVVlYjA/view Erişim tarihi: 19.08.2019
- Can, G. Kişilik Gelişimi, Binnur Yeşilyaprak(Ed.), **Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi** içinde. Pegem Yayıncılık: Ankara, 2002.
- Celepoğlu. Yılar, Ö. **Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı.** Pegem Yayınları: Ankara, 2010.
- (Ed) Turan, L. (Ed)

- Chen Y. M. “Using Children’s Literature for Reading and Writing Stories”. **Asian EFL Journal**, Volume 8, Number 4. 2006.
- Çakır, M. Çok Kültürlü Ortamlardaki Çocuklara Türkçe Öğretimi ve Bireysel İki Dillilik, Alpaslan Okur, İsmail Güleç(yayına hazırlayan) **III. Avrupalı Türkler Anadili Eğitimi Çalıştayı** içinde . Sakarya Üniversitesi Türk dili Öğretimi Uygulama ve Araştırma merkezi Yayınları: Sakarya, 2016
- Çılgin. A.S. **Çocuk Edebiyatı**. Morpa Kültür Yayınları: İstanbul. 2007.
- Çınaroğlu, A. **Şiir Gemisi**. Tudem Yayınları: İzmir, 2019.
- Çubukçu, F. Literature. Esim Gürsoy, Arda Arıkan(Ed.), **Teaching English to Young Learners an Activity -Based Guide For Prosoective Teachers** içinde. (s. 343-353). Eğiten Kitap: Ankara, 2012.
- Dilidüzgün, Ş. **Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Yazınsal Metinler**. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) İstanbul Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1995.
- Dursunoğlu, H. Çocuk ve Edebiyat, Ömer Yılar (Ed), Lokman Turan, (Ed) **Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı** içinde PegemAkademi:Ankara. 2010.
- Erden, M. Akman, **Eğitim Psikolojisi**. Arkadaş Yayınevi: Ankara, 2012.
- Y.
- Güçer, T. Örneklemeye Giriş ve Örnekleme Yöntemleri: S.52-53

<https://docplayer.biz.tr/36517430-Orneklemeye-giris-ve-ornekleme-yontemleri.html> erişim tarihi: 19.08.2019

- Güleryüz, H. **Yaratıcı Çocuk Edebiyatı** Pegem A Yayıncılık: Ankara.2003.
- Gültekin, A. Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yazıları. Erdem Yayınları: İstanbul, 2011.
- Hafız, H.D. **8-12 Yaş Aralığındaki Çocuklara Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi.** (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) Marmara Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü İstanbul, 2015.
- Hanbay, O. **Çocuklara Yabancı Dil Öğretimi**, Anı, Ankara, 2013.
- Haznedar, B.(Ed.) **Handbook For Teaching Foreign Languages To Young Learners In Primaryschools.** Anı Yayıncılık: Ankara. 2010.
- Kaya, N.S. **Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretiminde Türk Masallarından Yararlanılması.** (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 2016.
- Kara, Ş. “Ana Dil Edinimi ve Erken Yaşta Yabancı Dil Öğretimi”. **Eğitim Fakültesi Dergisi.** XVII (2), 2004, 295-314.
- Keklik, S. **Çocukta Dil Edinimi**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2015.

- Kıbrıs, İ. **Çocuk Edebiyatı.** Kök Yayıncılık: Ankara. 2010.
- Kırmızı, B. *Almanca'nın Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Şiirin İşlevi,* (Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2007.
- Kırmızı, B. **Şiirle Almanca Öğretimi,** Gece Kitaplığı, Ankara, 2016.
- Komisyon, **Çocuklar İçin Türkçe Eğitim Seti (ÇİT) 1/2** Yunus Emre Enstitüsü Yayınları.
- Köse, B. *Yabancı Dil Olarak Fransızca'nın Öğretiminde Yazınsal Metinlerin Seçimindeki Ölçütler ve Eğitsel Uygulamalara Yönelik Görüşler.* (Yayımlanmamış doktora tezi) Ankara Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2008.
- Kudat, C. *Yabancı Dil Olarak Almanca Öğretiminde Yazınsal Metin Kullanımı(Değerlendirme ve Öneriler),* (Yayımlanmamış yüksek doktora tezi) İstanbul Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü İstanbul, 1994.
- Kuzu, A. "Araştırmaların Planlaması", Aşkın Kurt(Ed.) **Bilimsel Araştırma Yöntemleri** içinde. Anadolu Üniversitesi Yayınları: Ankara, 2013.
- Mirici. İ.H. **Çocuklara Yabancı Dil Öğretimi,** Gazi Kitabevi: Ankara, 2001.
- Özdemir, S. *Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretiminde Halk Hikâyelerinden Yararlanma.* (Yayımlanmamış yüksek

lisans tezi) Dokuz Eylül/ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 2010.

- Sever, S. **Çocuk ve Edebiyat**, Tudem: İzmir, 2012
- Sever, S. **Sanatsal Uyarılarla Dil Öğretimi**. Tudem: İzmir2018.
- Sever, S. Kaya, Z. **Etkinliklerle Türkçe Öğretimi**. Tudem: İzmir, 2011.
- Aslan, C.
- Sevil, N. “Erken Yaşta Yabancı Dil Öğretimi”: İlkeler, Sevinç, M. (Ed.), **Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar** içinde Morpa, İstanbul, 2003.
- Songören, A. S. “Yabancı Dil Öğretiminde Çocuk Edebiyatı”. Uluslararası, **İnsan Bilimleri Dergisi**. C.8, S.1, 1725-1730.
- Şahin, A. “Çocuğun Dil ve Zihin Gelişimi”. Ömer Yılar ve Lokman Turan(Ed.), **Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı** içinde (s.5-15). Pegem Akademi: Ankara. 2010.
- Şimşek, P. **Yabancılar Türkçe Öğretiminde Okuma Metinleri ve Yardımcı Okuma Kitapları Üzerine Bir Araştırma**. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar, 2011.
- Şimşek, T. **Çocuk Edebiyatı**, Suna Yayınları: Konya, 2007.
- Şimşek T. Yalçın F. ve Yakar Y.M. “Çocuk ve Edebiyat”, Tacettin Şimşek (Ed.) **Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı** içinde. Grafiker Yayınları:

Ankara, 2012.

Yalçın, A. Aytaş, G. **Çocuk Edebiyatı.** Akçağ: Ankara, 2002.

Yeniay, Z.D. *Erken Yaşta Öğrenenler İçin Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde İçerik Odaklılık.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2008.

Yıldırım, A. Şimşek, **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri,** Seçkin H. Yayıncılık: Ankara, 2008.

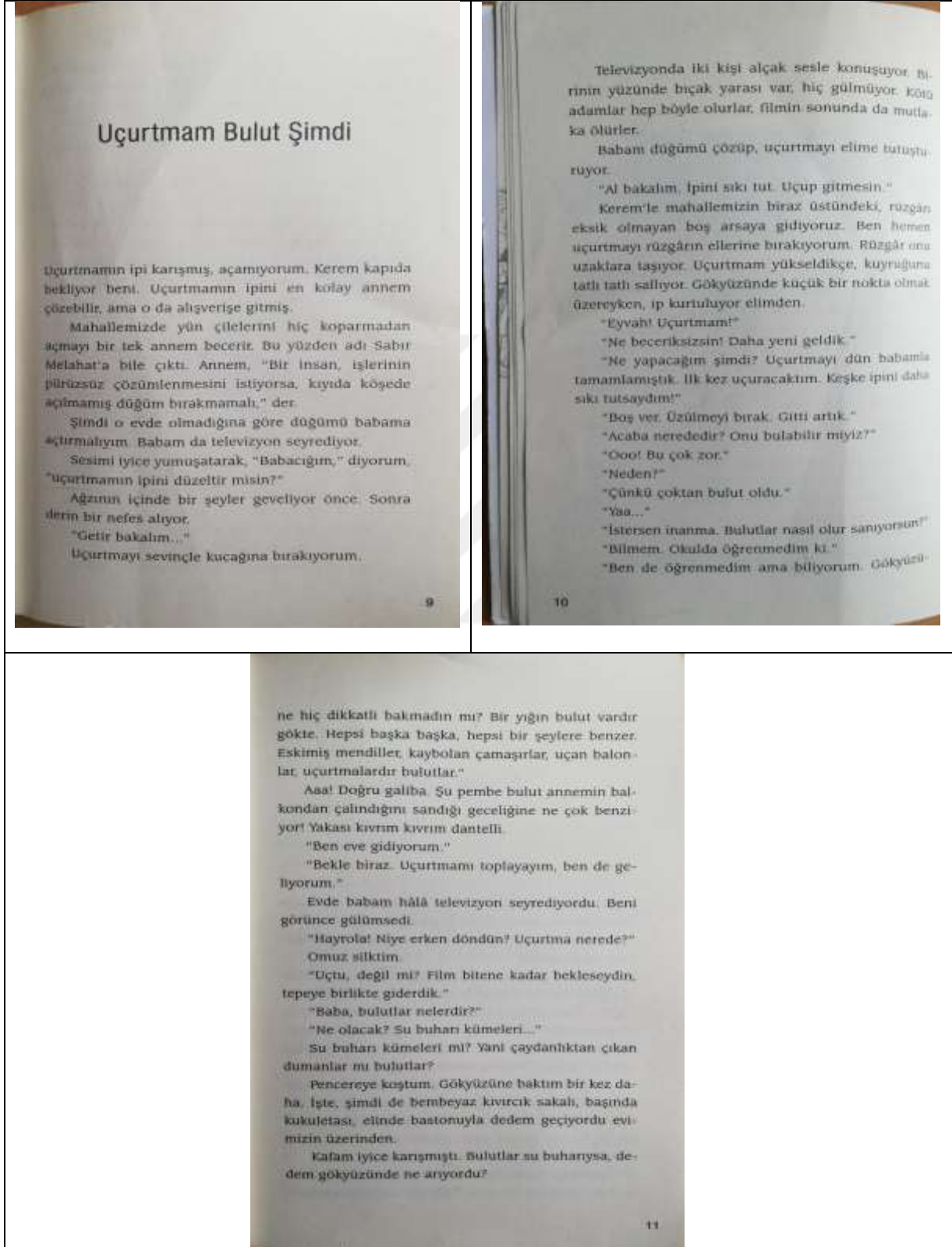
Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment, Structured overview of all CEFR Scales, <http://ebcl.eu.com/wp-content/uploads/2011/11/CEFR-all-scales-and-all-skills.pdf> 19.08.2019 tarihinde erişildi.

<https://www.istanbul.net.tr/ucurtmam-bulut-simdi-ozel-baski-sevim-ak-kitabi-355/> 10.08.2019 tarihinde erişildi.

<http://www.imagez.co/kids-clothes/10-items-of-kids-clothes-i-swore-my-kids-would-never-wear.html> 10.08.2019 tarihinde erişildi.

EKLER

EK 1: Uçurtmam Bulut Şimdi Öyküsü

EK 4: “Yaz Geldi” Şiiri

YAZ GELDİ

Sonunda yaz geldi işte
Şimdi her yerde güneş var.
Havada, toprakta, suda
Gözlerimde güneş var.

Uzun yolların tozunda
Kırların kokusunda
Denizlerin tuzunda
Yosununda güneş var.

Suların şıptısında
Arının vızıltısında
Otların hışırtısında
Soluğumda güneş var.

Gölgeye serilen kilimde
Karpuz çekirdeğinde
Kırazda, dutta, incirde
Şimdi her şeye güneş var.